

VENDIM
Nr. 387, datë 30.6.2021

**PËR MIRATIMIN E RAPORTIT TË 13-të DHE 14-të PERIODIK KOMBËTAR
PËR ZBATIMIN E KONVENTËS NDËRKOMBËTARE, “PËR ZHDUKJEN E TË
GJITHA FORMAVE TË DALLIMIT RACOR”**

Në mbështetje të nenit 100 të Kushtetutës, të pikës 4, të nenit 25, të ligjit nr. 43/2016, “Për marrëveshjet ndërkombëtare në Republikën e Shqipërisë”, dhe të shkronjës “b”, të pikës 1, të nenit 9, të konventës ndërkombëtare, “Për zhdukjen e të gjitha formave të dallimit racor”, aderuar me ligjin nr. 7768, datë 9.11.1993, me propozimin e ministrit për Evropën dhe Punët e Jashtme, Këshilli i Ministrave

VENDOSI:

Miratimin e raportit të 13-të dhe të 14-të periodik kombëtar për zbatimin e konventës ndërkombëtare, “Për zhdukjen e të gjitha formave të dallimit racor”, sipas tekstit që i bashkëlidhet këtij vendimi dhe është pjesë përbërëse e tij.

Ky vendim hyn në fuqi pas botimit në Fletoren Zyrtare.

ZËVENDËSKRYEMINISTËR
Erion Braçe

**Komiteti për Eliminimin e të Gjitha Formave të Diskriminimit Racor
(CERD)**

**SHQYRTIMI I RAPORTEVE DËRGUAR NGA SHTETET PALË
NË MBËSHTETJE TË NENIT 9/1/b TË KONVENTËS
“PËR ZHDUKJEN E TË GJITHA FORMAVE TË DALLIMIT RACOR”
SHQIPËRIA**

**Raporti Periodik Kombëtar
Cikli 13-14**

TABELA E PËRMBAJTJES

Lista e shkurtimeve

Hyrje

I. Masat për zbatimin e neneve të Konventës kundër Dallimit Racor

Neni 1

Neni 2

Neni 4

Neni 5

Neni 6

Neni 7

Masat për zbatimin e vëzhgimeve dhe rekomandimeve përfundimtare

Shtojcat

LISTA E SHKURTIMEVE

AP Avokati i Popullit

BE Bashkimi Evropian

CAT Komiteti i Konventës kundër Torturës

DPSH	Drejtoria e Përgjithshme e Policisë së Shtetit
DPB	Drejtoria e Përgjithshme e Burgjeve
DNJF	Drejtoria e Ndihmës Juridike Falas
KiE	Këshilli i Evropës
KP	Kodi Penal
KPP	Kodi i Procedurës Penale
KMD	Komisioneri për Mbrojtjen nga Diskriminimi
MASR	Ministria e Arsimit, Sporteve dhe Rinisë
MEPJ	Ministria për Evropën dhe Punët e Jashtme
MFE	Ministria e Financave dhe Ekonomisë
MKRDHF	Mekanizmi i Koordinuar i Referimit të Rasteve të dhunës në familje
MSHMS	Ministria e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale
OJF	Organizatë jofitimprurëse
OSHC	Organizatë e shoqërisë civile
OKB	Organizata e Kombeve të Bashkuara
QKPA	Qendra Kombëtare Pritëse për Azilkërkues
RSH	Republika e Shqipërisë
VP	Vëzhgimet përfundimtare
VT	Viktimat e trafikimit
VTM	Viktimat e mundshme të trafikimit

I. HYRJE

Republika e Shqipërisë ka aderuar në Konventën Ndërkombëtare “Për Zhdukjen e të Gjitha Formave të Dallimit Racor”¹, me ligjin nr. 7768, datë 9.11.1993.

Bazuar në nenin 9, pika 1/b të Konventës CERD, Shqipëria ka paraqitur pranë Komitetit të Konventës (Komiteti CERD), raporte kombëtare sipas cikleve periodike, mbi zbatimin e dispozitave të Konventës CERD dhe të rekomandimeve të Komitetit të Konventës CERD².

Komiteti mori në shqyrtim raportet e kombinuara të ciklit 9–11, paraqitur në një dokument, në mbledhjet e tij të mbajtur në dhjetor 2018³ dhe miratoi vëzhgimet përfundimtare në datën 2 janar 2019⁴.

Ky Raport është hartuar në përputhje me udhëzimet specifike (*guidelines*)⁵, për hartimin e raporteve periodike. Në pjesën e parë të Raportit trajtohen masat e ndërmarra për zbatimin e dispozitave të Konventës, zhvillimet kryesore në kuadrin ligjor, institucional sipas fushave. Në pjesën e dytë trajtohen masat për zbatimin e vëzhgimeve përfundimtare dhe rekomandimeve të Komitetit CERD. Raporti përfshin informacion kryesisht mbi periudhën janar 2019 – prill 2021. Gjithashtu, përfshihet informacion edhe mbi zhvillimet dhe arritjet para kësaj periudhe, në funksion të një raportimi të plotë mbi çështjet që mbulon Konventa CERD. Në shtojcat, pjesë përbërëse të Raportit paraqitet informacion shtesë mbi zbatimin e saj.

Kushtetuta e RSH-së, marrëveshjet ndërkombëtare të ratifikuara, që janë pjesë e sistemit ligjor të brendshëm dhe kuadri ligjor i brendshëm, garantojnë zbatimin në praktikë të të drejtave të njeriut.

Mbështetur në ligjin nr. 43/2016, “Për marrëveshjet ndërkombëtare në Republikën e Shqipërisë” (neni 25, pika 3), ministrinë dhe institucionet kompetente, informojnë periodikisht Ministrinë për Evropën dhe Punët e Jashtme (MEPJ), në funksion të hartimit të raporteve kombëtare për zbatimin e marrëveshjeve ndërkombëtare mbi të drejtat e njeriut, në të cilat RSH-

¹ Këtej e tutje Konventa CERD. Versioni anglisht i Konventës – Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination.

² Këtej e tutje Komiteti CERD.

³ CERD/C/SR.2693 and 2694.

⁴ CERD/C/ALB/CO/9-12.

⁵ Rezoluta e Asamblesë së Përgjithshme – General Assembly resolution 68/268.

së është palë. Bazuar në pikën 4 të këtij neni, MEPJ-ja drejton procesin e hartimit të raporteve kombëtare për zbatimin e marrëveshjeve për të drejtat e njeriut, të cilat i paraqet për miratim pranë Këshillit të Ministrave.

Bazuar në urdhrin e Kryeministrit nr. 112, datë 5.3.2014, “Për ngritjen e grupit ndërmënytor të punës mbi hartimin dhe pjesëmarrjen në shqyrtimin e raporteve në kuadër të konventave ndërkombëtare për të drejtat e njeriut”, MEPJ-ja koordinon procesin e përgatitjes së raporteve kombëtare mbi zbatimin e konventave për të drejtat e njeriut. Ky Raport është hartuar si rezultat i koordinimit dhe përfshirjes të kontributeve të institucioneve qendrore si Ministria e Drejtësisë, Ministria e Brendshme, Ministria e Financave dhe Ekonomisë, Ministria e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale, Ministria e Arsimit, Sportit dhe Rinisë, Ministria e Kulturës, Drejtoria e Përgjithshme e Policisë së Shtetit. Në këtë Raport janë përfshirë edhe kontributet e institucioneve të pavarura, si: Avokati i Popullit dhe Komisioneri për Mbrojtjen nga Diskriminimi, Komiteti i Pakicave Kombëtare.

Raporti Periodik Kombëtar mbi Zbatimin e Konventës CERD miratohet me vendim të Këshillit të Ministrave.

Në shtojcat pjesë përbërëse e këtij Raporti paraqiten gjithashtu informacione shtesë, sipas çështjeve dhe fushave, që trajton Konventa.

I. INFORMACION MBI ZBATIMIN E NENEVE TË KONVENTËS CERD

Neni 1. Përcaktimi dhe parashikimet ligjore rreth përkufizimit të diskriminimit

1. Kushtetuta e RSH-së, e ndryshuar, sanksionon parimet e barazisë dhe të mosdiskriminimit. Në nenin 18, parashikohet: “Të gjithë janë të barabartë përpara ligjit dhe askush nuk mund të diskriminohet padrejtësisht për shkaqe të tilla si gjinia, raca, feja, etnia, gjuha, bindjet politike, fetare a filozofike, gjendja ekonomike, arsimore, sociale ose përkatësia prindërore”. Neni 16/1, i Kushtetutës, parashikon se të drejtat e liritë themelore, si dhe detyrimet e parashikuara në Kushtetutë për shtetasit shqiptarë, vlejnë njëloj edhe për të huajt, edhe për personat pa shtetësi në territorin e RSH-së.

2. Ligji nr. 10221, datë 4.2.2010, “Për mbrojtjen nga diskriminimi” (i ndryshuar), e përkufizon diskriminimin, si: çdo dallim, përjashtim, kufizim apo preferencë, bazuar në cilindo shkak të përmendur në nenin 1, të këtij ligji, që ka si qëllim apo pasojë pengesën apo bërjen e pamundur të ushtrimit në të njëjtën mënyrë me të tjerët, të të drejtave e lirive themelore të njohura me Kushtetutën e RSH-së, me aktet ndërkombëtare të ratifikuara nga RSH-ja, si dhe me ligjet në fuqi (neni 3).

3. Me ligjin nr. 124/2020, “Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr. 10221, datë 4.2.2010, ‘Për mbrojtjen nga diskriminimi’”, u miratuan në datën 15 tetor 2020 ndryshimet ligjore në ligjin, “Për mbrojtjen nga diskriminimi”, të cilat hynë në fuqi më 18 nëntor 2020. Janë shtuar shkaqe të reja të diskriminimit, si: diskriminimi për shkak shtetësisë, karakteristikat e seksit, jetesa me HIV/AIDS dhe pamja e jashtme. Me ndryshimet e reja ligjore përcaktohen forma të reja të diskriminimit, si: diskriminimi i shumëfishtë, diskriminimi ndërsektorial, gjuha e urrejtjes, veçimi, shqetësimi seksual. Përcaktohen “format e rënda të diskriminimit”, të cilat meritojnë të ndëshkohen më rëndë dhe të parandalohen kudo ku shfaqen.

Neni 2. Informacione mbi masat ligjore, institucionale kundër dallimit apo diskriminimit racor

4. Ligji nr. 96/2017, “Për mbrojtjen e pakicave kombëtare në RSH-së”, neni 5, lidhur me ushtrimin e të drejtave, parashikon se: 1. Çdo person, që i përket një pakice kombëtare, ka të drejtën të zgjedhë lirisht që të trajtohet ose jo si i tillë, duke mos pasur asnjë disavantazh nga kjo zgjedhje ose nga ushtrimi i të drejtave që janë të lidhura me këtë zgjedhje. 2. Personat, që u përkasin pakicave kombëtare, i ushtrojnë të drejtat dhe gëzojnë liritë e garantuara me këtë ligj, në mënyrë individuale dhe në komunitet me të tjerët, në të gjithë territorin e RSH-së.

5. Në nenin 8, të këtij ligji “Ndalimi i diskriminimit”, parashikohet se:

- Ndalohet çdo diskriminim ndaj cילו personi për shkak të përkatësisë së tij/së saj në një pakicë kombëtare.

- Institucionet publike, qendrore dhe vendore, miratojnë dhe zbatojnë masat e nevojshme:

a) për të garantuar barazi të plotë dhe efektive në jetën ekonomike, shoqërore, politike dhe kulturore ndërmjet personave që i përkasin një pakicë kombëtare dhe atyre që i përkasin shumicës;

b) për të mbrojtur personat që u përkasin pakicave kombëtare nga kërcënimet, diskriminimi, armiqësia apo dhuna për shkak të identitetit të tyre të dallueshëm kulturor, etnik, gjuhësor, fetar ose tradicional;

c) për të forcuar dialogun ndërkulturor;

d) për të nxitur respektin e ndërsjellë, mirëkuptimin dhe bashkëpunimin ndërmjet të gjithë qytetarëve të Republikës së Shqipërisë, pa dallim për sa i përket identitetit të tyre të dallueshëm kulturor, etnik, gjuhësor, fetar ose tradicional.

- Masat e miratuara në përputhje me pikën 2, të këtij neni, nuk përbëjnë akte diskriminimi.

6. Ndryshimet e reja ligjore në ligjin nr. 124/2020, “Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr. 10221, datë 4.2.2010, ‘Për mbrojtjen nga diskriminimi’”, përcaktojnë:

- forma të reja të diskriminimit, si: diskriminimi i shumëfishtë, diskriminimi ndërsektorial gjuha e urrejtjes, veçimi, shqetësimi seksual;

- “format e rënda të diskriminimit”, të cilat meritojnë të ndëshkohen më rëndë dhe të parandalohen kudo ku shfaqen;

- përcaktohet roli aktiv i organizatave me interesa legjitime, duke u mundësuar atyre paraqitjen e ankesave drejtpërdrejt pranë institucionit ose mund të paraqesin informacion të besueshëm për nisjen e hetimeve kryesisht nga Komisioneri;

- përcaktohet detyrimi i autoriteteve publike për të promovuar barazinë dhe mosdiskriminimin.

- Mundësia e marrjes së ekspertëve kur shqyrtohet çështja në varësi të kompleksitetit të fushës ku po hetohet (mendim profesional). Ndryshimet sigurojnë, gjithashtu, mundësinë e bashkimit të rasteve, për ekonomi procedurale, që vijnë nga subjekte të ndryshme, por që kanë të njëjtin objekt dhe i referohen së njëjtës sjellje diskriminuese të pretenduar.

- Komisionerit KMD i është shtuar edhe një kompetencë e re, krahas monitorimit të zbatimit të ligjit “Për mbrojtjen nga diskriminimi”, siç është monitorimi i zbatimit të ligjit “Për barazinë gjinore në shoqëri”.

7. Kuadri ligjor dhe nënligjor, që rregullon veprimtarinë e Policisë së Shtetit, përbën një garanci për respektimin e lirive dhe të drejtave të njeriut, trajtimin në mënyrë të barabartë dhe pa diskriminim për shkak të gjinisë, racës, ngjyrës, gjuhës, besimit, etnisë, bindjeve politike, fetare, filozofike, orientimit seksual, gjendjes ekonomike, arsimore, sociale, përkatësisë prindërore. Ligji nr. 108, datë 31.7.2014, “Për Policinë e Shtetit” përcaktohen parimet bazë që udhëheqin veprimtarinë e Policisë dhe, në veçanti, mosdiskriminimi dhe respektimi i të drejtave dhe lirive themelore të njeriut.

8. Në nenin 115 garantohet e drejta që kanë personat e shoqëruar, ndaluar dhe të arrestuar për të paraqitur kërkesë/ankesat lidhur me qëndrimin, trajtimin, kushtet e trajtimit, sjelljet/qëndrimin e personelit policor, shkeljet dhe abuzimet që kryhen ndaj të drejtave të tyre. Në nenin 133 përcaktohen rregullat për përdorimin e forcës nga Policia.

9. Ligji nr. 10/2021, “Për azilin në RSH-së”⁶ garanton të drejtën për azil të shtetasit të huaj ose personit pa shtetësi, i cili ndodhet jashtë vendit të shtetësisë së vet ose jashtë vendbanimit të zakonshëm të mëparshëm dhe nuk ka mundësi ose dëshirë të kërkojë mbrojtjen e atij vendi për shkak të frikës së bazuar për të qenë i persekutuar për arsye të racës, të besimit fetar, të kombësisë, të anëtarësisë në një grup të caktuar shoqëror ose të bindjes politike (neni 5).

⁶ I cili ka qenë në fuqi deri në hyrjen e ligjit të ri për azilin, ligji nr. 10/2021, “Për azilin në RSH-së”, miratuar nga Kuvendi, më 1.2.2021.

Neni 4. Eliminimi i nxitjes së frymës së urrejtjes dhe veprimeve diskriminuese

10. Në Kodin Penal (i ndryshuar) parashikohen dispozita që dënojnë nxitjen e frymës diskriminuese, si më poshtë:

- Neni 50/j ku parashikohet qartësisht se kryerja e një vepre penale për motive diskriminimi racor, do të shërbejë si rrethanë rënduese në caktimin e dënimit.

- Neni 84/a parashikon: “Kanosja serioze për vrasje ose plagosje të rëndë, që i bëhet një personi, nëpërmjet sistemeve kompjuterike, për shkak përkatësie etnike, kombësie, race apo feje, dënohet me gjobë ose me burgim deri në tre vjet”.

- Neni 119/a parashikon: “Ofrimi në publik ose shpërndarja e qëllimshme publikut, nëpërmjet sistemeve kompjuterike, e materialeve me përmbajtje raciste ose ksenofobike përbën kundërvajtje penale dhe dënohet me gjobë ose me burgim deri në dy vjet”.

- Neni 119/b parashikon: “Fyerja e qëllimshme publike, nëpërmjet sistemit kompjuterik, që i bëhet një personi, për shkak të përkatësisë etnike, kombësisë, racës apo fesë, përbën kundërvajtje penale dhe dënohet me gjobë ose me burgim deri në dy vjet”.

- Neni 253 “Shkelja e barazisë së shtetasve”. Kryerja për shkak të detyrës e në ushtrim të saj, nga ana e punonjësit me funksion shtetëror apo në shërbim publik, të dallimeve mbi bazë origjine, seksi, orientimi seksual ose identiteti gjinor, gjendjes shëndetësore, bindjeve fetare, politike, të veprimtarisë sindikale ose për shkak të përkatësisë në një etni, komb, racë apo fe të caktuar, që konsiston në krijimin e privilegjeve të padrejta ose në refuzimin e një të drejte ose përfitimi që buron nga ligji, dënohet me gjobë ose me burgim deri në pesë vjet.

- Neni 265 “Nxitja e urrejtjes ose grindjeve”: “Nxitja e urrejtjes dhe e grindjeve, për shkak të racës, etnisë, fesë ose orientimit seksual, si dhe përgatitja, përhapja ose ruajtja, me qëllim përhapjen e shkrimeve me përmbajtje të tilla, e kryer me çdo mjet ose formë, dënohet me burgim nga dy deri në dhjetë vjet”.

- Neni 266 “Thirrja për urrejtje nacionale”: “Vënia në rrezik e paqes publike duke bërë thirrje për urrejtje kundër pjesëve të popullsisë, duke i fyer ose shpifur për to, duke kërkuar përdorimin e dhunës ose të veprimeve arbitrare kundër tyre, dënohet me burgim nga dy deri në tetë vjet”.

11. Ndryshimet e reja ligjore në ligjin nr. 124/2020, “Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr. 10221, datë 4.2.2010, “Për mbrojtjen nga diskriminimi” mundësojnë detyrimin e medias kombëtare për të publikuar vendimet e Komisionerit KMD që kanë gjetur diskriminim përmes gjuhës së urrejtjes. Vendosja e një detyrimi të tillë do të mundësojë një efektivitet më të madh. Me qëllim rritjen e ndërgjegjësimit të publikut, ndryshimet e fundit ligjore në ligjin për mbrojtjen nga diskriminimi (neni 33, pika 17), parashikojnë se: “Operatorët mediatikë shtetërorë kanë detyrimin që të publikojnë përmbledhjen e vendimeve të formës së prerë të Komisionerit për Mbrojtjen nga Diskriminimi, me objekt gjuhën e urrejtjes”. Gjithashtu, në kuadër të ndryshimeve ligjore është parashikuar detyrimi i autoriteteve publike për të promovuar barazinë, për të parandaluar diskriminimin gjatë ushtrimit të funksioneve të tyre (neni 7/3).

12. Detyrimi i publikimit vetëm për këtë formë diskriminimi lidhet, së pari, me faktin që konsumimi i kësaj sjelljeje ndodh publikisht, prandaj dhe vendimi i marrë duhet të ketë rezonancë publike; së dyti, lidhet me efektshmërinë e vendimeve të Komisionerit në lidhje me përdorimin e gjuhës së urrejtjes nga personat publikë. Vendosja e një detyrimi të tillë do të mundësojë rritjen e efektivitetit të tij.

Neni 5. Barazia përpara ligjit pa dallim race, ngjyre ose origjine etnike ose kombëtare, lidhur me të drejtat politike, civile dhe sociale, ekonomike dhe kulturore

13. Kushtetuta parashikon një sërë dispozitash mbi garantimin e ushtrimit të të drejtave dhe lirive themelore për të gjithë personat pavarësisht nga gjinia, raca, feja, etnia, gjuha, bindjet politike, fetare a filozofike, gjendja ekonomike, arsimore, sociale ose përkatësia prindërore. Gjithashtu, Kushtetuta garanton se çdo individ, për mbrojtjen e të drejtave, të lirive dhe të interesave të tij kushtetues dhe ligjorë, ose në rastin e akuzave të ngritura kundër tij, ka të drejtën

e një gjykimi të drejtë dhe publik brenda një afati të arsyeshëm nga një gjykatë e pavarur dhe e paanshme e caktuar me ligj. Kuadri ligjor dhe nënligjor sipas fushave synon garantimin dhe zbatimin në praktikë të të drejtave të njeriut (të drejtat e grave, fëmijëve, personave me aftësi të kufizuara, të drejtat e pakicave kombëtare etj.).

14. Ligji nr. 124/2020, “Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr. 10221, datë 4.2.2010, ‘Për mbrojtjen nga diskriminimi’” sjell si risi “zhvendosjen e barrës së provës”, duke i kaluar subjektit ndaj të cilit pretendohet se ka kryer sjellje diskriminuese. Sigurimi i zhvendosjes së barrës së provës në ligjin “Për mbrojtjen nga diskriminimi” do të sigurojë zbatimin e këtij parimi në çdo fushë dhe në të gjitha rastet kur pretendohet se nuk zbatohet parimi i barazisë dhe i mosdiskriminimit.

15. Këto ndryshime ligjore kanë parashikuar, gjithashtu, kompetencën e Komisionerit për Mbrojtjen nga Diskriminimi (KMD), për të paraqitur padi, në mbrojtje të parimit të barazisë dhe mosdiskriminimit, për çështje që lidhen me interesa kolektivë dhe të vërë në lëvizje Gjykatën Kushtetuese, kur gjatë veprimtarisë së tij konstaton se ligji ose akti normativ cenon të drejtat dhe liritë themelore të individëve. Me ndryshimet ligjore, vendimet me gjobë të Komisionerit KMD do të konsiderohen si “tituj ekzekutivë” për lehtësimin e procedurave të ekzekutimit të gjobave (pas vendimit të gjykatës për lëshim urdhri ekzekutimi).

E drejta për të zgjedhur dhe për t’u zgjedhur

16. Kodi Zgjedhor, i ndryshuar⁷, në nenin 3 “Parime të përgjithshme”, parashikon garancitë kushtetuese për të gjithë shtetasit shqiptarë të së drejtës për të zgjedhur dhe për t’u zgjedhur, duke përcaktuar:

- zgjedhjet bëhen me votim të lirë, të fshehtë, të barabartë dhe të drejtpërdrejtë, sipas rregullave të parashikuara në këtë Kod. Zgjedhësit e ushtrojnë lirisht të drejtën e votës;

- çdo shtetas shqiptar, që ka mbushur moshën 18 vjeç, qoftë edhe ditën e zgjedhjeve, pa dallim race, etnie, gjinie, gjuhe, bindjeje politike, besimi, aftësie fizike ose gjendjeje ekonomike ka të drejtë të zgjedhë dhe të zgjidhet, në përputhje me rregullat e parashikuara në këtë Kod”.

17. Në nenin 63, të Kodit Zgjedhor, përcaktohet se: “Subjekt zgjedhor është një parti politike ose një koalicion partish politike, të cilët paraqesin listë kandidatësh, sipas rregullave që përcaktohen në këtë Kod.

- Subjekt zgjedhor mund të jetë edhe një shtetas shqiptar me të drejtë vote, i cili propozohet si kandidat për deputet apo për organet e qeverisjes vendore nga një grup zgjedhësish, sipas përcaktimeve të bëra në këtë Kod.

- Kandidat është shtetasi që plotëson kushtet e parashikuara në nenet 45 dhe 69, të Kushtetutës, dhe që regjistrohet si kandidat për deputet në KQZ ose si kandidat për kryetar bashkie apo komune ose për këshillat vendore në KZAZ.

- Çdo shtetas shqiptar me të drejtë vote, ka të drejtë të zgjidhet si kandidat i një partie politike, kandidat i një koalicioni partish politike apo i mbështetur nga një grup zgjedhësish.

18. Kodi Zgjedhor i Republikës së Shqipërisë, i ndryshuar, përcakton se Komisioneri Shtetëror i Zgjedhjeve ka si kompetencë drejtimin e punës për edukimin, informimin dhe ndërgjegjësimin e zgjedhësve. Për zgjedhjet parlamentare të datës 25 Prill 2021, KQZ-ja ka punuar për hartimin e programit të edukimit, informimit dhe ndërgjegjësimit të zgjedhësve për zgjedhjet për Kuvend.

19. Ligji nr. 96/2017, “Për mbrojtjen e pakicave kombëtare në Republikën e Shqipërisë” parashikon garancitë ligjore, garantimin e të drejtave të pakicave kombëtare si (të drejta individuale), të drejtat dhe liritë themelore, si të drejtat civile, politike, sociale etj., që Kushtetuta dhe kuadri ligjor dhe nënligjor sipas fushave parashikojnë për të gjithë shtetasit shqiptarë. Garantimi i të drejtave të personave që u përkasin pakicave kombëtare bazohet në kriteret e përcaktuara nga konventat ndërkombëtare: kriteret objektive, të cilat kanë të bëjnë me ekzistencën e karakteristikave etnike, kulturore, fetare, gjuhësore të veçanta dhe të qëndrueshme,

⁷ Miratuar me ligjin nr. 10019, datë 29.12.2008 dhe ndryshuar me ligjet nr. 74/2012, datë 19.7.2012, nr. 31/2015, datë 2.4.2015, nr. 101/2020, datë 23.7.2020 dhe nr. 118/2020, datë 5.10.2020.

nga pjesa tjetër e popullsisë të këtij grupi, shfaqjen e vullnetit për të ruajtur kulturën, traditat, fenë, gjuhën e tyre, si dhe kriterin që nënkupton zgjedhjen personale për të qenë ose jo pjesë-pjesë e pakicës kombëtare.

20. Ligji nr. 96/2017 plotëson kuadrin ligjor dhe institucional për pakicat kombëtare në Shqipëri, si dhe shërben për qartësimin e politikave ndaj pakicave, duke adresuar rekomandimet e Komitetit Këshillues të Konventës Kuadër. Ky ligj adreson një sërë çështjesh që lidhen me: përkufizimin, kriteret ligjore të njohjes, shmangien e dallimeve midis pakicave kombëtare dhe atyre etno-gjuhësore, si dhe përmban parashikime ligjore për garantimin dhe ushtrimin e të drejtave dhe mekanizmat e përfaqësimit. Ky ligj parashikon përkufizimin e një pakice kombëtare, duke eliminuar diferencimin e dy kategorive të pakicave (pakicave kombëtare dhe etnike-gjuhësore) dhe njohjen formale të pakicave si pakica kombëtare. Për qëllimet e këtij ligji, pakicat kombëtare në Republikën e Shqipërisë janë: pakica greke, maqedonase, arumune, rome, egjiptiane, malazeze, boshnjake, serbe dhe bullgare.

21. Garantimi i të drejtave të personave që u përkasin minoriteteve/pakicave kombëtare bazohet në kriteret e përcaktuara nga konventat ndërkombëtare: kriteret objektive lidhur me ekzistencën e karakteristikave etnike, kulturore, fetare, gjuhësore të veçanta dhe të qëndrueshme, nga pjesa tjetër e popullsisë të këtij grupi, shfaqjen e vullnetit për të ruajtur kulturën, traditat, fenë, gjuhën e tyre, si dhe kriterin që nënkupton zgjedhjen personale për të qenë ose jo pjesë-pjesë e pakicës kombëtare. Zgjedhja subjektive individuale është pandashmërisht e lidhur me kriterin objektiv të identitetit të personit dhe nuk nënkupton thjesht një të drejtë për një individ që të zgjedhë arbitrarisht që t'i përkasë një pakice kombëtare.

22. Ligji dhe aktet nënligjore në zbatim të tij synojnë të garantojnë gëzimin dhe ushtrimin e plotë të së drejtave individuale të personave që u përkasin pakicave kombëtare, për të mbrojtur identitetin e veçantë të pakicave kombëtare, mosdiskriminimin dhe barazinë para ligjit. Kuadri ligjor dhe nënligjor bën të mundur marrjen e masave konkrete për të mbrojtur të drejtat e personave që u përkasin pakicave kombëtare, si: e drejta për të shprehur lirisht përkatësinë e tyre, për të ruajtur e zhvilluar identitetin e tyre, elemente të veçanta që karakterizojnë jetën e komunitetit të tyre, mësimin e gjuhës amtare, veprimtarinë kulturore, ushtrimin e kultit fetar etj.

23. Ligji nr. 96/2017 “Mbi pakicat kombëtare” (neni 15/4, “Përdorimi i gjuhës”) parashikon, ndër të tjera, se: Në njësitë e vetëqeverisjes vendore ku personat, që u përkasin pakicave kombëtare, përbëjnë mbi 20% të numrit të përgjithshëm të popullsisë së kësaj njësie, ata kanë të drejtë të marrin informacion, krahas gjuhës shqipe edhe në gjuhën e pakicës, mbi zhvillimin e procesit zgjedhor. Dhënia e informacioneve në gjuhën e pakicave për zhvillimin e procesit zgjedhor rregullohet me akte të miratuara nga Komisioni Qendror i Zgjedhjeve. Për zgjedhjet parlamentare të datës 25 Prill 2021, KQZ-ja ka punuar për hartimin e programit të edukimit, informimit dhe ndërgjegjësimin të zgjedhësve për zgjedhjet për Kuvend.

24. Ligji nr. 111/2017, “Për ndihmën juridike të garantuar nga shteti” parashikon parimet e ndihmës juridike nëpërmjet: a) aksesit të barabartë të individëve në ndihmën juridike; b) barazisë dhe mosdiskriminimit të individëve që gëzojnë të drejtën për ndihmë juridike; c) profesionalizmit në dhënien e shërbimit të ndihmës juridike; ç) cilësisë, eficiencës dhe efikasitetit në kosto për shërbimet e ofruara të ndihmës juridike; d) ruajtjes së konfidencialitetit; dh) shmangies dhe parandalimit të konfliktit të interesit; e) mbrojtjes së të drejtave të personave vulnerabël.

25. Ligji nr. 18/2017, “Për të drejtat dhe mbrojtjen e fëmijës”, ku barazia dhe mosdiskriminimi përmenden që në parimet e përgjithshme të tij. Ligji përcakton se çfarë do të thotë mbrojtje e fëmijës, duke qartësuar “masat e mbrojtjes” që mund të aplikojnë punonjësit/punonjëset kur konstatojnë raste të fëmijëve në situatë të pasigurt për shkak të dhunës, abuzimit, neglizhimit apo shfrytëzimit. Për herë të parë parashikohet mbrojtja e fëmijëve në situatë rruge apo që punojnë/shfrytëzohen për punë, adresimi i formave të ndryshme të dhunës ndaj fëmijëve, si: bulizmi, dhuna në shkollë, në familje, abuzimi seksual, shfrytëzimi ekonomik, siguria e fëmijëve në internet, fëmijët e pashoqëruar ose viktimat të trafikimit etj.

26. Ligji nr. 121/2016, “Për shërbimet e kujdesit shoqëror në RSH”, ku parimi i mosdiskriminimit për një tërësi shkaqesh, duke filluar nga gjinia, renditet në parimet bazë për ofrimin e shërbimeve. Ligji, gjithashtu, parashikon ofrimin e shërbimeve të specializuara për gratë dhe vajzat e dhunuara apo të trafikuar, për gratë dhe vajzat shtatzëna ose prind i vetëm me fëmijë deri në 1 vjeç etj.

27. Ligji nr. 65/2016, “Për ndërmarrjet sociale në RSH”, që, ndër të tjera, synon punësimin e personave të pafavorizuar në tregun e punës, si: personat që trajtohen me ndihmë ekonomike, personat me aftësi të kufizuara, jetimet/jetimet, gratë viktime të dhunës dhe trafikimit etj. Ligji 15/2019, “Për nxitjen e punësimit”, parashikon “Grupe të veçanta” të punëkërkuar(e)ve të disavantazhuar(a) në tregun e punës, të cilët/cilat përfitojnë nga shërbimet dhe programet e nxitjes së punësimit. Ndër punëkërkuar(e)t të disavantazhuar në tregun e punës, janë edhe persona nga pakicat romë dhe egjiptiane.

28. Ligji nr. 57/2019, “Për asistencën sociale në RSH” përcakton rregullat dhe mekanizmat për përfitimin e asistencës sociale. Një nga parimet e këtij ligji është mosdiskriminimi, që përcakton të drejtat që burojnë nga ky ligj pa asnjë lloj diskriminimi çdo individ, pavarësisht nga: gjinia, raca, ngjyra, feja, etnia, gjuha, identiteti gjinor, orientimi seksual, bindjet politike, fetare ose filozofike, gjendja ekonomike, arsimore, sociale, shtatzënia, përkatësia ose/dhe përgjegjësia prindërore, gjendja familjare ose martesore, gjendja civile, gjendja shëndetësore, predispozicionet gjenetike, aftësia e kufizuar, përkatësia në një grup të veçantë ose për çdo shkak tjetër.

Neni 6. Mbrojtje dhe mjete juridike efektive (barazia para ligjit) ndaj çdo veprimi të diskriminimit racor

29. Mbështetur në Kodin e Procedurës Penale (KPP), dispozitat procedurale caktojnë rregullat për mënyrën e ushtrimit të ndjekjes penale, të hetimit dhe gjykimit të veprave penale, si dhe të ekzekutimit të vendimeve gjyqësore. Këto rregulla janë të detyrueshme për subjektet e procedimit penal, për organet shtetërore, personat juridikë dhe shtetasit (neni 2).

30. Ligji nr. 35/2017, “Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr. 7905, datë 21.3.1995, ‘Kodi i Procedurës Penale’, të ndryshuar”, parashikon:

- Të drejtat e viktimës nga vepra penale: gjatë procedimit penal, viktime ka të drejtat e parashikuara nga ky Kod. Organet publike duhet të garantojnë që viktimat e veprës penale të trajtohen me respekt për dinjitetin e tyre njerëzor dhe të mbrohen nga ridëmtimi, gjatë ushtrimit të të drejtave të parashikuara nga ky Kod.

- Dispozitat procedurale mbi rregullat për mënyrën e ushtrimit të ndjekjes penale, të hetimit dhe gjykimit të veprave penale, si dhe të ekzekutimit të vendimeve gjyqësore. Këto rregulla janë të detyrueshme për subjektet e procedimit penal, për organet shtetërore, personat juridikë dhe shtetasit.

- I pandehuri prezumohet i pafajshëm gjersa nuk vërtetohet fajësia e tij me vendim gjyqësor të formës së prerë. Çdo dyshim për akuzën çmohet në favor të të pandehurit.

- Gjykata jep vendim fajësie kur i pandehuri rezulton fajtor për faktin penal që i atribuohet përtej çdo dyshimi të arsyeshëm.

- Merr cilësinë e të pandehurit personi të cilit i atribuohet vepra penale me aktin e njoftimit të akuzës, në të cilin tregohen të dhënat e mjaftueshme për marrjen si të pandehur. Ky akt i njoftohet të pandehurit dhe mbrojtësit të tij. Kur pas marrjes së një personi si të pandehur dalin të dhëna të reja që ndryshojnë akuzën e paraqitur ose e plotësojnë atë, prokurori merr vendim, të cilin ia njofton të pandehurit.

- Cilësia e të pandehurit ruhet në çdo gjendje dhe shkallë të procesit derisa të ketë marrë formë të prerë vendimi i pushimit, i pafajësisë ose i dënimit. Cilësia e të pandehurit rimerret kur priset vendimi i pushimit ose kur vendoset rishqyrtimi i procesit (neni 34).

31. Ndryshimet në Kodin e Procedurës Penale (i ndryshuar me ligjin nr. 35/2017, datë 30.3.2017) përmirësojnë ndjeshëm të drejtat dhe pozitën e viktimës së veprave penale, duke përfshirë edhe parashikime të posaçme për viktimën e trafikimit të qenieve njerëzore. Më konkretisht, është prezantuar detyrimi për pjesëmarrjen si palë në proces të viktimës së veprës

penale, duke garantuar aksesin e saj në procesin penal, janë shtuar nene të tjera, specifikisht për viktimat e trafikimit, në të cilat janë parashikuar si figura të posaçme viktimë e mitur dhe viktimë e abuzuar seksualisht apo subjekt i trafikimit, përkatësisht nenet 58, 58/a dhe 58/b, 59, 60 dhe 61 të KPP-së.

32. Ndryshimet dhe shtesat e vazhdueshme në Kodin Penal⁸ e parashikojnë dhunën në familje si veprë penale me sanksionet përkatëse (neni 130/a)⁹, konkretisht: rrahja; kanosja serioze për vrasje ose plagosje të rëndë ndaj personit në lidhje familjare.

33. Ligji nr. 37/2017, “Kodi i Drejtësisë Penale për të Mitur”, që garanton një kornizë ligjore për drejtësinë penale për fëmijët, promovon riintegrimin e fëmijës në konflikt me ligjin, mbrojtjen e të drejtave të fëmijës viktimë dhe/ose dëshmitar i veprës penale dhe parandalon riviktimizimin/viktimizimin dytësor të fëmijës që ka qenë më parë viktimë e një veprë penale.

34. Ligji nr. 111/2017, “Për ndihmën juridike të garantuar nga shteti”, ka hyrë në fuqi, më datë 1.6.2018, dhe qëllimi i tij është krijimi i një sistemi ligjor, të konsoliduar, lidhur me ofrimin e ndihmës juridike falas, për të gjithë individët në sistemin e drejtësisë dhe garantimi i aksesit të barabartë, si dhe ofrimi i shërbimeve të ndihmës juridike në mënyrë profesionale, cilësore, eficiente dhe efektive.

35. Ligji nr. 111/2017, ndër të tjera, garanton ndihmë juridike falas për kategori të veçanta: viktimë të dhunës në familje, abuzimit seksual, trafikimit të qenieve njerëzore, të mitur/mitura në konflikt me ligjin, fëmijë në institucionet e përkujdesjes shoqërore, persona, të cilëve u është cenuar e drejta nëpërmjet një veprimi ose mosveprimi që përbën diskriminim etj. Ky ligj ka përforcuar aksesin në drejtësi, duke i dhënë mundësi ligjore të gjitha kategorive përfituese sipas këtij ligji, të përfitojnë ndihmë juridike, pavarësisht të ardhurave dhe pasurisë së tyre, të cilët janë edhe personat, të cilëve u është cenuar e drejta nëpërmjet një veprimi ose mosveprimi që përbën diskriminim, bazuar në vendimin e organit kompetent, sipas legjislacionit në fuqi për mbrojtjen nga diskriminimi.

36. Ligji nr. 97/2016, “Për organizimin dhe funksionimin e Prokurorisë në RSH”, përmirëson qasjen e viktimave në informacion përmes vendosjes së një koordinatori/koordinatoreje për marrëdhëniet me publikun në secilën prokurori, përgjegjës/përgjegjëse për informimin e viktimave. Në këtë kuadër, Prokurori i Përgjithshëm ka miratuar udhëzimin e përgjithshëm nr. 17/2020, “Për hetimin dhe ndjekjen penale efektive të veprave penale kundër dhunës ndaj grave, dhunës në familje dhe dhunës me bazë urrejtjeje”. Ky udhëzim synon unifikimin e masave procedurale në prokuroritë me juridiksion të përgjithshëm. Hetimet dhe ndjekja penale në çështjet për veprat penale kundër dhunës ndaj grave dhe dhunës me bazë gjinore të jenë në afatë të shpejta, eficiente dhe me kërkesa për masa dënimi efektive, proporcionale dhe frenuese, që kontribuojnë në parandalimin e përgjithshëm dhe të posaçëm të autorëve të këtyre formave të kriminalitetit.

37. Ligji nr. 47/2018, “Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr. 9669, datë 18.12.2006, ‘Për masa ndaj dhunës në marrëdhëniet familjare’”, parashikon forcimin e masave mbrojtëse dhe procedurale për një përgjigje më efektive ndaj dhunës në familje dhe mbrojtjen e viktimave, përmes lëshimit të urdhrit për masat paraprake të mbrojtjes së menjëhershme. Për herë të parë, mbrohen gratë dhe vajzat në marrëdhënie intime, pa pasur lidhje formale me dhunuesit, si martesë ose bashkëjetesë. Ligji u ndryshua edhe në tetor 2020, duke saktësuar masat për largimin e dhunuesit nga banesa dhe kthimin me mbarimin e afatit të urdhrave të mbrojtjes dhe urdhrave të menjëhershëm të mbrojtjes UM/UMM, programet specifike të rehabilitimit për dhunuesin, regjistrin e UMM/UM-ve etj.

38. Ky ligj synon në:

- parandalimin dhe reduktimin e rasteve të dhunës në marrëdhëniet familjare;

⁸ Në vitet 2012, 2013 dhe 2020.

⁹ Informacion i detajuar jepet në vijim.

- përmirësimin e masave mbrojtëse të parashikuara në ligj në kuadrin e urdhrit të menjëhershëm të mbrojtjes dhe urdhrit të mbrojtjes, duke pasur parasysh sidomos përmirësimin e masave mbrojtëse për fëmijët;

- rritjen e ndihmës së kualifikuar gjyqësore falas;

- përcaktimi i afateve të qarta procedurale, për regjistrimin e kërkesës për urdhër mbrojtje (UM) dhe urdhrave të menjëhershëm të mbrojtjes (UMM) dhe për ankimet ndaj vendimeve gjyqësore;

- përcaktimi më i qartë i organeve përgjegjëse për kryerjen e detyrave dhe i përgjegjësisë së zyrtarëve;

- parashikimi shprehimisht i detyrimit të organeve shtetërore për të ofruar falas, çdo shërbim ekspertize për rastet e dhunës në familje;

- rritja e pjesëmarrjes së dhunuesve në shërbimet specifike të rehabilitimit me fokus të veçantë dhunuesit e alkoolizuar, drogë ose me çrregullime të shëndetit mendor, të dhëna qartësisht në vendimet e gjykatave për lëshimin e urdhrave të mbrojtjes.

39. Ligji nr. 81/2020¹⁰, “Për të drejtat dhe trajtimin e të dënuarve me burgim dhe të paraburgosurve” ka si qëllim garantimin e kushteve për trajtimin me dinjitet të të paraburgosurve dhe të dënuarve me burgim, respektimin e të drejtave dhe të lirive themelore të tyre dhe parandalimin e sjelljeve ose trajtimit mizor, çnjerëzor, poshtërues apo degradues. Ndër parimet e këtij ligji (neni 5), parashikohet se të burgosurit trajtohen në mënyrë të barabartë, pa njëanshmëri dhe pa diskriminim për çdo shkak të parashikuar nga legjislacioni në fuqi për mbrojtjen nga diskriminimi.

40. Ky ligj parashikon, krijimin dhe funksionimin e Mekanizmit Kombëtar për Parandalimin e Torturës, trajtimit ose dënimit të egër, çnjerëzor ose poshtërues (Mekanizmi Kombëtar) i krijuar në përputhje me legjislacionin për Avokatën e Popullit. Mekanizmi Kombëtar vëzhgon rregullisht trajtimin e individëve, që u është hequr liria në vendet e ndalimit, paraburgimit dhe në institucionet e ekzekutimit të vendimeve penale, me qëllim që të forcohet mbrojtja e individëve nga tortura, trajtimi ose dënimi i egër, çnjerëzor ose poshtërues, si dhe paraqet rekomandime për organet përkatëse.

41. Në nenin 115, të ligjit nr. 108.2014, “Për Policinë e Shtetit”, i ndryshuar, është përcaktuar: e drejta për të paraqitur kërkesë/ankesë me gojë ose me shkrim drejtuesve të policisë apo institucioneve të tjera shtetërore nga çdo person i shoqëruar, i ndaluar apo i arrestuar në ambientet e policisë, si dhe çdo shtetas tjetër lidhur me sjelljen/qëndrimin dhe veprimet e policisë, si dhe detyrimin e policisë për të evidentuar/regjistruar, trajtuar, zgjidhur dhe kthyer përgjigje ankuesit/kërkuesit. Kuadri ligjor parashikon:

- të drejtën për të paraqitur ankesë/kërkesa nga personat e shoqëruar dhe të ndaluar/arrestuarit në ambientet e policisë, si dhe çdo shtetas tjetër që cenohet nga veprimet e qëndrimet e policisë;

- mënyrat e bërjes së ankesave me gojë ose me shkrim;

- institucionet se ku drejtohen ankesë/kërkesat, si: drejtuesve të policisë dhe institucioneve të tjera shtetërore;

- të drejtën për personat e shoqëruar që t’i drejtohen gjykatës në çdo kohë;

- detyrimin e policisë për të evidentuar e trajtuar ankesë/kërkesat e paraqitura;

- afatet e trajtimit të ankesë/kërkesave dhe kthimit të përgjigjeve për ankuesit: nëse ankesa drejtohet drejtuesve të policisë ku është i shoqëruari apo ndaluar përgjigja duhet të jepet menjëherë, por jo më vonë se 5 ditë.

42. Është hartuar dhe vënë në zbatim procedura standarde e punës për trajtimin dhe sigurimin e personave të arrestuar/ndaluar në ambientet e policisë dhe zgjidhja e ankesë/kërkesave të tyre. Pjesë përbërëse e procedurës standarde për trajtimin e personave të arrestuar/ndaluar janë dhe

¹⁰ Hyrë në fuqi në qershor 2020.

rregullat për evidentimin, trajtimin dhe zgjidhjen e kërkesë/ankesave që bëhen nga personat e shoqëruar, ndaluar dhe të arrestuar. Janë miratuar:

- urdhri nr. 938, datë 24.7.2017, i drejtorit të Përgjithshëm të Policisë së Shtetit mbi procedurat dhe rregullat teknike të shoqërimit në mjediset e Policisë së Shtetit;

- urdhri nr. 925, datë 18.7.2019, “Për miratimin e procedurës standarde të punës: “Trajtimi dhe sigurimi i personave të arrestuar/ndaluar në ambientet e Policisë së Shtetit, evidentimi dhe zgjidhja e kërkesë/ankesave të tyre”.

43. Gjatë periudhës 2019 – në vijim, Drejtoria e Përgjithshme e Policisë së Shtetit ka nxjerrë në sërë aktesh administrative:

- tërheqje vëmendje nr. 3582, datë 2.5. 2019, “Për zbatimin e rregullave dhe procedurave standarde për trajtimin dhe sigurimin e personave të shoqëruar dhe të arrestuar/ndaluar, në ambientet e njësive vendore të policisë”;

- tërheqje vëmendje e drejtorit të Përgjithshëm të Policisë së Shtetit (DPPSH) nr. 5669/2, datë 15.8.2019, “Për respektimin e të drejtave të njeriut gjatë përdorimit të forcës në përmbushjen e detyrave dhe përgjegjësi ligjore nga Policia e Shtetit”;

- letërporosi e drejtorit të Përgjithshëm të Policisë së Shtetit nr. 5126, datë 15.8.2019, “Për respektimin e të drejtave të komuniteteve/pakicave kombëtare, parandalimin dhe eliminimin e sjelljeve diskriminuese që cenojnë dinjitetin e tyre”;

- letërporosi e drejtorit të Përgjithshëm të Policisë së Shtetit nr. 6104/3, datë 2.9.2019, “Për njohjen e raportit dhe zbatimin e rekomandimeve të Komitetit Evropian për Parandalimin e Torturës për respektimin dhe garantimin e të drejtave të personave të privuar nga liria, në ambientet e Policisë së Shtetit”;

- letërporosi e drejtorit të Përgjithshëm të Policisë së Shtetit nr. 278/1, datë 15.1.2020, “Për zbatimin me korrektësi të ligjit dhe respektimin e të drejtave të njeriut, në veçanti të të drejtave të fëmijëve, gjatë kryerjes së veprimeve policore dhe procedurale nga ana e punonjësve të Policisë së Shtetit”;

- Tërheqje vëmendje nr. 1449/2, datë 2.3.2020, “Për zbatimin e rregullave dhe procedurave standarde për sigurimin dhe trajtimin e të arrestuarve/ndaluarve dhe shoqëruarve në ambientet njësive policore”;

- letërporosi e drejtorit të Përgjithshëm të Policisë së Shtetit nr. 4641/2, datë 26.8.2020 “Shoqërimin e personave, respektimin dhe garantimin e të drejtave të tyre në ambientet e Policisë së Shtetit, konform akteve ligjore dhe nënligjore”;

- tërheqje vëmendje e drejtorit të Përgjithshëm të Policisë së Shtetit nr. 293, datë 16.2.2021, “Për respektimin dhe garantimin e të drejtave të personave gjatë shoqërimit, arrestimit, ndalimit në ambientet e Policisë së Shtetit, si dhe së drejtës së organizimit, pjesëmarrjes në tubime paqësore të të miturve”.

Neni 7. Masat kundër diskriminimit në fushën e arsimit, kulturës dhe informacionit

Në fushën e arsimit

44. Ligji nr. 69/2012, datë 21.6.2012, “Për sistemin arsimor parauniversitar në RSH-së (i ndryshuar)” garanton të drejtën për arsimim të shtetasve shqiptarë, të huaj dhe personave pa shtetësi, pa u diskriminuar nga: gjinia, raca, ngjyra, etnia, gjuha, orientimi seksual, bindjet politike ose fetare, gjendja, ekonomike apo sociale, mosha, vendbanimi, aftësia e kufizuar ose për arsye të tjera që përcaktohen në legjislacionin shqiptar (neni 5). Personave që u përkasin pakicave kombëtare, u krijohen mundësi të mësojnë dhe të mësohen në gjuhën amtare, të mësojnë historinë dhe kulturën e tyre, sipas planeve dhe programeve mësimore (neni 10).

45. Ligji nr. 96/2017, “Për pakicat kombëtare në RSH-së” (neni 13), parashikon të drejtën e arsimit në gjuhën e pakicës kombëtare: 1) Personat, që i përkasin një pakice kombëtare, gëzojnë të drejtën të mësojnë gjuhën e pakicës. 2) Personave, që u përkasin pakicave kombëtare, në njësitë e vetëqeverisjes vendore ku ato banojnë tradicionalisht ose në numër thelbësor, nëse ka kërkesë të mjaftueshme, u sigurohen mundësi për të mësuar ose për të marrë mësim në gjuhën e pakicës, në përputhje me legjislacionin përkatës në fushën e arsimit. Ligji përcakton:

- Kriteret për përcaktimin e njësisë së vetëqeverisjes vendore, numrit thelbësor dhe kërkesës së mjaftueshme përcaktohen me vendim të Këshillit të Ministrave, me propozimin e ministrave përgjegjës për arsimin dhe çështjet vendore.

- Masat e përshtatshme në fushën e arsimit dhe kërkimit shkencor, me qëllim nxitjen e njohjes së kulturës, historisë, gjuhës dhe besimit fetar të pakicave kombëtare dhe të shumicës, në përputhje me legjislacionin përkatës në fushën e arsimit, miratohen me vendim të Këshillit të Ministrave, me propozimin e ministrit përgjegjës për arsimin, në përputhje me legjislacionin përkatës në fushën e arsimit.

- Masat e përshtatshme për krijimin e mundësive dhe kushteve për pajisjen me tekste shkollore, formimin fillestar, trajnimin dhe zhvillimin e mëtejshëm profesional të mësuesve, si dhe për krijimin e funksionimit të klasave në gjuhën e pakicave kombëtare miratohen me vendim të Këshillit të Ministrave, me propozimin e ministrit përgjegjës për arsimin, në përputhje me legjislacionin përkatës në fushën e arsimit.

- Personat, që u përkasin pakicave kombëtare, kanë të drejtë të hapin dhe të drejtojnë institucione private të sistemit arsimor parauniversitar dhe institucione të arsimit profesional, kur plotësojnë të gjitha kushtet e parashikuara në legjislacionin në fuqi në fushën e arsimit.

46. Në zbatim të ligjit nr. 96/2017, në fushën e arsimit janë miratuar një sërë aktesh nënligjore për garantimin e së drejtës së arsimit të pakicave kombëtare, hapjen dhe funksionimin e klasave për mësimin e tyre, pajisjen me tekste shkollore etj.

47. VKM nr. 561, datë 29.9.2018, “Për pajisjen me tekste shkollore të nxënësve, formimin fillestar, zhvillimin e mëtejshëm profesional të mësuesve, si dhe krijimin e funksionimit të klasave në gjuhën e pakicave kombëtare”; bazuar në VKM-në nr. 561, datë 29.9.2018, nisma për hapjen e klasave në gjuhën e pakicave kombëtare mund të merret nga njësi e vetëqeverisjes vendore përkatëse, njësi arsimore vendore përkatëse dhe komuniteti i zonës, ku pritjet të hapen klasa të pakicave kombëtare. Klasat në gjuhën e pakicave kombëtare hapen kur numri i nxënësve të pakicave është jo më i vogël se 15 nxënës për klasë, ndërsa në raste të veçanta kur numri i nxënësve të pakicave është më i vogël se 15 nxënës për klasë, funksionimi i klasave me nxënës të pakicave bëhet me urdhër të ministrit përgjegjës për arsimin.

48. VKM nr. 562, datë 29.9.2018, parashikon masat e përshtatshme për nxitjen e njohjes së kulturës, historisë, gjuhës dhe besimit fetar të pakicave kombëtare në veprimtarinë mësimore dhe shkencore të institucioneve të arsimit të lartë.

49. Bazuar në VKM-në nr. 227, datë 17.4.2019, “Për përgatitjen, shtypjen, botimin dhe shpërndarjen e teksteve shkollore të arsimit bazë për nxënësit e institucioneve publike parauniversitare ku mësojnë nxënës të pakicave kombëtare”, përgatiten, shtypen, botohen dhe shpërndahen tekstet shkollore në gjuhën amtare të pakicave kombëtare. Ky vendim dhe udhëzimi i përbashkët i ministrit të Arsimit, Sportit dhe Rinisë dhe i ministrit të Financave dhe Ekonomisë nr. 18, datë 1.7.2020, “Për procedurat e përdorimit të fondeve të buxhetit të shtetit për botimin, shtypjen, shpërndarjen dhe shitjen e teksteve të arsimit parauniversitar”, përcaktojnë që nxënësve të arsimit bazë të pakicave kombëtare, u sigurohen tekste shkollore në gjuhën amtare falas.

50. VKM nr. 1155, datë 24.12.2020, “Për kriteret për përcaktimin e njësisë së vetëqeverisjes vendore, numrit thelbësor dhe kërkesës së mjaftueshme të personave të pakicave kombëtare për t’u arsimuar në gjuhën e pakicës kombëtare”. Ky vendim ka për qëllim t’u garantojë personave, që u përkasin pakicave kombëtare, të drejtën për t’u arsimuar në gjuhën e pakicës kombëtare në institucione arsimore parauniversitare, të caktuara me urdhër të ministrit përgjegjës për arsimin, si dhe të studiojnë historinë, traditat dhe kulturën e tyre, sipas kurrikulave dhe programeve të miratuara nga ministria përgjegjëse për arsimin.

51. VKM nr. 1155, datë 24.12.2020, parashikon kriteret, për:

- numri i personave që i përkasin pakicës kombëtare, i cili duhet të jetë jo më pak se 20 për qind e numrit të përgjithshëm të banorëve të njësisë administrative, si nënndarje e bashkisë;

- periudha e regjistrimit si banor në njësinë e vetëqeverisjes vendore, sipas periudhave të regjistrimit të popullsisë, konfirmuar me vërtetim të lëshuar sipas të dhënave nga regjistrat

themeltarë të gjendjes civile dhe/ose Regjistrat Kombëtar të Gjendjes Civile të vitit 2010. Kjo periudhë të lidhet me periudhat kur është kryer zyrtarisht regjistrimi i popullsisë, fakt që mund të vërtetohet nga regjistrat e gjendjes civile;

- kërkesa shkresore, paraqitur nga prindër apo kujdestarë të fëmijëve që i përkasin pakicës kombëtare, pranë bashkisë/njësisë administrative, ku shprehet vullneti në mënyrë shkresore dhe bazuar në të drejtën e vetë identifikimit, të mjaftueshme për formimin e klasës;

- për krijimin e klasave të pakicave kombëtare, për të lehtësuar dhe mundësuar mësimin e këtyre nxënësve, propozohet që numri i nxënësve për klasë të jetë 15, numër i dallueshëm ky nga krijimi i klasave të tjera të sistemit arsimor parauniversitar;

- njësitë e vetëqeverisjes vendore i kanë të drejtën e nismës për hapjen e klasave në gjuhën e pakicave kombëtare në përputhje me parashikimet në ligjore për krijimin dhe funksionimin e klasave në gjuhën e pakicave kombëtare.

52. VKM nr. 486, datë 17.6.2020, të Këshillit të Ministrave, “Për shtypjen, botimin, shpërndarjen dhe shitjen e teksteve shkollore të sistemit të arsimit parauniversitar” dhe VKM nr. 682, datë 29.7.2015, “Për përdorimin e fondeve publike për transportimin e punonjësve arsimorë që punojnë dhe të nxënësve që mësojnë jashtë vendbanimit”, i ndryshuar, parashikojnë masa konkrete për garantimin e së drejtës për arsimimin e pakicave kombëtare. Prej vitit shkollor 2020–2021, nxënësit në arsimin bazë, që u përkasin pakicave kombëtare, si dhe nxënësit në arsimin parauniversitar që u përkasin pakicës romë dhe pakicës egjiptiane përfitojnë mbështetje buxhetore për kompensimin në masën 100% të çmimit të teksteve shkollore. Është miratuar udhëzimi i përbashkët nr. 18, datë 1.7.2020, i ministrit të Arsimit, Sportit dhe Rinisë dhe i ministrit të Financave dhe Ekonomisë, “Për procedurat e përdorimit të fondeve të buxhetit të shtetit për botimin, shtypjen, shpërndarjen dhe shitjen e teksteve të arsimit parauniversitar”.

53. Në zbatim të ligjit nr. 96/2017, Ministria e Arsimit, Sportit dhe Rinisë në bashkëpropozim me Ministrinë e Kulturës kanë propozuar VKM-në nr. 463, datë 3.7.2019, “Për përcaktimin e drejtimeve për miratimin e strategjive, programeve dhe planeve të veprimit për promovimin dhe krijimin e kushteve të nevojshme për personat që u përkasin pakicave kombëtare për të përdorur e zhvilluar elementet themelore të identitetit të pakicave kombëtare, duke përfshirë edhe gjuhën e tyre”. Në institucionet arsimore parauniversitare, ku mësojnë nxënës të pakicave kombëtare, ka plane të veçanta për promovimin e kulturës, gjuhës dhe identitetit të pakicave kombëtare.

54. Në sistemin arsimor parauniversitar publik funksionojnë institucione arsimore parauniversitare ku mësojnë fëmijët e pakicës kombëtare greke dhe ata të pakicës kombëtare maqedonase. Në kuadër të riorganizimit të njësive arsimore vendore, që u bë në vitin 2019, iu kushtua rëndësi që institucionet arsimore ku mësojnë nxënës të pakicave kombëtare, të mbulohen nga Zyra Vendore e Arsimit Parauniversitar (ZVAP) të veçanta. Institucionet arsimore parauniversitare, ku mësojnë nxënës të pakicës kombëtare greke, mbështeten nga zyrat vendore të arsimit parauniversitar, si: ZVAP Gjirokastër–Libohovë, ZVAP Sarandë–Konispol–Delvinë dhe institucionet arsimore, ku mësojnë nxënës të pakicës kombëtare maqedonase, mbështeten nga ZVA Korçë–Pustec. Zyra Vendore Arsimore Finiq–Dropull, për Bashkinë e Dropullit dhe për Bashkinë e Finiqit” është miratuar me urdhrin nr. 176, datë 1.7.2020, “Për disa ndryshime në urdhrin nr. 234, datë 19.4.2019, të ministrit të Arsimit, Sportit dhe Rinisë, ‘Për miratimin e strukturës dhe të organikës së zyrave vendore të arsimit parauniversitar’” (i ndryshuar).

55. Agjencia e Sigurimit të Cilësisë në Arsimin Parauniversitar (ASCAP) ka hartuar planin mësimor për pakicat kombëtare, i cili është miratuar edhe nga ministria përgjegjëse për arsimin. Në institucionet arsimore parauniversitare, ku mësojnë nxënës të pakicave kombëtare, si në të gjithë sistemin arsimor shqiptar zbatohet kurrikula e re, e bazuar në kompetenca. Programet mësimore të pakicave kombëtare janë të publikuara në faqen e ASCAP-it. Programet mësimore janë njësoj si në shkollat e tjera të sistemit arsimor parauniversitar. Programet mësimore për pakicat kombëtare janë hartuar nga ASCAP-ja, konkretisht, 45 programe mësimore lëndore, ku përfshihen edhe programet specifike:

- Gjuha amtare greke;

- Gjuha amtare maqedonase;
- Historia e Greqisë;
- Gjeografia e Greqisë;
- Historia e Maqedonisë së Veriut;
- Gjeografia e Maqedonisë së Veriut.

56. Agjencia ASCAP, për zbatimin e kurrikulës së re, ka trajnuar mësuesit e sistemit arsimor parauniversitar, përfshirë edhe mësuesit e pakicave kombëtare për çështjet e mëposhtme:

- Kurrikula e bazuar në kompetenca;
- Planifikimi i kurrikulës;
- Metodologjia e mësimdhënies së kurrikulës së bazuar në kompetenca;
- Vlerësimi i nxënësit me kurrikulën e re.

57. Mësuesit e pakicave kombëtare janë trajnuar çdo vit nga Agjencia e Sigurimit të Cilësisë së Arsimit Parauniversitar (ASCAP) për mësimdhënien e kurrikulës me kompetenca. Në kuadër të zhvillimit profesional të punonjësve arsimorë janë ngritur rrjetet profesionale për çdo lëndë për arsimin parauniversitar. Disa nga këto rrjete lëndore drejtohen nga mësuesit e pakicave kombëtare.

58. Në zbatim të kurrikulës me kompetenca për të gjithë arsimin parauniversitar u hartuan programe të reja lëndore sipas kësaj kurrikule. Nxënësit pakicave kombëtare në arsimin bazë zhvillojnë në gjuhën e tyre amtare lëndë, si: Gjuhë amtare, Histori amtare, Gjeografi amtare, Dituri natyre, Matematikë 1–5, Biologji, Art pamor, Muzikë, Qytetari etj. Përveç programeve të përbashkëta, për nxënësit e pakicave kombëtare u hartuan 22 programe specifike për gjuhën, historinë dhe gjeografinë amtare greke dhe maqedonase. Këto programe u hartuan nga grupe pune me pjesëmarrjen e pedagogëve nga Departamenti i Gjuhës Greke dhe Qytetërimit Grek në Gjirokastrë dhe Tiranë, si dhe nga mësues të gjuhës greke dhe të gjuhës maqedonase.

59. Institucionet arsimore parauniversitare publike ku mësojnë nxënës të pakicave kombëtare janë në bashkitë: Gjirokastrë, Dropull, Sarandë, Delvinë, Finiq, Pustec¹¹. Numri i nxënësve të pakicave kombëtare greke dhe maqedonase, që kanë ndjekur shkollën, sipas viteve shkollore përkatëse në arsimin publik, janë:

- viti shkollor 2016–2017 – gjithsej 763 nxënës dhe 101 mësues;
- viti shkollor 2017–2018 – gjithsej 685 nxënës dhe 94 mësues;
- viti shkollor 2018–2019 – gjithsej 611 nxënës dhe 96 mësues;
- viti shkollor 2019–2020 – gjithsej 565 nxënës dhe 87 mësues.

60. Në kurrikulat shkollore janë përfshirë: kultura, historia dhe traditat e pakicave kombëtare. Parashikohet hartimi i materialeve ndihmëse (udhëzues, programe trajnimi, module mësimore) për mësuesit, në mënyrë që të trajtojnë në mënyrë më efektive kulturën, traditat dhe historinë e pakicave në praktikën e tyre në klasë/shkollë.

Në fushën e kulturës

61. Ligji nr. 96/2017 “Mbi pakicat kombëtare” (neni 12) “Ruajtja e identitetit kulturor të pakicave kombëtare”, parashikon se:

- personat, që u përkasin pakicave kombëtare, kanë të drejtë të ruajnë dhe të zhvillojnë identitetin e tyre gjuhësor, kulturor, fetar dhe trashëgiminë e tyre kulturore në të gjithë territorin e Republikës së Shqipërisë;
- personat, që u përkasin pakicave kombëtare, gëzojnë, në përputhje me përcaktimet e nenit 2, të këtij ligji, të drejtën e kreutimit të ngjarjeve që lidhen me promovimin e identitetit të tyre të dallueshëm kulturor;
- strategjitë, programet dhe planet e veprimit për të krijuar kushtet e nevojshme që pakicat kombëtare të ruajnë dhe të zhvillojnë identitetin e tyre të dallueshëm miratohen me vendim të Këshillit të Ministrave, me propozimin e ministrave përgjegjës për arsimin dhe kulturën;

¹¹ Informacion mbi arsimimin e nxënësve të pakicave rome dhe egjiptiane jepet në vijim.

- ndalohen politikat apo praktikat që synojnë asimilimin e personave që u përkasin pakicave kombëtare kundër vullnetit të tyre, a cenuar masat e marra në përputhje me politikën e integritetit të përgjithshëm të pakicave kombëtare.

62. Në zbatim të ligjit nr. 96/2017, janë miratuar:

- VKM nr. 462, datë 3.7.2019, “Për miratimin e masave dhe të politikave të nevojshme për të siguruar pjesëmarrjen e personave, që u përkasin pakicave kombëtare, në jetën publike, kulturore, sociale dhe ekonomike në RSH-së”, parashikon, ndër të tjera:

- Personave, të cilët u përkasin pakicave kombëtare, u garantohej pjesëmarrje e barabartë në jetën publike, ekonomike, sociale dhe kulturore të vendit.

- Personat, të cilët u përkasin pakicave kombëtare, gëzojnë, në veçanti, të drejta lidhur me çështjet për ruajtjen, mbrojtjen dhe promovimin e kulturës, të traditave dhe identitetit të pakicës, së cilës ata i përkasin.

- VKM nr. 463, datë 3.7.2019, “Për përcaktimin e drejtimeve për miratimin e strategjive, programeve dhe planeve të veprimit për promovimin dhe krijimin e kushteve të nevojshme për personat që u përkasin pakicave kombëtare për të përdorur dhe zhvilluar elementet themelore të identitetit të pakicave kombëtare, duke përfshirë edhe gjuhën e tyre”. Personat që u përkasin pakicave kombëtare gëzojnë të drejtën për ruajtjen dhe zhvillimin e identitetit të tyre të dallueshëm në RSH-së, konkretisht:

- Ministria përgjegjëse në fushën e kulturës dhe ministria përgjegjëse në fushën e arsimit, sportit dhe rinisë kanë detyrimin për përcaktimin e drejtimeve për miratimin e strategjive, programeve e të planeve të veprimit për promovimin dhe krijimin e kushteve të nevojshme për personat, që u përkasin pakicave kombëtare për të përdorur dhe zhvilluar elementet themelore të identitetit të tyre.

- Në programin kombëtar “Edukimi përmes kulturës” parashikohen dhe krijohen kushtet e nevojshme për ruajtjen, promovimin, mbrojtjen, katalogimin e digjitalizimin për ruajtjen dhe zhvillimin e kulturës e të identitetit të personave, që u përkasin pakicave kombëtare dhe ndalimin e praktikave, asimiluese.

- Planifikimi i veprimtarive të veçanta për institucionet publike të arsimit parauniversitar, me qëllim ruajtjen, promovimin, zhvillimin e kulturave, identitetin kulturor të dallueshëm dhe të gjuhëve të pakicave kombëtare.

- Mbështetja e të rinjve e organizatave rinore për organizimin e aktiviteteve ndërgjegjësuere dhe promovuese për ruajtjen e zhvillimin e kulturave, të identitetit dhe të gjuhëve të pakicave kombëtare, trashëgimisë kulturore të tyre.

- Promovimi i programeve, projekteve për ruajtjen dhe zhvillimin e kulturave, gjuhëve dhe elementeve kryesore të identitetit të personave që u përkasin pakicave kombëtare, zhvillimin e aktiviteteve në konsultim me ta dhe përfaqësuesit e tyre, bazuar në nevojat e grupeve të ndryshme dhe në përputhje me procedura transparente.

63. Objektivi i Ministrisë së Kulturës është sigurimi i një aksesimi më të madh dhe pjesëmarrje aktive në kulturë, duke zhvilluar dhe zbatuar projekte që mbrojnë dhe promovojnë identitetin kulturor dhe gjuhët e pakicave kombëtare. Aktivitetet në përmbushje të këtij objekti janë:

- Mbështetja financiare nga MK-ja e rrjetit të aktiviteteve të organizuara nga shoqatat kulturore të pakicave kombëtare apo që përfshijnë kulturën e grupeve të ndryshme kulturore.

- Publikimi i literaturës së shkruar në gjuhën e pakicave, me ose pa përkthim në gjuhën shqipe.

- Rritja e përfaqësimit të grupeve nga pakicat kombëtare në festivalet artistike kombëtare e ndërkombëtare të organizuara nga MK-ja.

- Dhënia e asistencës profesionale dhe këshillimit për standardet e dokumentimit të diversitetit dhe trashëgimisë jomateriale të pakicave (trajnime, seminare).

64. Për projektet e paraqitura nga pakicat kombëtare parashikohet për herë të parë, përcaktimi me përqindje për projektet nga pakicat kombëtare, konkretisht:

- “Nga numri i përgjithshëm i projekteve që do të financohen, 5% e tyre të mbështeten me burime financiare, logjistike dhe/ose materiale për shoqatat kulturore/individët, të cilët kanë aplikuar dhe që u përkasin pakicave kombëtare”.

- Ministria e Kulturës, në projektet me thirrje, që organizon çdo vit, mbështet financiarisht, bazuar edhe në nivelin cilësor, projektet e personave që u përkasin pakicave kombëtare në drejtim të mbrojtjes së identitetit kulturor, etnik e gjuhësor dhe trashëgiminë kulturore të tyre.

- Kriteret dhe procedurat e pjesëmarrjes së përfaqësuesve të pakicave kombëtare në projekte të ndryshme bëhen në përputhje me ligjin nr. 10352, datë 18.11.2010, “Për artin dhe kulturën”, të ndryshuar, dhe udhëzimin e përvitshëm që nxjerr Ministria e Kulturës, “Për thirrjet për projektpropozime”.

65. Strategjia Kombëtare për Kulturën 2019–2025¹², pas dëgjësave me të gjitha grupet e interesit. Kjo Strategji ka si qëllim “Nxitjen dhe përfaqësimin e vlerave kulturore të arteve dhe trashëgimisë (materiale dhe jomateriale) shqiptare në aktivitete të rëndësishme ndërkombëtare dhe prezantimin e praktikave më të mira. Si objektivi specifik parashikohet “Promovimi i vlerave të artit dhe trashëgimisë kulturore”. Për ruajtjen dhe promovimin e trashëgimisë kulturore të pakicave kombëtare në vend do të përcaktohet mbështetja financiare e aktiviteteve të ndryshme kulturore dhe studimore të kësaj trashëgimie me synim mbrojtjen dhe katalogimin e digjitalizimin për ruajtje të kulturës e identitetit të pakicave kombëtare dhe ndalimin e praktikave, që synojnë asimilimin e kulturës dhe të identitetit të tyre të dallueshëm. Ky aktivitet do të realizohet në bashkëpunim të ngushtë me Komitetin e Pakicave Kombëtare.

66. “Edukimi përmes kulturës” parashikon dhe krijon kushtet e nevojshme për ruajtjen, promovimin, mbrojtjen, katalogimin e digjitalizimin për ruajtjen dhe zhvillimin e kulturës e të identitetit të personave që u përkasin pakicave kombëtare si pasuri, vlerë dhe pjesë të trashëgimisë kulturore kombëtare.

Në fushën e informacionit – aksesit në media

67. Ligji nr. 96/2017, “Mbi pakicat kombëtare” (neni 14) “Liria e shprehjes, e mendimit dhe e drejtë e informimit”, parashikon:

- Personave, që u përkasin pakicave kombëtare, u garantohej dhe gëzojnë të drejtën të shprehin mendime dhe opinione, si dhe të marrin e të shpërndajnë informacione në gjuhën e pakicave, pa diskriminim dhe pa ndërhyrjen e autoriteteve publike.

- Personat, që u përkasin pakicave kombëtare, kanë të drejtë të kenë median e tyre të shkruar dhe elektronike, në përputhje me legjislacionin në fuqi në Republikën e Shqipërisë për median e shkruar dhe elektronike.

- Personat, që u përkasin pakicave kombëtare, kanë të drejtë të përdorin shërbimet e mediave audio dhe audiovizive, pa diskriminim, në përputhje me kushtet, kriteret dhe procedurat e përcaktuara nga legjislacioni në fuqi për mediat audiovizive në RSH-së.

- Licencimi i shërbimeve të radiopërhapjes dhe televizionit bëhet pa diskriminim dhe në përputhje me kriteret e legjislacionit për mediat audiovizive. Personat, që u përkasin pakicave kombëtare, gëzojnë të drejtën e informimit në gjuhën e tyre amtare.

68. Ligji nr. 97/2013, “Për mediat audiovizive në RSH-së”, sanksionon ndalimin e programeve që përmbajnë ose nxisin diskriminimin racor ose lloje të tjera diskriminimi. Ofruesit e shërbimit mediatik audioviziv nuk transmetojnë programe me përmbajtje që të nxisin urrejtjen mbi baza racore, gjinore, fetare, etnike, kombëtare dhe çdo forme tjetër diskriminimi”. Transmetimet audiovizive respektojnë të drejtën e barazisë dhe mosdiskriminimit për çdo shkak të mbrojtur nga legjislacioni shqiptar”.

69. Prej vitit 2017, Autoriteti i Mediave Audiovizive (AMA) realizon çdo 6 muaj monitorimin dhe vlerësimin e ndërtimit të paketës programore të transmetuesit publik, RTSH. Në njërin prej kanaleve, konkretisht të RTSH 2, që është kanal me format të përgjithshëm, transmetohen edhe programe të përditshme informative dhe argëtuese për pakicat kombëtare (në gjuhën bullgare,

¹² Miratuar me VKM-në nr. 903, datë 24.12.2019.

greke, arumune, rome, maqedonase, serbe dhe malazeze). Bazuar në ligjin nr. 97/2013, “Për mediat audiovizive në RSH-së, përmbajtja e programeve është konform kontratës së shërbimit të RTSH-së, konceptuar dhe hartuar prej saj dhe miratuar në vitin 2017 nga AMA.

70. Radio-Televizioni Shqiptar (RTSH), si i vetmi transmetues publik në Shqipëri, e ka zgjeruar gamën e programeve në gjuhën e pakicave kombëtare nga viti 2016. RTSH-ja ofron shumëllojshmëri programesh në gjuhën e pakicave kombëtare, si nëpërmjet kanalit të RTSH 2 ashtu dhe nëpërmjet Radio Tiranë. Prej dhjetorit 2016, RTSH-ja ka filluar transmetimin për publikun nëpërmjet një kanali të dedikuar për pakicat në strukturën programore të RTSH-së. Kanali RTSH 2 është i vetmi kanal që transmeton larmishmëri programesh informative dhe kulturore në gjuhën e pakicave kombëtare, lajme, aktivitete të ndryshme kulturore, si këngë e valle në gjuhën e pakicave kombëtare. Çdo javë korrespondentët, të cilat janë pranë zonave ku banojnë kryesisht pakicat kombëtare, trajtojnë tematika të ndryshme nëpërmjet kronikave që realizojnë në terren. RTSH 2 transmeton seriale në gjuhën e pakicave kombëtare. Gjithashtu, bëhet i mundur regjistrimi i aktiviteteve të pakicave kombëtare, si aktivitete kulturore, që transmetohen në RTSH 2.

71. Lidhur me transmetimet radiofonike për pakicat kombëtare, “Radio Tiranë” ka realizuar gjatë periudhës 2016–2020, një cikël të përjavshëm mbi mënyrën e jetesës, punësimin, integrimin dhe shembuj për t’u ndjekur. Objektivi i ciklit ishte ofrimi i informacionit në gjuhët e pakicave kombëtare, ku personat e pakicave kombëtare dhe të rinjtë u angazhuan si bashkëpunëtorë të programit.

72. Sipas informacionit të paraqitur nga AMA deri tani shërbimet audio të komunitetit ose radiot e komunitetit janë vetëm nga bashkësitë fetare, bazuar në kërkesat e ligjit nr. 97/2013. Pranë AMA-s nuk ka pasur asnjë kërkesë, asnjë interesim deri më tani për aplikim të licencës për radio komuniteti nga ana e pakicave kombëtare.

II. INFORMACION MBI ÇËSHTJET DHE REKOMANDIMET E PARAQITURA NGA KOMITETI I EKSPERTËVE (Komiteti CERD)

Gjetjet dhe rekomandimet 7, 8. Statistikat; Censusi dhe parimi i vetidentifikimit

73. Në kuadër të punës përgatitore për Censin e Popullsisë dhe Banesave, që parashikohet të mbahet në vitin 2022, INSTAT-i ka përgatitur projektligjin e ri të CENS-i. Gjatë hartimit të Pyetësorit të Cens, INSTAT-i ka kryer disa tryeza konsultative me grupet e interesit, përfshirë edhe përfaqësuesit e pakicave kombëtare. Gjatë tryezave është diskutuar përmbajtja e pyetësorit, si dhe janë mbledhur të gjitha komentet/sugjerimet e pakicave kombëtare, lidhur me hartimin e pyetjes, përmirësimin e procesit të mbledhjes së të dhënave, diskutimi i problemeve të hasura në censin e kaluar, me qëllim përmirësimin në censin e ardhshëm. INSTAT-i, gjatë muajit nëntor 2020, ka organizuar *workshop*-in për pyetësorin e CENS-it, me qëllim rishikimin e pyetësorit me ekspertë ndërkombëtarë për të siguruar përputhshmërinë e përmbajtjes së tij me rekomandimet ndërkombëtare.

74. Në datën 26 nëntor 2020, Kuvendi i Shqipërisë miratoi ligjin nr. 140/2020, “Për censin e popullsisë dhe banesave”. Censi do të organizohet dhe kryhet nga Instituti Shqiptar i Statistikave (INSTAT), nën mbikëqyrjen e Komisionit Qendror të Censit dhe me mbështetjen e Komisioneve të Censit që do të ngrihen në çdo Bashki të vendit. Në këtë ligj është përfshirë specifikisht parimi i vetidentifikimit të lirë të përkatësisë etnike, në përputhje me nenin 3 të Konventës Kuadër të Këshillit të Evropës, “Për mbrojtjen e pakicave kombëtare”, rekomandimet e organeve monitoruese të Këshillit të Evropës, rekomandimet në kuadrin e dialogut me Bashkimin Evropian, standardet ndërkombëtare.

75. Ligji nr. 140/2020, “Për censin e popullsisë dhe banesave” rregullon organizimin dhe realizimin e censit të popullsisë dhe të banesave në territorin e RSH-së. Censi i Popullsisë dhe Banesave është planifikuar të kryhet në vitin 2022 (periudha 1 tetor – 15 nëntor). Censi do të ofrojë informacion për të gjitha temat thelbësore, si: banorët e zakonshëm rezident të Shqipërisë dhe karakteristikat e tyre gjeografike, demografike, ekonomike, arsimore, migratore, njësitë ekonomike familjare dhe karakteristikat e banesave, si dhe temat jothelbësore, si: aftësia e

kufizuar, etnia, gjuha, feja ose bujqësia. Tematikat mbi të cilat është ndërtuar pyetësori i Censit për marrjen e të dhënave, i referohen rregullores së zbatimit të KE-së nr. 2017/543 dhe rekomandimeve të Kombeve të Bashkuara. Censi do të krijojë informacionin bazë statistikor mbi popullsinë, ndërtesat dhe banesat për të gjithë territorin e Shqipërisë, i cili është thelbësor për ndërtimin e institucioneve, zhvillimin e qëndrueshëm, demokracinë dhe mirëqeverisjen në nivel kombëtar, rajonal dhe vendor.

76. Ligji siguron krijimin e bazës ligjore të konsoliduar për kryerjen e Censit të Popullsisë dhe banesave, duke marrë në konsideratë standardet e reja ndërkombëtare të vendosura për censet e ardhshme të popullsisë dhe banesave, terminologjitë, procedurat dhe institucionet e përfshira. Gjithashtu, ai do të mundësojë përputhshmërinë me terminologjitë dhe përkufizimet e legjislacionit të BE-së, si dhe do të mundësojë përmbushjen e rekomandimeve të Konferencës së Stacioneve Evropiane (CES 2020) për censet e popullsisë dhe banesave.

77. Parashikimet ligjore mbi vetidentifikimin në ligjin nr. 140/2020, “Për censin e popullsisë dhe banesave”: neni 4/2 “Pyetësori i censit”, parashikon se: “Pyetësori i censit përmban edhe pyetje për identitetin etnik, gjuhën dhe fenë, përgjigjet e të cilave bazohen në të drejtën e vetidentifikimit të individit. Këto pyetje përmbajnë për të anketuarin alternativën për t’u përgjigjur “Unë preferoj të mos përgjigjem”. Neni 21/2 “Kundërvajtjet”, parashikon se: “Çdo deklaram ose zgjedhja e alternativës ‘Unë preferoj të mos përgjigjem’”, sipas pikës 2, të nenit 4, të këtij ligji, nuk përbën kundërvajtje administrative. Ky ligj në nenin 25, parashikon shprehimisht se: “ligji nr. 8669, datë 26.10.2000, ‘Për censusin e përgjithshëm të popullsisë dhe banesave’, i ndryshuar¹³, shfuqizohet”.

78. Censi i Popullsisë dhe Banesave 2022 do të ndjekë metodën universale të numërimit të drejtpërdrejtë, bazuar në operacionet në terren me përpilimin e pyetësorëve nga anketuesit, duke përdorur metoda të reja për mbledhjen e të dhënave. Censi i Popullsisë dhe Banesave 2022 do të marrë në konsideratë kërkesat e përdoruesve vendës, rekomandimet ndërkombëtare, në veçanti, rekomandimet dhe standardet e adresuara në vendet evropiane, të Kombeve të Bashkuara dhe nga Zyra Statistikore e Bashkimit Evropian (EUROSTAT), si dhe duke përfshirë cilësinë e të dhënave dhe mbrojtjen e të dhënave personale.

79. Tematikat mbi të cilat është ndërtuar pyetësori i Censit për marrjen e të dhënave, i referohen standardeve të BE-së dhe rekomandimeve të Kombeve të Bashkuara. Censi si operacion statistikor, që do të realizohet nga INSTAT-i, synon të ofrojë të dhëna të besueshme statistikore, të nevojshme për planifikimin dhe realizimin e politikave të përgjithshme të zhvillimit, për analiza private e publike të vendimmarrjes, për kërkime shkencore dhe, në përgjithësi, për përmirësimin e njohjes e të kuptuarit nga shtetasit të realitetit demografik, ekonomik dhe shoqëror të vendit.

80. Një element shumë i rëndësishëm për realizimin e aktiviteteve, është zhvillimi i një procesi të gjerë informimi dhe komunikimi në nivel qendror dhe vendor, si dhe informimi dhe komunikimi me publikun e gjerë përfshirë edhe shoqatat që përfaqësojnë pakicat kombëtare dhe personat që u përkasin pakicave kombëtare, mbi dispozitat ligjore, metodologjinë e censit dhe zhvillimin e tij. Ky proces përfshin:

- informacionin për temat thelbësore, si dhe temat jothelbësore (ku përfshihet edhe identiteti etnik (përkatësia etnike, përkatësia fetare);

- organizimi i tryezave informuese dhe fushatave efektive për komunikim dhe ndërgjegjësim, të të gjithë qytetarëve, grupeve të interesit dhe grupet e synuara, edhe me përfshirjen e shoqatat e pakicave kombëtare dhe personat që u përkasin pakicave kombëtare;

- trajnimi i stafit që do të zhvillojë procesin në terren lidhur edhe me pyetjet mbi temat thelbësore dhe jothelbësore (si identiteti etnik, gjuha dhe feja), përgjigjet e të cilave bazohen në të drejtën e vetidentifikimit të individit;

¹³ I ndryshuar me ligjin nr. 10 442, datë 7.7.2011.

- mbledhja dhe përpunimi i të dhënave të mbledhura gjatë censit, përfshirë edhe të dhënat mbi identitetin etnik, komunikimi dhe transparenca në lidhje me rezultatet e Censit dhe aksesit në informacionin e Censit.

Gjetjet dhe rekomandimi 9. Zbatimi i Konventës në legjislacionin e brendshëm

81. Konventa CERD është e zbatueshme drejtpërdrejt në legjislacionin shqiptar. Në bazë të nenit 122 të Kushtetutës, çdo marrëveshje ndërkombëtare e ratifikuar përbën pjesë të sistemit të brendshëm juridik pasi botohet në Fletoren Zyrtare të RSH-së. Neni 116 i Kushtetutës, i cili përcakton hierarkinë e akteve normative me fuqi në territorin e RSH-së, i vendos marrëveshjet ndërkombëtare të ratifikuara pas Kushtetutës dhe mbi ligjet e vendit. Në këtë mënyrë, në rast konflikti ndërmjet një ligji dhe një marrëveshjeje ndërkombëtare, kjo e fundit ka gjithmonë epërsi.

Trajnimet e personelit ligjzbatues

82. Legjislacioni në zbatim të reformës në drejtësi i ka dhënë karakter detyrues formimit vazhdues të prokurorëve dhe oficerëve të policisë gjyqësore. Në ligjin nr. 96/2016, “Për statusin e gjyqtarëve dhe prokurorëve në RSH-së”, parashikohet që magjistrati ka të drejtën dhe detyrimin për të marrë pjesë në programet e formimit vazhdues, të propozojë tema trajnimi dhe të bashkëpunojë me Këshillin e Prokurorisë, me qëllim përmirësimin e programeve të trajnimit. Formimi vazhdues organizohet nga Shkolla e Magjistraturës ose nga çdo institucion trajnimi në nivel kombëtar ose ndërkombëtar të njohur nga Këshilli i Prokurorisë.

83. Institucionet qendrore dhe të pavarura, si: Ministria e Brendshme, Ministria e Drejtësisë, Drejtoria e Përgjithshme e Policisë së Shtetit, Shkolla e Magjistraturës etj., kanë zhvilluar trajnime mbi njohjen dhe zbatimin e Konventës CERD dhe instrumenteve të tjera ndërkombëtare apo kuadrit ligjor mbi të drejtat e njeriut, sipas fushave¹⁴.

Gjetjet dhe rekomandimet 11, 12. Zbatimi i legjislacionit të brendshëm. Miratimi i akteve nënligjore në zbatim të ligjit nr. 96/2017 mbi pakicat kombëtare

84. Ligji nr. 96/2017, “Për mbrojtjen e pakicave kombëtare në RSH-së” dhe kuadri nënligjor në zbatim të tij parashikojnë dispozita për zbatimin e të drejtave specifike të pakicave kombëtare: vetidentifikimi, mosdiskriminimi, të drejtat arsimore, kulturore, ruajtja dhe zhvillimi i identitetit të tyre, përfaqësimi në jetën ekonomike, sociale, publike etj., krijimin e kushteve dhe mundësive për ushtrimin e të drejtave specifike lidhur me përdorimin e gjuhës së pakicave në marrëdhëniet me autoritetet, përdorimin e emrave, mbiemrave, treguesit topografikë në gjuhën e pakicave kombëtare, mekanizmin institucional për përfaqësimin e pakicave dhe forcimin e rolit dhe kompetencave të Komitetit Shtetëror të Pakicave Kombëtare; krijimin e Fondit për Pakicat Kombëtare për mbështetjen e nismave dhe projekteve që synojnë mbrojtjen e të drejtave të pakicave kombëtare, ruajtjen dhe promovimin e identitetit të tyre të dallueshëm kulturor, etnik, gjuhësor, tradicional dhe fetar të pakicave kombëtare.

85. Miratimi i akteve nënligjore për zbatimin e këtij ligji veçanërisht për sa i takon mbledhjes së të dhënave, arsimit, përdorimit të gjuhës në marrëdhëniet me autoritetet administrative, bazohet në kriteret objektive dhe kriterin subjektiv (parimi i vetidentifikimit), siç parashikohet edhe nga ligji nr. 96/2017 “Mbi pakicat kombëtare” dhe kriteret e parashikuara nga Konventa Kuadër për Mbrojtjen e Pakicave Kombëtare. Zgjedhja subjektive individuale është e lidhur me kriterin objektiv përkatës të identitetit të personit (neni 3 i Konventës Kuadër).

86. Pas hyrjes në fuqi të ligjit nr. 96/2017, “Për mbrojtjen e pakicave kombëtare”, gjatë periudhës 2018 – dhjetor 2020 janë hartuar dhe miratuar një sërë aktesh nënligjore të paketës së akteve nënligjore (8 akte nënligjore nga 12 të parashikuara), katër vendime në fushën e arsimit, dy vendime mbi pjesëmarrjen në jetën publike, sociale, kulturore, dy vendime mbi krijimin dhe funksionimin e Komitetit të Pakicave Kombëtare, konkretisht:

- VKM nr. 561, datë 29.9.2018, “Për pajisjen me tekste shkollore të nxënësve, formimin fillestar, zhvillimin e mëtejshëm profesional të mësuesve, si dhe për krijimin e funksionimit të klasave në gjuhën e pakicave kombëtare”.

¹⁴ Informacion i detajuar jepet në anekset pjesë përbërëse të Raportit.

- VKM nr. 562, datë 29.9.2018, “Për masat e përshtatshme për nxitjen e njohjes së kulturës, historisë, gjuhës dhe besimit fetar të pakicave kombëtare në veprimtarinë mësimore dhe shkencore të institucioneve të arsimit të lartë”.

- VKM nr. 726, datë 12.12.2018 “Mbi organizimin dhe funksionimin e Komitetit të Pakicave Kombëtare”.

- VKM nr. 227, datë 17.4.2019, të Këshillit të Ministrave, “Për përgatitjen, shtypjen, botimin dhe shpërndarjen e teksteve shkollore të arsimit bazë për nxënësit e institucioneve arsimore publike parauniversitare, ku mësojnë nxënës të pakicave kombëtare”.

- VKM nr. 286, datë 10.5.2019, “Për miratimin e procedurave të zgjedhjes së kryetarit, nënkryetarit dhe anëtarëve të Komitetit të Pakicave Kombëtare”.

- VKM nr. 462, datë 3.7.2019, “Për miratimin e masave dhe të politikave të nevojshme për të siguruar pjesëmarrjen e personave, që u përkasin pakicave kombëtare, në jetën publike, kulturore, sociale dhe ekonomike në Republikën e Shqipërisë”.

- VKM nr. 463, datë 3.7.2019 “Mbi përcaktimin e drejtimeve për miratimin e strategjive, programeve dhe planeve të veprimit për promovimin dhe krijimin e kushteve të nevojshme për personat që u përkasin pakicave kombëtare për të përdorur dhe zhvilluar elementet themelore të identitetit të pakicave kombëtare, duke përfshirë edhe gjuhën e tyre”.

- VKM nr. 1155 datë 24.12.2020, “Për kriteret për përcaktimin e njësisë së vetëqeverisjes vendore, numrit thelbësor dhe kërkesës së mjaftueshme të personave të pakicave kombëtare për t’u arsimuar në gjuhën e pakicës kombëtare”.

87. Aktualisht janë në proces hartimi dhe konsultimi përfundimtar 4 projektvendime (Komiteti *ad hoc* për njohjen e pakicave, përdorimi i gjuhës në marrëdhëniet me autoritetet vendore, mbledhja e të dhënave dhe miratimi i Fondit të Pakicave Kombëtare), konkretisht:

1) Projektvendimi “Për përcaktimin e përbërjes, funksioneve dhe procedurës së Komisionit për shqyrtimin e kërkesës për njohjen e pakicës kombëtare (pakicave të reja, krahas pakicave të njohura me ligjin nr. 96/2017)”.

2) Projektvendimi “Për mënyrën e përdorimit të gjuhës së pakicave kombëtare në marrëdhëniet ndërmjet personave që u përkasin pakicave kombëtare dhe organeve të vetëqeverisjes vendore”.

3) Projektvendimi “Për përcaktimin e dokumentacionit dhe procedurave për mbledhjen/verifikimin e të dhënave për përkatësinë e personave në një pakicë kombëtare”. Ky projektvendim ka si qëllim garantimin e parimit të vetidentifikimit të personave që u përkasin pakicave dhe verifikimi i të dhënave mbi përkatësinë në një pakicë kombëtare, lidhet me kriteret objektive të identitetit të pakicave kombëtare dhe shërben për të bërë të mundur ushtrimin e të drejtave të parashikuara nga ligji.

4) Projektvendimi “Për kriteret e mbështetjes së nismave, projekteve që synojnë mbrojtjen e të drejtave të pakicave kombëtare, ruajtjen dhe promovimin e identitetit të tyre të dallueshëm kulturor, etnik, gjuhësor, tradicional dhe fetar dhe kriteret e përzgjedhjes për financimin dhe administrimin e ‘Fondit për pakicat kombëtare’”.

Gjetjet dhe rekomandimet 13, 14. Kuadri institucional

14.a Komisioneri për Mbrojtjen nga Diskriminimi

88. Zyra e Komisionerit për Mbrojtjen nga Diskriminimi (KMD), si një institucion publik dhe i pavarur “siguron mbrojtjen efektive nga diskriminimi dhe nga çdo formë sjelljeje që nxit diskriminimin”. Ligji “Për mbrojtjen nga diskriminimi”, i ndryshuar¹⁵, është një garanci lidhur me respektimin e të drejtave të njeriut pa diskriminim, në fushat si arsim, punësim, të mira dhe shërbime. Krahas zyrës qendrore, Komisioneri e ushtron veprimtarinë e tij edhe nëpërmjet zyrave rajonale në Korçë, Shkodër, Fier.

¹⁵ Me ligjin nr. 124/2020, “Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr. 10221, datë 4.2.2010, ‘Për mbrojtjen nga diskriminimi’”, miratuar më 15.10.2020 dhe hyrë në fuqi më 18.11.2020.

89. Funksionimi dhe detyrat kryesore të këtij institucioni rregullohen nga ky ligj. Kompetencat ligjore: 1. Shqyrtimi i ankesave të subjekteve dhe të kryerja e hetimeve administrative me iniciativë, pas marrjes së informacionit të besueshëm për shkelje të këtij ligji; 2. Nxitja e parimit të barazisë dhe mosdiskriminimit, veçanërisht duke sensibilizuar dhe informuar për këto çështje; monitorimi dhe kryerja e sondazheve në lidhje me diskriminimin, publikimi i raporteve dhe të bërja e rekomandimeve për çfarëdo lloj çështje që lidhet me diskriminimin; 3. Bërja e rekomandimeve duke propozuar miratimin e legjislacionit të ri ose ndryshimin apo reformimin e legjislacionit ekzistues; 4. Ngritja e padisë, në mbrojtje të parimit të barazisë dhe mosdiskriminimit, për çështje që lidhen me interesa kolektive dhe vendosja në lëvizje e Gjykatës Kushtetuese, kur gjatë veprimtarisë së tij konstaton se ligji ose akti normativ cenon të drejtat dhe liritë themelore të individëve.

90. Rekomandimet e paraqitura nga KMD-ja kanë pasur si qëllim zbatimin e parimeve të ligjit për mbrojtjen nga diskriminimi:

- për projektligjin, “Për pakicat kombëtare në Republikën e Shqipërisë dhe aktet nënligjore;
- për projektligjin, “Për programet sociale të strehimit”;
- mbi projektligjin, “Për programet sociale për strehimin e banorëve të zonave urbane”;
- rekomandim mbi strehimin e familjeve romë dhe egjiptiane, në zonën e Selitës, Tiranë;
- rekomandime mbi aktet nënligjore në zbatim të ligjit nr. 22/2018, “Për strehimin social”;
- rekomandim Ministrisë së Arsimit dhe Sportit dhe Rinisë. Marrjen e masave për të garantuar mbrojtjen nga diskriminimi për të gjithë fëmijët me aftësi të kufizuara, të grupeve të disavantazuara, siç janë: fëmijët, me aftësi të kufizuara, romë, egjiptianë, fëmijët me aftësi të kufizuara nga familjet e varfra;
- rekomandim për miratimin e një fondi shtesë të skemës së ndihmës ekonomike;
- rekomandim në lidhje me mbështetjen financiare, “Për marrjen e masave për ofrimin e asistencës në banesë ndaj shtresave në nevojë, në kushtet e epidemisë së shkaktuar nga COVID-19”.
- Në janar 2021 në kuadër të zgjedhjeve parlamentare, është adresuar rekomandimi i përbashkët i KMD-së dhe KQZ-së, “Për parandalimin e përdorimit të gjuhës së urrejtjes gjatë fushatës zgjedhore”.

91. Komisioneri për Mbrojtjen nga Diskriminimi (KMD) nga viti 2018 – aktualisht ka trajtuar rastet e mëposhtme, lidhur me pakicat kombëtare¹⁶:

- gjatë vitit 2018, janë trajtuar 63 çështje (59 ankesa dhe 4 çështje *ex-officio*);
- gjatë vitit 2018, Komisioneri është shprehur me 64 vendime: 41 vendime themeli, 20 vendime mospranimi; dhe 1 vendim pezullim shqyrtimi, 2 vendime ndërprerje të procedurave.
- gjatë vitit 2019, janë trajtuar 35 çështje (33 ankesa dhe 2 çështje *ex-officio*);
- gjatë vitit 2019, KMD-ja është shprehur me 33 vendime: 26 vendime themeli, 4 vendime mospranimi dhe 3 vendime ndërprerje të procedurave;
- gjatë vitit 2020, janë trajtuar 16 çështje (15 ankesa dhe 1 çështje *ex-officio*), me subjekte: 4 meshkuj; 4 femra, 4 grup personash dhe 3 organizata të shoqërisë civile (OJF);
- gjatë periudhës janar–nëntor 2020, Komisioneri KMD është shprehur me 14 vendime: 12 vendime themeli dhe 2 vendime mospranimi;
- gjatë vitit 2020, KMD-ja ka trajtuar 22 çështje (21 ankesa dhe 1 çështje *ex-officio*), me subjekte: 6 meshkuj; 5 femra; 5 grup personash dhe 5 Organizata të Shoqërisë Civile (OJF);
- gjatë vitit 2020, Komisioneri është shprehur me 16 vendime: 14 vendime themeli dhe 2 vendime mospranimi;
- gjatë periudhës janar–prill 2021, KMD-ja ka trajtuar 19 çështje (16 ankesa dhe 3 çështje *ex-officio*), me subjekte: 8 meshkuj; 1 femra; 3 grup personash dhe 4 organizata të shoqërisë civile (OJF);

¹⁶ Informacion i detajuar mbi veprimtarinë e KMD-së, rastet e trajtuara jepen në vijim në shtojcat, pjesë përbërëse të Raportit.

- gjatë periudhës janar–prill 2021, Komisioneri është shprehur me 11 vendime: 8 vendime themeli dhe 3 vendime mospranimi.

92. KMD-ja ka organizuar, Ditë të Hapura me përfaqësuese/përfaqësues të pakicave romë dhe egjiptiane, për sensibilizimin mbi ligjin për mbrojtjen nga diskriminimi, njohjen me problemet e komunitetit dhe marrjen e ankesave. Kjo nismë vijoi gjatë vitit 2020 me organizatat që veprojnë në terren. Gjatë vitit 2020 janë organizuar disa fushata ndërgjegjësuere me spote të shkurtra, si dhe sensibilizim në platformat *online*. Janë hartuar broshura informuese dhe janë zhvilluar takime virtuale të vazhdueshme me aktiviste/aktivistë të shoqërisë civile për iniciativë të përbashkëta në organizimin e paradave dhe ekspozitave ndërgjegjësuere. Në dhjetor 2020, Komisioneri për Mbrojtjen nga Diskriminimi, ka publikuar “Raportin e Monitorimit me Fokus të Veçantë Fëmijët në Arsim”¹⁷. Në funksion të realizimit të këtij procesi monitorues, u përgatit një pyetësor mbi përfshirjen e fëmijëve me aftësi të kufizuara dhe fëmijëve romë dhe egjiptianë në arsim për vitin shkollor 2018–2019 dhe 2019–2020. Monitorimi i KMD-së, tregoi se fëmijët me aftësi të kufizuara dhe fëmijët romë dhe egjiptianë vazhdojnë të përballen me sfida në sistemin arsimor shqiptar e, për rrjedhojë, të mos kenë një arsim të mirëfilltë gjithëpërfshirës. Komisioneri nëpërmjet monitorimit adresoi disa rekomandime institucioneve përgjegjëse me qëllim përmirësimin e situatës.

14/b. Avokati i Popullit

93. Neni 2, i ligjit nr. 8454, datë 4.2.1999, “Për Avokatin e Popullit”, i ndryshuar, përcakton se “... Avokati i Popullit mbron të drejtat, liritë dhe interesat legjitime të individit nga veprimet e paligjshme dhe të parregullta ose mosveprimet e organeve të administratës publike, si dhe të tretëve që veprojnë për llogari të saj”.

94. Me hyrjen në fuqi të ligjit nr. 10221, datë 4.2.2010, “Për mbrojtjen nga diskriminimi”, u krijua institucioni i Komisionerit për Mbrojtjen nga Diskriminimi (organ barazie), ligji i të cilit përcakton si objekt kryesor të veprimtarisë së tij, dispozita të mbrojtjes efektive kundër diskriminimit për secilin individ, si dhe mbrojtjen e tyre nga çdo formë sjelljeje që promovon diskriminimin (neni 21/1).

95. Nga një interpretim i ngushtë i dispozitave ligjore mund të thuhet se pavarësisht kompetencës më të gjerë të Avokatit të Popullit në mbrojtjen e të Drejtave të Njeriut, duke specifikuar kompetencën e Komisionerit për Mbrojtjen nga Diskriminimi, për të siguruar mbrojtje efektive kundër diskriminimit për çdo individ, kjo çon në faktin se kjo kompetencë i përket së pari Komisionerit si organ barazie dhe jo Avokatit të Popullit. Në një interpretim të gjerë të dispozitave ligjore mund të thuhet se ndërkohë që ligji organik i Avokatit të Popullit përfshin si kompetencë të përgjithshme të drejtën për mbrojtje nga diskriminimi dhe barazinë para ligjit, për rrjedhojë, nuk ka asnjë pengesë ligjore për këtë të fundit që të trajtojë këto çështje.

96. Avokati i Popullit adreson çështjet ku ngrihen pretendime për shkelje të të drejtave të tjera të njeriut. Ekziston në mënyrë efektive një ndarje e punës midis dy institucioneve, të Avokatit të Popullit dhe atij të Komisionerit për Mbrojtjen nga Diskriminimi. Kjo ndarje nuk është një çështje e përcaktuar mirë brenda ligjit, por është një çështje e praktikës së mirë, e krijuar ndërmjet këtyre dy institucioneve dhe e formalizuar nëpërmjet një memorandum bashkëpunimi të nënshkruar ndërmjet palëve, më datë 28.5.2018. Objekti i këtij memorandum është institucionalizimi i marrëdhënieve midis palëve me qëllim zgjidhjen e konfliktit të konkurrimit të kompetencave, që mund të ekzistojnë ndërmjet Avokatit të Popullit dhe Komisionerit për Mbrojtjen nga Diskriminimi, për shkak të përmbajtjes së ligjeve të cilat rregullojnë veprimtarinë e tyre në kuadër të garantimit të të drejtave dhe lirive të njeriut.

97. Juridiksioni i Komisionerit për Mbrojtjen nga Diskriminimi përfshin jo vetëm sferën publike, por edhe atë private, dhe natyra e akteve të lëshuara prej tij nuk është vetëm rekomanduese. Bazuar në nenin 24/c, të ligjit nr. 8454, datë 4.2.1999, “Për Avokatin e Popullit” i

¹⁷ <https://www.kmd.al/wp-content/uploads/2020/12/RAPORTI-MONITORIMIT-ME-FOKUS-TE-VECANTE-FEMIJET-NE-ARSIM.pdf>

ndryshuar, parashikohet edhe “e drejta e Avokatit të Popullit për rekomandime legislative”, shprehimisht: Kur Avokati i Popullit vëren se është vetë përmbajtja e ligjit ose e akteve të tjera normative dhe jo zbatimi i tyre, shkaku që krijon premisa për shkelje të të drejtave të njeriut, të njohura nga Kushtetuta ose ligjet e tjera, ka të drejtë: a) t’u rekomandojë organeve që kanë të drejtën ligjvënëse të bëjnë propozime për ndryshimin dhe përmirësimin e ligjeve; b) t’u propozojë organeve të administratës ndryshimin ose përmirësimin e akteve nënligjore; mosshqyrtimi i propozimit brenda 30 ditëve sjell si pasojë pezullimin e fuqisë së akteve nënligjore që shkaktojnë shkelje të të drejtave dhe lirive; c) të vërë në lëvizje Gjykatën Kushtetuese me kërkesën për shfuqizimin e akteve të tilla.

98. Ky model e ka përforcuar mbrojtjen e të drejtave të shtetasve edhe për faktin e thjeshtë të rritjes së kapaciteteve, gjë e cila mund të mos kishte ndodhur, nëse mbrojtja tërësore do të kryhej nga një institucion i vetëm. Në çdo rast, modeli aktual duket që po funksionon dhe të dyja institucionet kanë ndërmarrë nisma për të përdorur burimet e përbashkëta njerëzore në zyrat e tyre rajonale.

99. Sipas institucionit të Avokatit të Popullit, niveli i zbatimit të rekomandimeve nga institucionet e administratës publike përbën një shqetësim i vazhdueshëm për institucionin e Avokatit të Popullit. Përtej hapave dhe nismave pozitive të konstatuara ndër vite, mbetet shumë për t’u bërë në këtë drejtim, jo vetëm nga organet e administratës publike në nivel qendror dhe vendor (sidomos sa i përket zbatimit të rekomandimeve), por dhe nga Kuvendi i Shqipërisë si organi legjislativ ku paraqiten dhe diskutohen raportet e hartuara nga Institucioni i Avokatit të Popullit.

100. Kuvendi i Shqipërisë ka miratuar vendimin nr. 49/2017, “Për krijimin e mekanizmit për monitorimin sistematik të ndjekjes dhe zbatimit të rekomandimeve të institucioneve të pavarura kushtetuese dhe atyre të krijuara me ligj”, në të cilën janë përfshirë edhe sugjerimet e Avokatit të Popullit. Institucioni i Avokatit të Popullit ka monitoruar dhe monitoron nivelin e zbatimit të rekomandimeve të adresuara organeve të administratës publike nëpërmjet përgatitjes së informacioneve të përditësuara, të cilat bëhen pjesë e raportimeve periodike apo vjetore.

101. Institucioni i Avokatit të Popullit ka luajtur një rol aktiv gjatë gjithë procesit të hartimit të projektligjit mbi pakicat kombëtare. Gjatë procesit të konsultimit të projektligjit, “Për censin e popullsisë dhe të banesave”, Avokati i Popullit ka dhënë rekomandimet lidhur me: “zhvillimin e një censusi të ri të popullsisë, mbi bazën e kriterëve dhe standardeve më të mira ndërkombëtare, ku pakicat, do të gjenin veten për t’u shprehur objektivisht dhe pa rezerva për ekzistencën e tyre”.

102. Avokati i Popullit ka trajtuar problematikat e pakicës kombëtare rome dhe pakicës kombëtare egjiptiane, të cilët hasin ende shumë pengesa për përfshirjen dhe integrimin në sistemin social: strehimin, regjistrimin në gjendjen civile, përfitimin e ndihmës ekonomike, arsimimin, punësimin, formimin profesional, kujdesin shëndetësor. Nga ana e këtij institucioni, institucioneve përgjegjëse u janë dërguar një sërë rekomandimesh në kuadër të përmirësimit të kushteve të jetesës për integrimin e romëve dhe egjiptianëve¹⁸.

103. Sipas Avokatit të Popullit, çështje e ndjeshme lidhur me problematikat që shqetësojnë komunitetet e pakicave rome dhe egjiptiane në vend, është dëbimi me forcë, nga vendqëndrimet e tyre komunitare të pozicionuara në periferitë e qyteteve kryesore, ku edhe kanë ndërtuar kryesisht baraka. Me miratimin dhe hyrjen në fuqi të ligjit nr. 22/2018, “Për strehimin social”, janë adresuar disa lehtësira në fushën e strehimit, për individët dhe familjet rome dhe egjiptiane, si dhe ka një parashikim të përgjithshëm për dëbimet me forcë, por sipas këtij institucioni nuk janë të mjaftueshme. Lidhur me këtë konstatim të Avokatit të Popullit, sipas Ministrisë së Financave dhe Ekonomisë në zbatim të nenit 6, të ligjit nr. 22/2018, “Për strehimin social” është miratuar VKM-së nr. 361, datë 29.5.2019, “Mbi përcaktimin e procedurave të zhvendosjes së individëve/familjeve nga vendbanimi apo strehimi i tyre, në rastet e parashikuara në ligj dhe të

¹⁸ Informacion i detajuar jepet në shtojcën, pjesë përbërëse e Raportit.

bashkëpunimit institucional”.

104. Avokati i Popullit bazuar në rekomandimet e Komisionit Evropian kundër Racizmit dhe Intolerancës, rekomandoi zgjerimin e kategorisë së subjekteve përfituese të ligjit të ri për ndihmën juridike me viktimat e diskriminimit. Alokimi i mjaftueshëm i fondeve shtetërore, rritja e ndërgjegjësimit të komunitetit, rritja e aksesueshmërisë pranë klinikave ligjore, janë disa nga masat kryesore që nevojiten për garantimin e ndihmës juridike falas për grupet në nevojë.

14/c. Komiteti për Pakicat Kombëtare

105. Komiteti Shtetëror i Minoriteteve¹⁹, si institucioni përfaqësues i pakicave kombëtare ka qënë shumë i përfshirë dhe ka dhënë kontribut gjatë hartimit të projektligjit mbi pakicat kombëtare dhe akteve nënligjore në zbatim të tij. Ligji nr. 96/2017 mbi pakicat kombëtare (nenet 18-22) përmban disa dispozita mbi krijimin e Komitetit për Pakicat Kombëtare, i cili krijohet, si një institucion qendror në varësi të Kryeministrit, me qëllim sigurimin e mbrojtjes dhe promovimit të të drejtave dhe të interesave të pakicave kombëtare, sipas parashikimeve të këtij ligji dhe legjislacionit përkatës në fuqi, krijohet Komiteti për Pakicat Kombëtare, si një institucion qendror në varësi të Kryeministrit. Në këtë nen parashikohet: organizimi, funksionimi dhe niveli i pagave i anëtarëve të Komitetit për Pakicat Kombëtare dhe personelit administrative. Struktura e Komitetit për Pakicat Kombëtare që miratohet me urdhër të Kryeministrit.

106. Në nenin 19, të këtij ligji, parashikohen kompetencat e Komitetit për Pakicat Kombëtare. Komiteti për Pakicat Kombëtare ka këto kompetenca:

a) rekomandon dhe jep opinionin e tij në lidhje me hartimin e legjislacionit, politikave dhe programeve që kanë të bëjnë me të drejtat e pakicave kombëtare;

b) propozon rekomandime për Këshillin e Ministrave, ministrinë dhe institucionet e tjera qendrore, si dhe organet e pushtetit vendor për trajtimin e çështjeve që lidhen me pakicat kombëtare;

c) përgatit dhe dorëzon raporte periodike për Kuvendin për gjendjen e pakicave kombëtare në Republikën e Shqipërisë;

ç) bashkëpunon dhe koordinon me institucionet shtetërore në nivel qendror dhe vendor raportimin dhe monitorimin për zbatimin e kuadrit ligjor dhe politikave shtetërore në lidhje me pakicat kombëtare;

d) organizon aktivitete, me qëllim rritjen e ndërgjegjësimit për mbrojtjen e promovimin e të drejtave të pakicave kombëtare dhe forcimin e dialogut me shoqatat e pakicave kombëtare;

e) kontribuon në përgatitjen e raportit kombëtar për zbatimin e Konventës Kuadër për Mbrojtjen e Pakicave Kombëtare;

f) ndërmerri aktivitete, të cilat kanë si synim përmbushjen e angazhimeve dhe detyrimeve ndërkombëtare;

g) jep opinione në lidhje me marrëveshjet ndërkombëtare që lidhen me të drejtat dhe liritë e pakicave kombëtare;

h) jep opinion, lidhur me kërkesat për njohjen e pakicave;

i) financon, nëpërmjet fondit për pakicat kombëtare, nismat dhe projektet që synojnë mbrojtjen e të drejtave të pakicave kombëtare dhe ruajtjen e promovimin e identitetit kombëtar, gjuhësor e kulturor të pakicave kombëtare.

107. Në nenin 20 të këtij ligji parashikohet se Komiteti për Pakicat Kombëtare²⁰ përbëhet nga përfaqësuesit e pakicave kombëtare në Republikën e Shqipërisë, të parashikuara në pikën 2, të nenit 3, të këtij ligji, pra përfaqësues të 9 pakicave kombëtare të njohura me ligjin nr. 96/2017²¹.

Në zbatim të këtyre dispozitave janë miratuar dy akte nënligjore:

- VKM nr. 726, datë 12.12.2018, “Mbi organizimin dhe funksionimin e Komitetit të Pakicave Kombëtare”.

¹⁹ Me hyrjen në fuqi të ligjit nr. 96/2017 emërtesa e Komiteti Shtetëror të Minoriteteve është Komiteti për Pakicat Kombëtare.

²⁰ Informacion i detajuar mbi Komitetin e Pakicave Kombëtare jepet në shtojcat, pjesë përbërëse e Raportit.

²¹ Pakicat kombëtare të parashikuara në pikën 2, të nenit 3, të këtij ligji janë: greke, maqedonase, arumune, rome, egjiptiane, malazeze, boshnjake, serbe dhe bullgare.

- VKM nr. 286, datë 10.5.2019, “Për miratimin e procedurave të zgjedhjes së kryetarit, nënkryetarit dhe anëtarëve të Komitetit të Pakicave Kombëtare”.

108. Në nenin 21, të këtij ligji, parashikohet krijimi i Fondit për Pakicat Kombëtare me qëllim mbështetjen e nismave dhe projekteve që synojnë mbrojtjen e të drejtave të pakicave kombëtare, ruajtjen dhe promovimin e identitetit të tyre të dallueshëm kulturor, etnik, gjuhësor, tradicional dhe fetar të pakicave kombëtare. 2. Fondi financohet nga Buxheti i Shtetit dhe administrohet nga Komiteti për Pakicat Kombëtare. 3. Kriteret për mbështetjen e nismave dhe projekteve, kriteret e përzgjedhjes për financimin e tyre dhe administrimi i fondit për pakicat kombëtare përcaktohen me vendim të Këshillit të Ministrave.

109. Projektvendimi mbi Fondin për Pakicat Kombëtare, i cili është në proces hartimi dhe konsultimi do të synojë promovimin dhe mbrojtjen e të drejtave të pakicave kombëtare. Fondi do të përdoret për mbështetjen e nismave dhe të projekteve që synojnë mbrojtjen e të drejtave të pakicave kombëtare, ruajtjen dhe promovimin e identitetit të tyre të dallueshëm kulturor, etnik, gjuhësor, tradicional e fetar.

Gjetjet dhe rekomandimet 15, 16. Gjuha e urrejtjes

110. Ndryshimet e reja në ligjin nr. 10 221, datë 4.2.2010, “Për mbrojtjen nga diskriminimi”, parashikojnë si formë të re të diskriminimit edhe gjuhën e urrejtjes. Ndryshimet ligjore mundësojnë detyrimin e medias kombëtare për të publikuar vendimet e Komisionerit KMD që kanë gjetur diskriminim përmes gjuhës së urrejtjes.

111. Për periudhën raportuese, janë zbatuar rekomandimet e Institucionit të Avokatit të Popullit, të Komisionerit për Mbrojtjen nga Diskriminimi, janë ndërmarrë hapa konkrete për mbrojtjen e pakicave kombëtare, masa në luftën kundër gjuhës së urrejtjes, duke zbatuar rekomandimet e këtyre institucioneve, mbi parandalimin e fyerjes nga ana e punonjësve të Policisë apo gjuhën e urrejtjes për grupe të caktuara, ku përfshihen edhe persona që i përkasin pakicës rome dhe pakicës egjiptiane.

112. Avokati i Popullit i ka kushtuar një rëndësi të veçantë angazhimit institucional për luftën kundër gjuhës së urrejtjes dhe masave që shteti dhe gjithë shoqëria shqiptare duhet të ndërmarrë ndaj këtij fenomeni. Aleanca kundër Gjuhës së Urrejtjes u krijua më 20 dhjetor 2019, në Tiranë, si një nismë e Avokatit të Popullit, Komisionerit për Mbrojtjen nga Diskriminimi, Autoritetit të Mediave Audiovizive dhe Këshillit Shqiptar të Medias për të luftuar fenomenin e “gjuhës së urrejtjes” në të gjitha dimensionet që ai shfaqet në shoqërinë Shqiptare. Krijimi i Aleancës kundër Gjuhës së Urrejtjes, është një shembull i mirë që nuk duhet të jetë i vetëm dhe i mjaftueshëm në këtë përpjekje që kërkon angazhim gjithëpërfshirës.

113. Aleanca pa Urrejtje dhe institucionet themeluese të saj: Avokati i Popullit, Komisioneri për Mbrojtjen nga Diskriminimi, Autoriteti Audiovizual i Medias dhe Këshilli Shqiptar i Medias do të punojnë së bashku për promovimin dhe advokimin në luftën kundër gjuhës së urrejtjes dhe diskriminimit në Shqipëri. Aleanca pa Urrejtje konsiston në një qasje të përbashkët në promovimin e diversitetit dhe më konkretisht, do të:

- zhvillojë komunikimin dhe materiale informuese për të ndërgjegjësuar dhe promovuar diversitetin dhe lirinë e shprehjes, si: broshura, raporte, fushata etj., për të arritur audiencat e saj dhe publikun e gjerë;

- nxisë bashkëpunimin me organizata dhe agjenci partnere të cilat luajnë kanë një rol në luftën kundër diskriminimit dhe gjuhës së urrejtjes, si: Ministria e Edukimit, Rinisë dhe Sporteve, furnizuesit e shërbimit të internetit (ISP), organizatat e gazetareve, organizatat e shoqërisë civile, organizatat për mbrojtjen e konsumatorit etj.;

- mbështesë partnerët në identifikimin e mekanizmave efektivë për të luftuar gjuhën e urrejtjes bazuar në praktikat dhe standardet evropiane.

- identifikojë mekanizmat për përmirësimin e ndarjes së informacionit dhe trajnimin e stafit.

114. Aleanca pa Urrejtje do të zhvillojë një agjendë të përbashkët dhe do të ndajë një plan të veprimeve ku do të përcaktohen ndërhyrjet për t'u përmbushur në vazhdim. Aleanca mbështetet nga dy projektet e programit të përbashkët të BE-së dhe të Këshillit të Evropës “Instrumenti

Horizontal për Ballkanin Perëndimor dhe Turqinë 2019–2022”, respektivisht projekti “Promovimi i Diversitetit dhe Barazisë në Shqipëri” dhe projekti “Liria e Shprehjes dhe e Medias (JUFREX)”.

Gjetjet dhe rekomandimet 19, 20. Romët dhe egjiptianët

115. Plan i Kombëtar i Veprimit për Integrimin e Romëve dhe Egjiptianëve 2016–2020, i miratuar me VKM-në nr. 1072, datë 23.12.2015, është i mbështetur, në parimin themelor të mosdiskriminimit. Ky Plan ka pasur në fokus dy pakicat përkatëse dhe parashikon aktivitete për nxitjen e integritit të romëve dhe egjiptianëve me fondet e parashikuara nga buxheti i shtetit, por duke identifikuar edhe hende kun financiar për periudhën 2016–2020, si dhe mundësinë e financimit nëpërmjet koordinimit me ndihmën e huaj.

116. Ky Plan Veprimi ka përfshirë një buxhet të caktuar për zbatimin e çdo veprimtarie. Në varësi të llojit të veprimtarisë, Plan i Veprimit specifikon: a) financimin nga qeveria, b) financimin nga donatorët, c) kombinimin e financimit nga qeveria dhe financimit nga donatorët. Sipas kostimit të Planit Kombëtar të Veprimit për Integrimin e Romëve dhe Egjiptianëve, pjesë të këtij dokumenti, rezulton se rreth 60% e fondeve të nevojshme për zbatimin e masave do të mbulohen nga buxheti i shtetit, duke përmbushur në këtë mënyrë edhe rekomandimet e Bashkimit Evropian.

117. Nga rekomandimet e Seminarit të Katërt të Dialogut mbi Politikën për Përfshirjen e Romëve dhe Egjiptianëve, sektorët prioritarë rezultojnë: i) regjistrimi civil dhe akses i drejtësi; ii) arsimi dhe promovimi i dialogut ndërkulturor; iii) punësimi, aftësimi dhe formimi profesional; iv) kujdesi shëndetësor; v) strehimi; vi) përkujdesja sociale; dhe vii) antigjipsizmi. Procesi është formalizuar me ngritjen e grupit të punës me urdhr nr. 521, datë 23.9.2020, të ministrit të Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale, për hartimin e planit kombëtar të veprimit për integrimin e romëve dhe egjiptianëve, 2021–2025.

118. Viti 2020 shënoi finalizimin e zbatimit të Planit Kombëtar të Integritit të Romëve dhe Egjiptianëve 2016–2020. Janë përgatitur 4 raporte monitorime për vitet 2016, 2017, 2018, 2019, të cilat janë të publikuara në faqen zyrtare të Ministrisë së Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale (MSHMS), nën seksionin *Roma Integration*. Ministria e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale është duke koordinuar procesin e hartimit të Planit të ri të Veprimit për Integrimin e Romëve.

119. Gjatë muajit dhjetor 2020 u organizuan shtatë takime konsultative mbi buxhetimin e përgjegjshëm rom në kuadër të programit të Bashkimit Evropian dhe Këshillit të Evropës ROMACTED me bashkitë partnere dhe në bashkëpunim me Ministrinë e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale dhe Ministrinë e Financave dhe Ekonomisë, Shkollën Shqiptare të Administratës Publike. Këto aktivitete patën si qëllim lehtësimin e procesit të buxhetimit, përfshirjen e nevojave dhe projekteve prioritare të parashikuara në planet vendore për integrimin e pakicave rom dhe egjiptiane në buxhetin e vitit 2021.

120. Ministria e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale po ndjek procesin e hartimit të Planit të ri për përfshirjen e romëve dhe egjiptianëve 2021–2025. Procesi është formalizuar me krijimin e grupit të punës me urdhrin nr. 521, datë 23.9.2020 të ministrit të Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale. Në dhjetor të 2020-s janë organizuar takime *online* për të gjitha fushat, si: arsimi, mbrojtja sociale, regjistrimi civil dhe akses i drejtësi, kujdesi shëndetësor, strehimi social dhe antiracizmi ndaj romëve dhe egjiptianëve.

121. Dokumentet kryesore të përdorura gjatë hartimit të planit, janë: 1) Deklarata e Poznanit, e nënshkruar vitin e kaluar nga kryeministrat e Ballkanit Perëndimor; 2) Kuadri strategjik i BE-së 2020–2030 për barazinë, përfshirjen dhe pjesëmarrjen; 3) Rekomandimet e Seminarit të Katërt Shqipëri–BE. Si fushë strategjike për herë të parë është përfshirë fusha e “antiracizmit ndaj romëve dhe egjiptianëve”, me qëllim adresimin e tij në politikën publike, si dhe përmes ndryshimeve strukturore, për të garantuar një shoqëri jodiskriminuese.

122. Në nivel vendor janë miratuar në disa bashki të vendit planet vendore të zhvillimit të pakicës rom dhe egjiptiane, të cilat adresojnë fusha prioritare për përfshirjen dhe integrimin e këtyre pakicave, si në: punësimin, strehimin, shëndetësinë, ofrimin e shërbimeve, mbrojtjen

sociale dhe regjistrimin civil. Konkretisht në Bashkinë e Tiranës me vendimin e Këshillit Bashkiak nr. 4, datë 31.1.2018 është miratuar Plani Lokal i Zhvillimit të Komunitetit Rom dhe Egjiptian 2017–2020. Bazuar në Planin Lokal dhe Planin Kombëtar për Zhvillimin dhe Integrimin e Pakicës Rome dhe Egjiptiane, strukturat e shërbimeve sociale, pranë bashkive, kanë mbështetur dhe ofruar shërbime për individët dhe familjet rome dhe egjiptiane.

123. Gjithashtu, me mbështetjen e Këshillit të Evropës janë hartuar dhe miratuar 7 plane vendore, të cilat kanë në fokus integrimin e pakicave rome dhe egjiptiane. Këto dokumente vendore përfaqësojnë modele të mira ku çështjet rome adresohen në mënyrë ekskluzive, por edhe të përfshira nën një kuadër më të përgjithshëm vendor të kohezionit social midis grupeve të tjera sociale, si Plani i Veprimit për Përfshirjen Sociale. Planet e miratuara nga këshillat bashkiakë, janë:

- Bashkia Roskovec: Plani Social 2019–2022;
- Bashkia Fier: Plani Vendor i Veprimit për Integrimin e Pakicës Rome dhe Egjiptiane 2019–2022;
- Bashkia Përmet: Plani Vendor i Veprimit për Integrimin e Pakicës Egjiptiane 2019–2022;
- Bashkia Pogradec: Plani Vendor i Veprimit për Integrimin e Pakicave Rome dhe Egjiptiane 2019–2022;
- Bashkia Vlorë: Plani Vendor i Veprimit për Integrimin e Pakicave Rome dhe Egjiptiane 2019–2022;
- Bashkia Elbasan: Plani Vendor i Veprimit për Integrimin e Pakicave Rome dhe Egjiptiane 2019–2022;
- Bashkia Korçë: Plani Vendor i Veprimit për Integrimin e Pakicave Rome dhe Egjiptiane 2019–2022.

Arsimimi

124. Në vitin 2018 u miratua urdhri nr. 754, datë 9.11.2018, i ministrit të Arsimit, Sportit dhe Rinisë, “Për miratimin e programit të gjuhës rome, shkalla III–IV, klasat VI–IX”. Ky program vlen për zhvillimin e mësimi të gjuhës rome në arsimin e mesëm të ulët si lëndë me zgjedhje. Programi i gjuhës rome, shkalla III–IV, klasat VI–IX, u hartua dhe u miratua në zbatim të Planit Kombëtar të Veprimit për Integrimin e Romëve dhe Egjiptianëve 2016–2020. Mësimi i gjuhës rome dhe zhvillimi i mësimi të gjuhës rome do të bëhen në përputhje me aktet nënligjore për mësimin në gjuhën e pakicave kombëtare. Prej disa vitesh, gjuha rome mësohet në shkollën 9-vjeçare “Hamit Mullisi” Elbasan, në kuadrin e shkollës qendër komunitare. Atë e ndjekin jo më pak se 30 nxënës çdo vit. Aktualisht mungojnë mësues të diplomuar për gjuhën rome. Udhëzimet e Ministrisë (MASR) për regjistrimin me përparësi në kopshte të fëmijëve romë dhe për ofrimin e arsimit bazë dhe të gjimnazit me kohë të pjesshme, janë mbështetje e ndjeshme për këta fëmijë.

125. Në zbatim të pikës 1/c/xi të VKM-së nr. 269, datë 29.3.2017, “Për përcaktimin e kategorive të individëve që plotësojnë kriteret e pranimi në një program të ciklit të parë të studimeve, në një program të integruar të studimeve ose në një program të studimeve profesionale, që përjashtohen nga tarifa vjetore e shkollimit”, i ndryshuar, përjashtohen nga tarifa vjetore e shkollimit studentët, të cilët janë pranuar në programe të studimeve profesionale, programe të ciklit të parë të studimeve ose programe të integruara të studimeve në institucionet publike të arsimit të lartë, ndër të tjerë, studentët, të cilët u përkasin shtresave sociale në nevojë, si studentët romë dhe ata egjiptianë.

126. Në vendimin e Këshillit të Ministrave nr. 780, datë 26.12.2018, “Për përcaktimin e kategorive të individëve që plotësojnë kriteret për ulje të tarifës vjetore të studimit në programet e ciklit të dytë të studimeve, në institucionet publike të arsimit të lartë”, parashikohet që studentët romë dhe egjiptianë, të konfirmuar si të tillë nga ministria përgjegjëse për mbrojtjen sociale që ndjekin studimet në institucionet publike të arsimit të lartë, në një program të ciklit të dytë të studimeve, sipas kategorive të mëposhtme, paguajnë 50% të tarifës vjetore të studimeve të miratuar nga institucionet publike të arsimit të lartë.

127. Janë nënshkruar marrëveshjet ndërministrorë për identifikimin dhe regjistrimin në shkollë të të gjithë fëmijëve të moshës së detyrimit shkollor, si dhe për fëmijët në situatë rruge etj. Në

shkollat e arsimit bazë po zbatohet nisma “Bëjmë detyrat e shtëpisë”. Në çdo institucion arsimor të përfshirë në këtë nismë realizohen 3 orë studimi në ditë për çdo klasë të krijuar. Mësuesit e ngarkuar kryejnë dhe rolin e mediatorit në shkollat ku ka nxënës romë dhe egjiptianë, për rritjen e nivelit të të nxënësve prej tyre. Nxënësit e pakicës romë dhe nxënësit e pakicës egjiptiane janë integruar dhe në të gjitha veprimtaritë që organizojnë “Shkollat qendër komunitare”, ku ndjekim mësimet.

128. Aksesit në arsimim: pjesëmarrja e romëve dhe egjiptianëve në arsimin parauniversitar në vitin shkollor 2018–2019 është përmirësuar me 6%.

- Në vitin shkollor 2018–2019 u regjistruan 15923 nxënës romë dhe egjiptianë, 915 më shumë, në krahasim me 15008 që u regjistruan në vitin shkollor 2017–2018.

- Në vitin shkollor 2019–2020, 14525 nxënës romë dhe egjiptianë.

Gjetjet dhe rekomandimet 23, 24, pavarësia e gjyqësorit. Këshilli i Lartë Gjyqësor

129. Ndryshimet kushtetuese të gushtit 2016 i hapën rrugë reformës të sistemit të drejtësisë. Korniza e re kushtetuese dhe ligjore për reformimin e sistemit të drejtësisë, ndër të tjera parashikoi organizimin dhe funksionimin e organeve të reja të qeverisjes së sistemit të drejtësisë, përkatesisht të Këshillit të Lartë Gjyqësor (KLGJ), Këshillit të Lartë të Prokurorisë (KLP), Këshillit të Emërimeve në Drejtësi (KED), Inspektorit të Lartë të Drejtësisë (ILD) dhe Shkollës së Magjistraturës. Kjo paketë ligjore mundësoi edhe ngritjen e një strukture të re kushtetuese, Këshilli i Lartë Gjyqësor. Këshilli u krijua për t’i mbikëqyrur këto ndryshime dhe për të garantuar një funksionim më të mirë të gjyqësorit në Shqipëri.

130. Këshilli i Lartë Gjyqësor përbëhet prej 11 anëtarë (5 anëtarë jogjyqtarë të zgjedhur nga Kuvendi dhe 6 anëtarë gjyqtarë të zgjedhur nga Mbledhja e Përgjithshme e Gjyqtarëve). Disa nga funksionet kryesore të Këshillit të Lartë Gjyqësor janë miratimi dhe zbatimi i planit strategjik për sistemin e gjyqësor; miratimi i standardeve të etikës gjyqësore, rregullave të sjelljes të gjyqtarëve. Këshilli emëron gjyqtarët dhe është përgjegjës për zhvillimin e karrierës dhe disiplinën. Ai i propozon Presidentit të Republikës, kandidatët për Gjykatën e Lartë.

Rekomandimi 26. Regjistrimi civil

131. Ligji nr. 69/2018, “Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr. 10129, datë 11.5.2009, “Për gjendjen civile”, parashikon procedurën e regjistrimit për rastet e paregjistruara, kur akti i lindjes lëshuar nga shteti tjetër ku ka ndodhur lindja, ka të dhëna të paplota/të pasakta.

132. Në Planin Kombëtar të Veprimit për Integrimin e Romëve dhe Egjiptianëve 2016–2020, parashikohej lehtësimi i mundësive për shfrytëzimin e barabartë të shërbimit të regjistrimit civil dhe drejtësisë për romët dhe egjiptianët. Dy objektivat e parashikuar këtu janë:

- ofrimi i ndihmës ligjore për pasqyrimin e të dhënave reale në regjistrin kombëtar të gjendjes civile të komunitetit rom dhe atij egjiptian me qëllim zgjidhjen e problematikave që i pengojnë në aksesin e tyre të plotë në shërbimin e gjendjes civile;

- fuqizimi i kapaciteteve për identifikimin e romëve dhe egjiptianëve në rrezik trafikimi, si dhe referimin, mbrojtjen dhe riintegrimin e rasteve të trafikuar.

133. Prej vitit 2016, në zyrat e gjendjes civile në bashkitë/njësitë administrative në vend, janë kryer veprime për regjistrimin e fëmijëve të lindur gjatë kësaj periudhe, sipas deklartimit të prindërve për fakte juridike që kanë ndodhur në territorin e RSH-së, si dhe janë të regjistruar/pasqyruar faktet juridike të ndodhura jashtë vendit, nga shtetas shqiptarë. Janë regjistruar 192 raste të fëmijëve romë dhe egjiptianë, si regjistrime të cilat nuk janë kryer në kohën kur ka ndodhur fakti juridik i lindjes, por janë mbajtur më vonë, në sajë të procedurave administrative në fuqi.

Gjetjet dhe rekomandimet 27, 28. Strehimi

134. Ligji nr. 22/2018, “Për strehimin social” përcakton rregullat dhe procedurat administrative për mënyrat e planifikimit, sigurimit, administrimit dhe të shpërndarjes së programeve sociale për strehimin, me qëllim krijimin e mundësive për strehim të përshtatshëm dhe të përbalueshëm, duke u mbështetur në aftësitë paguese të familjeve që kanë nevojë për

strehim dhe në ndihmën e institucioneve shtetërore përgjegjëse. Ky ligj mbështetet edhe në parimet e mëposhtme:

- Parimi i mosdiskriminimit pavarësisht nga gjinia, raca, ngjyra, feja, etnia, gjuha, identiteti gjinor, orientimi seksual, bindjet politike, fetare ose filozofike, gjendja ekonomike, arsimore, sociale, shtatzënia, përkatësia ose/dhe përgjegjësia prindërore, gjendja familjare ose martesore, gjendja civile, gjendja shëndetësore, predispozicionet gjenetike, aftësia e kufizuar, përkatësia në një grup të veçantë dhe çdo gjendje që sjell pasoja diskriminuese.

- Parimi i respektimit të kulturës dhe traditave të komuniteteve.

135. Me hyrjen në fuqi të ligjit është mundësuar shtimi i programeve të strehimit: 1) Banesë me kosto të ulët. 2) Banesa sociale me qira. 3) Program i zhvillimit të zonave me qëllim strehimi. 4) Programi i përmirësimit të kushteve të banesës, 5) Programi për krijimin e banesave të përkohshme dhe 6). Programi i banesave të specializuara. Ligji ka parashikuar edhe një sërë instrumentesh financiare në mbështetje të familjeve me të ardhura të ulëta e të mesme, si: subvencionimi i qirasë, subvencionimi i interesave të kredisë për strehim, grant i menjëhershëm për blerjen e një banese me kosto të ulët dhe grantet konkurruese për përmirësimin e kushteve të banimit. Një hap i rëndësishëm në miratimin e këtij ligji është arritur me përcaktimin e procedurave të zhvendosjes, duke përcaktuar mënyrën, kohën dhe infrastrukturën e nevojshme për zhvendosje.

136. Ligji nr. 22/2018, “Për strehimin social” (neni 2), parashikon:

- “Programe sociale strehimi” janë programe që shërbejnë për strehimin e familjeve dhe të individëve që nuk kanë banesë dhe banojnë në mjedise që nuk klasifikohen si vende për banim apo në një banesë të përkohshme, në kuptim të këtij ligji, që nuk kanë mundësi ekonomike e financiare për të siguruar një banesë, si dhe ato familje/individë, banesa e të cilëve është nën normën ligjore të strehimit dhe që nuk kanë të ardhura që të sigurojnë pagesën për një qira minimale në tregun e lirë.

- “Dëbim” është largimi i përhershëm ose i përkohshëm, kundër vullnetit të individëve, familjeve dhe/ose komuniteteve nga banesat, ndërtimet formale, informale ose strukturat që nuk klasifikohen si banesë dhe/ose nga tokat që ata posedojnë, pa një proces të rregullt ligjor, në mungesë të konsultimit dhe ofrimit të strehimit alternativ, të përshtatshëm e efektiv, si dhe pa siguruar një mbrojtje ligjore efektive.

- “Zhvendosje” është largimi i përhershëm ose i përkohshëm, me ose kundër vullnetit të individëve, familjeve dhe/ose komuniteteve nga banesat, ndërtimet formale ose strukturat që nuk klasifikohen si banesë dhe/ose nga tokat që ata posedojnë, nëpërmjet një procesi të rregullt ligjor, mbështetur në konsultim me subjektet e prekura, në ofrimin e strehimit alternativ, të përshtatshëm e efektiv, si dhe në garantimin e mbrojtjes ligjore efektive.

137. Ky ligj parashikon procedurën e zhvendosjes në rast se qëndrimi në një vendbanim ose strehim bëhet i pamundur, për shkak të investimeve me interes publik, prishje të objektit për shkak të përjashtimit nga procesi i legalizimit ose raste të tjera, të përcaktuara në këtë ligj apo ligje të tjera. Ligji parashikon procedurën që ndiqet nga njësia e vetëqeverisjes vendore:

- njoftimin me shkrim të individit/familjes për arsyet e zhvendosjes 30 ditë përpara nxjerrjes së aktit administrativ për zhvendosjen nga banesa;

- informimin e individit/familjes për mundësitë alternative të strehimit;

- nxjerr aktin administrativ për zhvendosjen nga banesa 45 ditë përpara zhvendosjes, duke njoftuar edhe formën e miratuar për strehim alternativ;

- zhvendosja, nuk zbatohet pa siguruar më parë sistemimin me strehim të përshtatshëm të individëve/familjeve që zhvendosen dhe nuk përfitojnë shpronësim;

- kundër vendimit të njësisë së vetëqeverisjes vendore, për zhvendosje nga banesa, mund të bëhet ankim në gjykatën administrative kompetente;

- individët/familjet që preken nga zhvendosja përfitojnë ndihmë juridike në përputhje me legjislacionin në fuqi për ndihmën juridike të garantuar nga shteti;

- dispozitat tranzitore të ligjit parashikojnë që për dy vjet nga hyrja në fuqi e ligjit, jo më pak se 5% e përfituesve nga programet e strehimit i përkasin pakicës rome dhe pakicës egjiptiane.

138. Pas miratimit të ligjit nr. 22/2018, “Për strehimin social”, janë miratuar 22 akte nënligjore në zbatim të këtij ligji, të cilat mundësojnë edhe zbatimin e tij nga pushteti vendor, duke plotësuar kështu paketën e akteve nënligjore në masën 90%²².

139. Lidhur me zhvendosjen dhe dëbimin, VKM-ja nr. 361, datë 29.5.2019, “Për përcaktimin e procedurave të zhvendosjes së individëve/familjeve nga vendbanimi a strehimi i tyre, në rastet e parashikuara në ligj dhe të bashkëpunimit institucional”, i cili parashikon në përputhje me udhëzimet e Kombeve të Bashkuara, procedurat e dëbimit, afatet kohore dhe bashkëpunimin institucional për rastet e zhvendosjes. Kjo VKM trajton të gjithë shtetasit shqiptarë, pavarësisht nëse ata janë pronarë të shtëpisë ku janë vendosur apo jo. VKM-ja parashikon se qytetarët nuk do të detyrohen të largohen nga shtëpia e tyre, deri në ofrimin e një zgjidhje të përshtatshme për ta, sipas programit të strehimit social.

140. Gjatë vitit 2019, afërsisht 118 milionë lekë janë ndarë nga buxheti i shtetit, nga të cilat 65 milionë lekë janë akorduar për subvencionin e qirasë të 674 familjeve që kanë aplikuar sipas ligjit mbi strehimin. Rreth 15,7% i përkasin përfituesve që u përkasin pakicave rome dhe egjiptiane; 5 milionë lekë për programin e subvencionit të shumës së njëpasnjëshme të 24 familjeve, ku 100% e përfituesve janë familje rome dhe egjiptiane dhe 48 milionë lekë janë dhënë për subvencionin 1-mujor të qirasë së familjeve që janë prekur nga tërmeti i 26 nëntorit 2019.

141. Gjatë vitit 2020, për zbatimin e projekteve të investimeve, janë vënë në dispozicion rreth 354 milionë lekë nga buxheti i shtetit, nga të cilat 92 milionë lekë për projektet në vazhdim nga 2019 dhe 262 milionë lekë për zbatimin e fazës së parë të projekteve të reja. Pjesa tjetër e fondeve janë parashikuar nga fondet e buxhetit të shtetit të vitit 2021. Projektet e investimeve, përfshijnë investime për: a) përmirësimin e kushteve të banesave ekzistuese, nga të cilat kanë përfituar 561 familje; b) përshtatjen e ndërtesave shtetërore në objekte banimi, nga të cilat janë përftuar 99 njësi banimi që i shtohen fondit publik të banesave sociale.

142. Familjet e pakicave rome dhe egjiptiane përbëjnë rreth 42% të numrit të përgjithshëm të përfituesve. Në funksion të instrumentit financiar për subvencionimin e qirasë së banesave në treg, janë ndarë nga buxheti i shtetit rreth 3,003 milionë lekë, nga të cilat 87 milionë lekë janë akorduar për subvencionin e qirasë për 1,235 familjeve që kanë aplikuar sipas ligjit nr. 22/2018, “Për strehimin social”. Rreth 16% e totali të përfituesve i përkasin pakicave rome dhe egjiptiane dhe 2,945 milionë lekë për subvencionimin e qirasë, për rreth 13,900 familje të mbetura të pastreha si rezultat i tërmetit të datës 26.11.2019.

Gjetjet dhe rekomandimi 28, 29. Trafikimi i personave

143. Legjislacioni penal shqiptar penalizon trafikimin e personave. Ndryshimet në Kodin e Procedurës Penale KPP (i ndryshuar me ligjin nr. 35/2017, datë 30.3.2017) përmirësojnë ndjeshëm të drejtat dhe pozitën e viktimës së veprave penale, duke përfshirë edhe parashikime të posaçme për viktimën e trafikimit të qenieve njerëzore. Më konkretisht, është prezantuar detyrimi për pjesëmarrjen si palë në proces të viktimës së veprës penale, duke garantuar aksesin e saj në procesin penal, janë shtuar nene të tjera, specifikisht për viktimat e trafikimit, në të cilat janë parashikuar si figura të posaçme viktimat e mitur dhe viktimat e abuzuar seksualisht apo subjekt i trafikimit përkatësisht neni 58, 58/a dhe 58/b, 59, 60 dhe 61 i KPP-së.

144. KPP-ja (neni 58), parashikon se: viktimat e veprës penale ka të drejtë:

- të kërkojë ndjekjen penale të fajtorit;
- të përfitojë kujdes mjekësor, ndihmë psikologjike, këshillim dhe shërbime të tjera të ofruara nga autoritetet, organizatat ose institucionet përgjegjëse për ndihmën ndaj viktimave të veprës penale;

²² Informacion i detajuar mbi aktet nënligjore jepet në shtojcat e Raportit.

- të komunikojë në gjuhën e saj dhe të ndihmohet nga një përkthyes, interpretues i gjuhës së shenjave ose lehtësues i komunikimit për personat me aftësi të kufizuar në të folur dhe në të dëgjuar;

- të zgjedhë mbrojtës dhe, kur është rasti, të përfitojë ndihmë juridike falas, sipas legjislacionit në fuqi;

- d) të kërkojë në çdo kohë informacion për gjendjen e procedimit, si dhe të njihet me aktet e provat, pa cenuar parimin e sekretit hetimor;

- dh) të kërkojë marrjen e provave, si dhe të parashtrojë kërkesa të tjera përpara organit procedues; g) të kërkojë shpërblimin e dëmit dhe të pranohet si paditës civil në procesin penal.

145. Në ligjin nr. 97/2016, “Për organizmin dhe funksionimin e Prokurorisë në Republikën e Shqipërisë” përmirësohet qasjen e viktimave në informacion përmes vendosjes së një koordinatori/koordinatoreje për marrëdhëniet me publikun në secilën prokurori, përgjegjës/përgjegjëse për informimin e viktimave. Në këtë ligj (neni 68) është parashikuar detyrimi i prokurorisë për të garantuar shërbime të nevojshme për trajtimin e subjekteve që gëzojnë status të posaçëm, sipas Kodit të Procedurës Penale dhe për këtë në çdo prokurori duhet të ketë në përbërje të saj të paktën një koordinator të diplomuar në psikologji, sociologji ose fusha të tjera të posaçme.

146. Organi i prokurorisë i ka kushtuar një vëmendje të posaçme të drejtave të viktimës së trafikimit, ku janë marrë parasysh elementet, që kanë të bëjnë me krijimin e kushteve të përshtatshme për marrjen në pyetje të viktimës së trafikimit, duke siguruar praninë e punonjësit social apo psikologut, akomodimin e viktimës në qendrat pritëse ku përfitojnë strehim, ushqim dhe shërbime të tjera falas etj. Nuk janë penalizuar viktimat e trafikimit për krime që ato janë bërë si pasojë e trafikimit (falsifikim dokumentesh, ushtrim prostitucioni etj.), pasi nuk mund të penalizohet viktimat për vepra të kryera si rezultat i të qenit viktimë e trafikimit. Nga ana tjetër, ato kanë të drejtë të gjejnë mbështetjen e prokurorisë për futjen në programin e mbrojtjes së dëshmitarëve, nëse ndihen të kërcënuar.

147. Ligji nr. 70/2017, “Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr. 10192, datë 3.12.2009, ‘Për parandalimin dhe goditjen e krimit të organizuar dhe trafikimit nëpërmjet masave parandaluese ndaj pronës’”, parashikon se dispozitat e tij zbatohen për pasuritë e personave që zotërohen plotësisht ose pjesërisht, në mënyrë të drejtpërdrejtë apo të tërthortë, mbi të cilët ekziston dyshimi i arsyeshëm, për kryerjen e krimeve të parashikuara në nenet e Kodit Penal të “Trafikimit të personave të rritur” dhe “Trafikimit të të miturve”. Ky ligj përcakton krijimin e një fondi të posaçëm për parandalimin e krimit të organizuar. Fondi i veçantë është caktuar për qëllime sociale, duke përfshirë rehabilitimin dhe integrimin e viktimave të trafikimit (neni 37/2-c). Neni 37/3-b parashikon që nga ky fond përfitojnë edhe OJQ-të, duke përfshirë edhe strehëzat.

148. Në kuadër të parandalimit dhe goditjes së fenomenit të trafikimit të personave, veprimet antitrafikim janë fokusuar kryesisht në përmirësimin e kuadrit ligjor, rivitalizimin dhe forcimin e strukturave kombëtare; në identifikimin, referimin dhe mbrojtjen e viktimave të trafikimit në nivel qendror dhe vendor; kontrollin e trafikimit të brendshëm, kryesisht të fëmijëve dhe grave; përmirësimin e standardeve të identifikimit dhe mbrojtjes së viktimave; intensifikimin dhe zhvillimin e aktiviteteve për parandalimin dhe rritjen e ndërgjegjësimit të publikut dhe atë të personelit që punon me shërbimet e ndihmës.

Masat në drejtim të parandalimit dhe luftës kundër trafikimit të genieve njerëzore.

149. Me urdhrin e Kryeministrit nr. 179, datë 19.6.2014, “Për ngritjen e Komitetit Shtetëror kundër Trafikimit të Personave” u rivitalizua Komiteti Shtetëror Antitrafik, duke u zgjeruar me anëtarë të rinj, me qëllim koordinimin e veprimeve antitrafikim, për t’iu përgjigjur sfidave të reja në luftën kundër trafikimit të personave nëpërmjet sigurimit të kapaciteteve të nevojshme, angazhimit dhe vullnetit për të luftuar energjikisht trafikimin e personave. Komiteti Shtetëror kundër Trafikimit të Personave është organi përgjegjës për koordinimin e marrëdhënieve të institucioneve kombëtare e ndërkombëtare në fushën e luftës kundër trafikimit të personave. Komiteti drejtohet nga ministri i Brendshëm dhe, anëtarë të tij.

150. Strategjia e Luftës kundër Trafikimit të Personave dhe Plani i Veprimit 2014–2017, miratuar me VKM-në nr. 814, datë 26.11.2014. Dokumenti shpreh qasjen ndaj fenomenit të trafikimit për të krijuar një platformë të mirorientuar synimesh e objektivash strategjike në përputhje me dokumentet e tjera strategjike kombëtare, si dhe rekomandimet e partnerëve ndërkombëtarë.

151. Me qëllim përmbushjen me efektivitet të detyrimeve, që strukturat shtetërore dhe joshtetërore në nivel lokal, kanë në kuadër të luftës kundër trafikimit të personave, si dhe krijimin e një lidhjeje sa më efektive midis strukturave ekzistuese, në janar 2017, u miratua urdhri i ri i Kryeministrit, “Për ngritjen e Komitetit Rajonal të Luftës kundër Trafikimit të Personave, në çdo qark”. Komitetet Rajonale Antitrafik (KRAT), drejtohen nga Prefekti i Qarkut dhe janë struktura kryesore qendrore në nivel lokal për identifikimin fillestar të viktimave të mundshme të trafikimit, evidentimin e problemeve parësore në nivel rajonal, si dhe vlerësimin e gjendjes dhe përcaktimin e nevojave specifike të qarkut.

152. Me VKM-në nr. 770, datë 26.12.2018, “Për miratimin e Planit Kombëtar të Veprimit për Luftën kundër Trafikimit të Personave 2018–2020”, u miratua Plani Kombëtar i Veprimit për Luftën kundër Trafikimit të Personave 2018–2020. Ky plan shpreh angazhimin e institucioneve shtetërore dhe joshtetërore, të aktorëve antitrafikim që punojnë në strukturat publike dhe jopublike, për të minimizuar fenomenin e trafikimit të personave. Aktivitetet e parashikuara synuan:

- përmirësimin e funksionimit të një sistemi gjithëpërfshirës nëpërmjet forcimit të mekanizmit të identifikimit, mbrojtjes dhe riintegritetit të viktimave të trafikimit;

- rritjen e ndërgjegjësimit dhe informimit publik lidhur me legjislacionin kombëtar e Konventat Ndërkombëtare antitrafikim, me të gjitha format e trafikimit të personave (trafikimi i brendshëm, shfrytëzimi për punë të detyruar të fëmijëve dhe të rriturve, lypja nga fëmijët, fëmijët në situatë rruge etj.), si dhe pasojat e tij.

153. Procedurat Standarde të Veprimit për Mbrojtjen e Viktimave dhe Viktimave të Mundshme të Trafikimit (PSV), miratuar me VKM-në nr. 499, datë 29.8.2018. PSV-të janë dokumenti bazë për identifikimin, referimin, mbrojtjen dhe asistencën e viktimave/viktimave të mundshme të trafikimit. Qëllimi është mbrojtja, përfshirë identifikimin në kohën dhe mënyrën e duhur të viktimave/viktimave të mundshme të trafikimit, të rritur apo të mitur, shqiptarë, të huaj apo persona pa shtetësi, për të gjitha llojet e shfrytëzimit, të trafikimit të brendshëm apo ndërkombëtar, të lidhur apo jo me krimin e organizuar.

154. Ndër masat e tjera evidentohen: funksionimi efikas i “Mekanizmit Kombëtar të Referimit”, si dhe shtrirja e tij në nivel qarku, bashkie dhe komune (nëpërmjet grupeve vendore të koordinimit për marrjen e masave parandaluese dhe identifikimin e personave të trafikuar) në përputhje me standardet dhe PSV-të.

- Në kuadër të parandalimit dhe goditjes së fenomenit të trafikimit të personave, nga ana e strukturave kundër trafikeve të paligjshme është punuar për rritjen e numrit të hetimeve proaktive, rritjen e identifikimit të hershëm të viktimave të trafikimi dhe viktimave të mundshme të Trafikimit, si dhe marrjen e masave mbrojtëse e trajtimin e tyre, sipas Procedurave Standarde të Veprimit për Mbrojtjen e Viktimave dhe Viktimave të Mundshme të Trafikimit.

- Përmirësimi i bazës së të dhënave për viktimat/viktimat e mundshme të trafikimit për regjistrimin, ndjekjen dhe monitorimin e rasteve.

- Rritja e kapaciteteve dhe aftësive profesionale të punonjësve të policisë së strukturave vendore antitrafik, nëpërmjet organizimit të trajnimeve të vazhdueshme, në veçanti rreth zbatimit të Procedurave Standarde të Veprimit për Mbrojtjen e Viktimave dhe Viktimave të Mundshme të Trafikimit, si dhe mbi teknikat proaktive hetimit të veprave penale të trafikimit të personave.

- Për sa u përket rasteve fëmijë-viktima trafikimi ose viktima të mundshme trafikimi, të identifikuar në rrezik të lartë dhe menjëhershëm, janë të ngritura dhe funksionojnë dy qendra kombëtare të cilat ofrojnë shërbimin emergjent deri në vendimin e grupit teknik ndërsektorial nëse fëmija do vendoset në përkujdesje alternative apo do të kthehet në familje.

Gjetjet dhe rekomandimet 31, 32. Azilkërkuesit

155. Ligji nr. 121/2014, “Për azilin në RSH-së”, i cili ka qenë në fuqi deri në hyrjen e ligjit të ri për azilin, në shkurt 2021²³ parashikonte: të drejtën për azil apo mbrojtje plotësuese dhe të përkohshme; të drejtat dhe detyrimet e azilkërkuesve, refugjatëve e të personave nën mbrojtje të përkohshme dhe plotësuese; përmbajtjen e statusit të refugjatit dhe mbrojtjes plotësuese; të drejtën për bashkim familjar, si dhe përcaktimin e kushteve për integrimin e refugjatëve e të personave nën mbrojtje plotësuese në RSH-së.

156. Ligji nr. 10/2021, “Për azilin në RSH-së” është përafruar me standardet ndërkombëtare dhe direktivat e BE-së mbi trajtimin dhe menaxhimin e duhur të refugjatëve dhe migrantëve që hyjnë në territorin shqiptar, si dhe për integrimin e tyre. Ligji garanton që personat që kërkojnë azil të kenë qasje në procedurën e azilit, rregullon kushtet për përpunimin e kërkesave të tyre dhe ofron garanci shtesë për trajtimin e kategorive të ndjeshme midis azilkërkuesve – siç janë të miturit e pashoqëruar. Ligji përfshin një procedurë të përsheptuar për të vlerësuar kërkesat e azilit në mënyrë të shpejtë, kur plotësohen kushtet.

157. Ky ligj zbatohet për të gjithë shtetasit e huaj dhe personat pa shtetësi, të cilët kanë deklaruar qëllimin për të paraqitur kërkesë për mbrojtje ndërkombëtare në territorin e RSH-së, për aq kohë sa atyre u lejohet të qëndrojnë në territorin e RSH-së si kërkues për mbrojtje ndërkombëtare, si dhe për anëtarët e familjes së tyre. Ligji parashikon se “azili” është forma e mbrojtjes ndërkombëtare që RSH-së u jep refugjatëve dhe personave në mbrojtje plotësuese.

158. Në nenin 3, të ligjit nr. 10/2021, “Përkufizime”, ndër të tjera, parashikohen:

- “Mbrojtja plotësuese” është formë mbrojtjeje që i jepet shtetasit të huaj ose personit pa shtetësi, që nuk i përmbush kriteret për të fituar statusin e refugjatit dhe ka arsye serioze e të bazuara të mendohet se në rast të kthimit të tij në vendin e origjinës apo në rastin e personit pa shtetësi në vendbanimin e tij të zakonshëm të mëparshëm, ai rrezikon realisht të përballet me cenime të rënda dhe nuk ka mundësi apo për shkak të rrezikut të tillë nuk dëshiron të përfitojë nga mbrojtja e atij vendi.

- “Mbrojtje e përkohshme” është një procedurë e veçantë mbrojtjeje, e cila u siguron mbrojtje të menjëhershme dhe të përkohshme personave të shpërngulur në rastet e flukseve masive, të cilët nuk mund të kthehen në vendin e tyre të origjinës, në veçanti, nëse ekziston rreziku që sistemi i azilit të jetë i paafte të procedojë me këtë fluks, pa krijuar efekte të pafavorshme në funksionimin e tij efektiv, në interes të këtyre personave.

- “Kushtet materiale të pritjes” janë kushtet e pritjes që përfshijnë strehimin, ushqimin dhe veshmbathjet e dhëna në natyrë ose në formën e ndihmës financiare, si dhe shpenzimet e përditshme.

159. Ligji nr. 10/2021, “Për azilin në RSH-së” (neni 3) parashikon shprehimisht se “moskthimi” është detyrimi i ndalimit për të dëbuar apo kthyer shtetasin e huaj ose personin pa shtetësi në çfarëdolloj mënyre në kufijtë e territoreve ku i kërcënohet jeta ose liria e tij, për arsye të racës, besimit, kombësisë, anëtarësisë në një grup të caktuar shoqëror ose bindjeve të tij politike. Neni 11 “Parimi i moskthimit”, parashikon:

- a) kërkuesi, refugjati, personi me statusin e mbrojtjes plotësuese dhe mbrojtje të përkohshme nuk dëbohet, kthehet apo ekstradohet jashtë territorit të Republikës së Shqipërisë: a) në një shtet ku jeta ose liria e tij kërcënohet për shkak të racës, të besimit, të kombësisë, të anëtarësisë në një grup të caktuar shoqëror apo të bindjeve politike;

- b) në një shtet ku ka arsye të besueshme se mund të jetë në rrezik t’i nënshtrohet torturës ose ndëshkimit çnjerëzor e degradues apo çdo trajtimi tjetër të parashikuar në Konventën Evropiane për Mbrojtjen e të Drejtave Themelore dhe Lirive të Njeriut, të interpretuar nga Gjykata Evropiane apo në marrëveshjet/konventat ndërkombëtare ku RSH-ja është palë;

- c) në një shtet ku ka arsye të besueshme se mund të jetë në rrezik t’i nënshtrohet zhdukjes me forcë;

²³ Ligji nr. 10/2021, “Për azilin në RSH- së”, miratuar nga Kuvendi, më 1.2.2021.

ç) në shtetin e tij të origjinës, në rast se të huajve u është dhënë një nga format e mbrojtjes në përputhje me dispozitat e këtij ligji.

160. Ky ligj (neni 22) parashikon të drejtën e ndihmës ligjore, për kërkuesit për mbrojtje ndërkombëtare, dhënien e informacionit për kriteret dhe procedurën e mbrojtjes ndërkombëtare, si dhe të drejtën për ndihmë ligjore falas, në përputhje me legjislacionin përkatës në fuqi. Sipas nenit 23 “Gjuha e procedurës dhe e drejta për përkthyes”, parashikohet se: në rastet kur kërkuesi nuk e kupton gjuhën në të cilën zhvillohet procedura, i sigurohet shërbimi i përkthimit në gjuhën e shtetit të origjinës ose në një gjuhë që ai e kupton. Lidhur me qëndrimin, ligji nr. 10/2021, neni 43, parashikon se:

- kërkuesi, i cili deklaron qëllimin për paraqitjen e kërkesës për mbrojtje ndërkombëtare, transferohet në Qendrën e Pritjes për Azil, ku ka të drejtë të qëndrojë deri në momentin kur merret vendimi përfundimtar;

- kërkuesi mund të akomodohet në Qendrën e Pritjes për Azil, në vendin e përcaktuar nga ministria ose në një vend tjetër sipas dëshirës së tij;

- kërkuesi informohet menjëherë, jo më vonë se 15 ditë nga akomodimi për të drejtat dhe detyrimet të cilat duhet t’i përmbushë në lidhje me kushtet e pritjes. Atij i sigurohet informacion për organizatat ose personat që ofrojnë ndihmë të specializuar ligjore, si dhe këshillim për kushtet e pritjes, duke përfshirë edhe kujdesin shëndetësor;

- gjatë qëndrimit në Qendër kërkuesi mund të paraqesë një kërkesë pranë autoritetit përgjegjës për azilin dhe refugjatët për të qëndruar jashtë saj me shpenzimet e tij, duke evidentuar paraprakisht adresën e re të banimit, si dhe numrin e kontaktit, para miratimit të kësaj kërkesë nga autoriteti përgjegjës për azilin dhe refugjatët;

- pas akomodimit në Qendër, kërkuesi i nënshtrohet vizitës së nevojshme mjekësore.

161. Neni 44, parashikon se: Qendra e Pritjes për Azil është person juridik publik, në varësi administrative të ministrit. Qendra informon autoritetin përgjegjës për azilin dhe refugjatët për procedurat e hyrjes, të daljes apo të qëndrimit të kërkuesve për mbrojtje ndërkombëtare, të kryera sipas nenit 43, të këtij ligji. Qendra duhet të sigurojë kushtet minimale të jetesës, përfshirë: a) akomodimin; b) ushqimin; c) sigurimin shëndetësor; ç) kushtet minimale të higjienës. Në bashkëpunim me subjekte të tjera, private ose shtetërore, vendëse ose të huaja, në përputhje me të drejtat e kërkuesve e të refugjatëve, zhvillohen programe pedagogjike e edukuese, si dhe këshillim ligjor falas.

162. Azilkërkuesi/ja ka të drejtë të qëndrojë në Qendrën Kombëtare Pritëse për Azilkërkues (QKPA) gjatë kohëzgjatjes së procedurës për dhënien e statusit të refugjatit/mbrojtjes ndërkombëtare. Nëse azilkërkuesit/es i është refuzuar aplikimi për azil i lejohet të qëndrojë në territor apo të akomodohet në qendër derisa të mbarojnë procedurat e ankimit apo afatet për ushtrimin e tyre. Në qoftë se azilkërkuesi/ja ka mundësi të qëndrojë jashtë qendrës pritëse dhe përballon kushtet minimale të jetesës, autoriteti përgjegjës për azilin dhe refugjatët vendos largimin e azilkërkuesit brenda 30 ditëve nga Qendra. Azilkërkuesit/et pajisen me leje qëndrimi dhe kartë shëndeti. Drejtoria vendos në mënyrë konsensuale dhe kolegjiale me shumicë të votave dhe vendimi paraqitet në formë të shkruar dhe është i arsyetuar.

163. Azilkërkuesi ka të drejtë të qëndrojë në territorin e RSH- së deri në përfundimin e procedurës së filluar prej tij, gjithashtu dhe anëtarët e familjes së azilkërkuesit/es, të cilët kanë ardhur në Shqipëri së bashku me azilkërkuesin/en, kanë të drejtë të qëndrojnë. Azilkërkuesit i garantohej e drejta e moskthimit, e drejta e strehimit, e ushqimit, e kujdesit shëndetësor dhe shërbimeve të tjera publike për nevoja ngushtësisht vetjake, të ofruara në qendrën kombëtare pritëse për azilkërkuesit. Azilkërkuesit e mitur akomodohen së bashku me prindërit e tyre ose pjesëtarët madhorë të familjes, përgjegjës për ata.

164. Procesi i identifikimit dhe referimit (përzgjedhja) e të huajve rregullohet me udhëzimin nr. 293/2015 dhe urdhrin nr. 611/2015, e ministrit të Brendshëm, i ndryshuar, nxjerrë në zbatim të ligjit për azilin. Këto dy akte rregullojnë procedurat për identifikimin dhe regjistrimin e kërkesave për azil, si dhe referimin e tyre tek autoriteti përgjegjës për azilin dhe refugjatët.

Kërkesat për mbrojtje ndërkombëtare mund të bëhen, jo vetëm në kufi, por edhe brenda territorit të vendit para policisë kufitare dhe oficerëve të policisë së migracionit. Autoriteti Kufitar Rajonal /Vendor i Migracionit është struktura përgjegjëse për zhvillimin e procesit të identifikimit dhe referimit (*Prescreening*) në pikat kufitare ose brenda territorit të Republikës së Shqipërisë.

165. Në rast se autoriteti përgjegjës rajonal/lokal për kufirin dhe migracionin kur identifikon migrantë të parregullt në kufi ose në territor, ai kryen të gjitha procedurat e parashikuara në procesin e *prescreening*, konkretisht: intervistimin, regjistrimin, dokumentimin dhe fotografimin e të huajit të parregullt. Nëse i huaji klasifikohet si azilkërkues, autoriteti përgjegjës rajonal/lokal për trajtimin e të huajve njofton menjëherë Drejtorinë e Azilit dhe autoritetin qendror shtetëror përgjegjës për trajtimin e të huajve. Autoriteti përgjegjës rajonal/lokal për kufirin dhe migracionin në rast vështirësish gjatë kryerjes së procesit paraparak për kontrollimin e azilkërkuesve, kërkon praninë e Drejtorisë së Azilit.

166. Qendra Kombëtare Pritëse për Azilkërkues është institucion ku akomodohen dhe trajtohen persona të huaj apo pa shtetësi që kërkojnë mbrojtje ndërkombëtare në Shqipëri. Qendra kombëtare e akomodimit të azilkërkuesve në RSH-së, ashtu si në të gjitha vendet e BE-së është një qendër e hapur. Si rrjedhojë e investimeve të bëra me ndihmën e partnerëve ndërkombëtarë ka garantuar një kapacitet pritës deri në 240 persona. Azilkërkuesve në këtë qendër ju sigurohet e drejta e strehimit, e ushqimit, e kujdesit shëndetësor dhe shërbime të tjera jetike të domosdoshme. Kjo qendër disponon mjek, punonjës social, psikologë. Ofrohet kujdes shëndetësor në qendra shëndetësore shtetërore ose private, trajtim psikologjik dhe konsulencë juridike nga specialistët e fushës. Shërbime të tjera të cilat ofrohen nga kjo qendër janë edhe shërbimet sociale-integruese, ku konkretisht përfshihen asistencë psikosociale, respektimi të diversiteteve (racore, etnike, fetare, kulturore), organizimi i aktiviteteve. Janë siguruar ambiente të përshtatshme për fëmijë, biblioteka, sallë internet, si dhe ambiente sportive. Azilkërkuesit qëndrojnë në këto qendra deri në përfundim të procedurave të azilit dhe në rastet e vendimeve negative ata përsëri lejohen të qëndrojnë në këto ambiente deri në përfundim të procedurave të apelit.

167. Gjithashtu, janë ngritur dhe qendra tranzitore pritje për azilkërkues, përkatësisht:

- qendra sociale për migrantë të parregullt dhe azilkërkues në nevojë (grupet vulnerable), në Bashkinë e Gjirokastrës me kapacitet akomodues deri në 15 persona, me fokus të veçantë gratë/fëmijët (gjatë procesit të *pre-screening*), duke mundësuar të drejtën e qëndrimit në këtë qendër deri në 72 orë, afat i cili mund të zgjatet sipas nevojave të tyre;

- qendra tranzitore për regjistrim dhe akomodim të përkohshëm të migrantëve të parregullt dhe azilkërkues në Gërhot, Gjirokastrë, ngritja e së cilës u mbështet nga Fondi i Bankës së Këshillit të Evropës për Zhvillim me kapacitet pritës deri në 60 persona;

- qendra tranzitore për regjistrim dhe akomodim të përkohshëm të migrantëve të parregullt dhe azilkërkues në Kapshticë, Korçë, ngritja e së cilës u mbështet nga IOM-i. Kapaciteti i saj akomodues është deri në 60 persona dhe gjithashtu përfshin pajisjet IT për të lejuar procedurën e kontrollit në qendër.

168. Strategjia Kombëtare për Migracionin dhe Plani i saj i Veprimit 2019–2022 (miratuar me VKM-në nr. 400/2019), synon rritjen e ndërgjegjësimit të migrantëve për të drejtat e tyre dhe lehtësimin e aksesit në forma të ndryshme të mbështetjes/shërbimeve. Disa nga masat kanë synuar: hartimin e një plani të ri emergjence (kontigjence) që Shqipëria të menaxhojë flukset e përziera, duke marrë parasysh: të mitur të pashoqëruar, viktima trafikimi, azil kërkues, individë me aftësi të kufizuara etj.; përmirësimin e infrastrukturës në pikat e kalimit kufitar për të përmbushur siç duhet nevojat specifike të migrantëve (fëmijë, të moshuar, persona me aftësi të kufizuara etj.); trajnimin e punonjësve të kufirit për identifikimin e kategorive vulnerabël në rastet e flukseve të përziera masive; zhvillimin e procedurave standarde të qarta për kthimin vullnetar të asistuar, përfshirë për kategoritë vulnerabël; promovimin dhe mbrojtjen e të drejtave të migrantëve; inkurajimin e pjesëmarrjes së grave në policinë kufitare etj.

SHTOJCAT

SHTOJCA NR. 1

1. Avokati i Popullit vlerëson si prioritet të aktivitetit të tij, promovimin dhe mbrojtjen e të drejtave të njeriut. Institucioni i Avokatit të Popullit (AP) ka luajtur një rol aktiv gjatë gjithë procesit të hartimit të projektligjit mbi pakicat kombëtare, duke dhënë vërejtje dhe sugjerime, të cilat janë pasqyruar në një masë të mirë të tyre, në përmbajtjen e dispozitave të ligjit nr. 96/2017, “Për mbrojtjen e pakicave kombëtare në RSH-së”. Me gjithë zhvillimet pozitive që lidhen me miratimin dhe hyrjen në fuqi, të ligjit nr. 96/2017 apo edhe të miratimit dhe hyrjes në fuqi të disa prej akteve nënligjore në zbatim të këtij ligji, përsëri mbetet problematike pjesa e nxjerrjes në tërësi të të gjitha akteve nënligjore, të parashikuara si të nevojshme, për zbatimin e të këtij ligji.

2. Censusi i popullsisë: gjatë procesit të konsultimit të projektligjit, “Për censin e popullsisë dhe të banesave”, Avokati i Popullit ka dhënë rekomandimet lidhur me: “zhvillimin e një censi të ri të popullsisë, mbi bazën e kriterëve dhe standardeve më të mira ndërkombëtare, ku pakicat, do të gjenin veten për t’u shprehur objektivisht dhe pa rezerva për ekzistencën e tyre”. Zhvillimi i një censi në këto standarde do të ndihmonte në zbatimin e disa dispozitave të ligjit nr. 96/2017, “Për mbrojtjen e pakicave kombëtare”.

3. Sipas institucionit të Avokatit të Popullit, është e nevojshme të kryhet një proces harmonizimi i të gjithë legjislacionit në tërësi, që synon të rregullojë regjimin juridik të censit, pa përjashtuar këtu projektaktet nënligjore dhe projektligjet që lidhen direkt, ose indirekt, në zbatimin e tyre, me procesin e censit dhe të dhënat që sigurohen prej tij. Kjo kërkesë bëhet edhe më sensitive, në rastin e pyetjeve për grupin etnik, fenë dhe gjuhët, përgjigjet e të cilave bazohen në deklarinim e lirë dhe jo të detyrueshëm të individit. Gjetja e alternativave të duhura në përmbajtjen e pyetësorit të censit të hartuar nga INSTAT-i, merr një rëndësi të veçantë për objektivitetin dhe besueshmërinë e procesit.

4. Kuadri legjislativ për ndalimin e diskriminimit Me ndryshimet e fundit në ligji nr. 10221, datë 4.2.2010, “Për mbrojtjen nga diskriminimi”, ka pasur përmirësime. Avokati i Popullit ka bërë disa rekomandime. Sipas informacionit të Komisionerit për Mbrojtjen nga Diskriminimi, ndryshimet ligjore të propozuara nga Avokati i Popullit janë reflektuar për sa ka qenë e mundur. Duke respektuar kuadrin ligjor aktual²⁴.

5. Avokati i Popullit ka trajtuar problematikat e pakicës kombëtare rome dhe pakicës kombëtare egjiptiane, të cilët hasin ende shumë pengesa për përfshirjen dhe integrimin në sistemin social: strehimin, regjistrimin në gjendjen civile, përfitimin e ndihmës ekonomike, arsimimin, punësimin, formimin profesional, kujdesin shëndetësor. Nga ana e këtij institucioni, institucioneve përgjegjëse u janë dërguar një sërë rekomandimesh në kuadër të përmirësimit të kushteve të jetesës për integrimin e romëve dhe egjiptianëve.

6. Situata socio-ekonomike e romëve dhe egjiptianëve: Avokati i Popullit prej kohësh ka trajtuar problematikat e pakicës kombëtare rome dhe pakicës kombëtare egjiptiane, të cilët hasin ende shumë pengesa për përfshirjen dhe integrimin në sistemin social: strehimin, regjistrimin në gjendjen civile, përfitimin e ndihmës ekonomike apo edhe arsimin, punësimin, formimin profesional, kujdesin shëndetësor.

7. Avokati i Popullit (AP) bazuar në rekomandimet e Komisionit Evropian kundër Racizmit dhe Intolerancës, rekomandoi zgjerimin e kategorisë së subjekteve përfituese të ligjit të ri për ndihmën juridike me viktimat e diskriminimit. Alokimi i mjaftueshëm i fondeve shtetërore, rritja e ndërgjegjësimit të komunitetit, rritja e aksesueshmërisë pranë klinikave ligjore, janë disa nga masat kryesore që nevojiten për garantimin e ndihmës juridike falas për grupet në nevojë.

²⁴ Sipas informacionit të Zyrës së Komisionerit për Mbrojtjen nga Diskriminimi, një nga propozimet, i cili nuk është reflektuar është shtimi i “kombësisë”, si shkak.

8. Avokati i Popullit (AP) deklaroi se një pjesë e kërkesave për ndihmë juridike fillimisht drejtohet te ky institucion. Gjatë periudhës 2018–2019 u depozituan 68 kërkesa (18 nga gratë). Kërkesat e grave kanë objekt kryesisht çështje familjare (zgjidhje martese, kujdestari, detyrime pensioni ushqimor) dhe civile (shkaktim dëmi, pjesëtim pasurie, njohje vjetërsie në punë). Më të pakta në numër janë çështjet penale.

9. Institucioni i Avokatit të Popullit ka paraqitur një sërë rekomandimesh, mbi përmirësimin e të drejtave të pakicave kombëtare, ku, ndër të tjera, evidentohet²⁵:

- Rekomandim për plotësimin e kuadrit ligjor, për njohjen dhe mbrojtjen e pakicave kombëtare, në përputhje me përcaktimet e Konventës Kuadër të Këshillit të Evropës, “Për mbrojtjen e pakicave kombëtare”, drejtuar Kryeministrit. Ky rekomandim është zbatuar me hyrjen në fuqi të ligjit nr. 96/2017, “Për mbrojtjen e pakicave kombëtare” apo edhe të miratimit dhe hyrjes në fuqi të disa prej akteve nënligjore në zbatim të këtij ligji.

- Rekomandim për përsheptimin e procesit të miratimit dhe hyrjes në fuqi të akteve nënligjore që duhet të nxirren në bazë dhe për zbatim të ligjit nr. 96/2017, “Për mbrojtjen e pakicave kombëtare në Republikën e Shqipërisë”, drejtuar Kryeministrit dhe Komisionit Qendror të Zgjedhjeve.

- Rekomandim “Për marrjen e masave të domosdoshme, të menjëhershme, për pakicën rome dhe pakicën egjiptiane. Për evidentimin e numrit real të individëve dhe familjeve në nevojë, pjesë e komuniteteve rome dhe egjiptiane, të vendosura brenda territorit të njësisë administrative, të administruara nga bashkitë, ka pasur një reagim të mirë ndaj këtij rekomandimi nga shumica e njësisë të qeverisjes vendore.

- Rekomandim për marrjen e masave të mëtejshme, për përballimin e kostove financiare të sigurimit të barrierave mbrojtëse (maskave) ndaj përhapjes së COVID-19, për personat e pakicës rome dhe pakicës egjiptiane.

10. Sipas Avokatit të Popullit, një çështje e ndjeshme lidhur me problematikat që shqetësojnë komunitetet e pakicave rome dhe egjiptiane, është “dëbimi me forcë”, nga vendqëndrimet e tyre komunitare të pozicionuara në periferitë e qyteteve kryesore, ku edhe kanë ndërtuar kryesisht baraka. Me miratimin dhe hyrjen në fuqi të ligjit nr. 22/2018, “Për strehimin social”, janë adresuar disa lehtësira në fushën e strehimit, për individët dhe familjet rome dhe egjiptiane, si dhe ka një parashikim të përgjithshëm për dëbimet me forcë, por sipas këtij institucioni nuk janë të mjaftueshme. Lidhur me këtë konstatim të Avokatit të Popullit, sipas Ministrisë së Financave dhe Ekonomisë në zbatim të nenit 6, të ligjit nr. 22/2018, “Për strehimin social” është miratuar VKM-ja nr. 361, datë 29.5.2019, “Mbi përcaktimin e procedurave të zhvendosjes së individëve/familjeve nga vendbanimi apo strehimi i tyre, në rastet e parashikuara në ligj dhe të bashkëpunimit institucional”.

11. Kushtet e vështira të pandemisë COVID-19, në vendin tonë, kanë bërë që vëmendja e AP-së të drejtohet në mënyrë të veçantë te gjendja e pakicave rome dhe egjiptiane, duke adresuar disa rekomandime specifike për marrjen e masave të domosdoshme, të menjëhershme.

SHTOJCA NR. 2

KOMISIONERI PËR MBROJTJEN NGA DISKRIMINIMI (KMD)

1. Një ndër mekanizmat kombëtarë për mbrojtjen e pakicave dhe për garantimin e zbatimit të ligjit “Për mbrojtjen nga diskriminimi” është Zyra e Komisionerit për Mbrojtjen nga Diskriminimi (KMD) si një institucion publik dhe i pavarur i cili “siguron mbrojtjen efektive nga diskriminimi dhe nga çdo formë sjelljeje që nxit diskriminimin” (neni 21, pika 1). Ndryshimet ligjore të ligjin nr. 10221/2010, “Për mbrojtjen nga diskriminimi”, kanë rritur garancitë ligjore për shqyrtimin e situatave diskriminuese.

²⁵ Informacion i detajuar mbi veprimtarinë e Institucionit të Avokatit të Popullit jepet në raportet vjetore: <https://www.avokatipopullit.gov.al/media/manager/website/reports/Raporti%20Vjetor%20i%20veprimtarise%20s%20institucionit%20te%20Avokatit%20te%20Popullit%20-%20viti%202020.pdf>

2. Krahas zyrës qendrore, Komisioneri e ushtron veprimtarinë e tij edhe nëpërmjet zyrave rajonale në Korçë, Shkodër, Fier. Me vendimin nr. 88, datë 23.7.2018, të Kuvendit të Shqipërisë, është vendosur ndryshimi i strukturës dhe organikës së Zyrës së Komisionerit për Mbrojtjen nga Diskriminimi. Në bazë të këtyre ndryshimeve është rritur numri i stafit të Zyrës, nga 23 punonjës që ishin me strukturën e vjetër në 34 punonjës me strukturën e re. Burimet financiare të Komisionerit, kanë pësuar një rritje të lehtë ndër vite (*kjo në përputhje me zgjerimin e strukturës së KMD-së*), por mbështetje e mëtejshme nevojitet me qëllim realizimin e kompetencave të zgjeruara të Komisionerit.

Rastet e shqyrtuara nga Komisioneri KMD, gjatë periudhës 2018–2020

3. Gjatë vitit 2018, janë trajtuar, 63 çështje (59 ankesa dhe 4 çështje *ex-officio*), me subjekte: 19 meshkuj; 20 femra, 9 grup personash dhe 11 OJF.

- Çështjet e trajtuara janë drejtuar 7 të tilla kundër subjekteve private dhe 56 kundër institucioneve publike (6 çështje kundër institucioneve të pushtetit qendror dhe 50 çështje kundër institucioneve të pushtetit vendor).

- Sipas fushave: 10 arsim, 5 punësim dhe 48 shërbime.

4. Gjatë vitit 2018, Komisioneri është shprehur me 64 vendime: 41 vendime themeli, 20 vendime mospranimi; dhe 1 vendim pezullim shqyrtimi, 2 vendime ndërprerje të procedurave. Vendimet kategorizohen si më poshtë:

- 10 vendime diskriminimi;
- 25 vendime mosdiskriminimi;
- 20 vendime mospranimi;
- 6 vendime për arritje efektiviteti;
- 1 vendim ndërprerje procedurash hetimore, pasi ankuesi është tërhequr nga ankesa;
- 1 vendim ndërprerje procedurash hetimore, pasi çështja është paraqitur për gjykim në gjykatë;
- 1 vendim pezullim shqyrtimi.

5. Gjatë vitit 2019, janë trajtuar, 35 çështje (33 ankesa dhe 2 çështje *ex-officio*), me subjekte: 9 meshkuj; 10 femra, 5 grup personash dhe 9 OJF. 7 çështje kundër subjekteve private dhe 28 ndaj institucioneve publike (7 çështje kundër institucioneve të pushtetit qendror dhe 21 çështje kundër institucioneve të pushtetit vendor). Sipas fushave: 7 çështje mbi arsimin dhe 28 çështje mbi shërbimet.

6. Gjatë vitit 2019, Komisioneri është shprehur me 33 vendime: 26 vendime themeli, 4 vendime mospranimi dhe 3 vendime ndërprerje të procedurave, që kategorizohen:

- 12 vendime diskriminimi (7 vendime në fushën e të mirave dhe shërbimeve janë zbatuar, 1 vendim në fushën e të mirave dhe shërbimeve është kundërshtuar në gjykatë, 2 vendime në fushën e të mirave dhe shërbimeve janë ende në proces dhe 2 vendime në fushën e arsimit janë zbatuar).

- 9 vendime mosdiskriminimi;
- 4 vendime mospranimi;
- 5 vendime për arritje efektiviteti;
- 2 vendim ndërprerje procedurash hetimore, pasi ankuesi është tërhequr nga ankesa;
- 1 vendim ndërprerje procedurash hetimore, për mungesë informacioni.

7. Gjatë vitit 2020, janë trajtuar, 16 çështje (15 ankesa dhe 1 çështje *ex-officio*), me subjekte: 4 meshkuj; 4 femra, 4 grup personash dhe 3 OJF.

- Çështjet e trajtuara, janë: 2 të tilla kundër subjekteve private dhe 14 kundër institucioneve publike (7 çështje kundër institucioneve të pushtetit qendror dhe 7 çështje kundër institucioneve të pushtetit vendor).

- Sipas fushave: 2 arsim, 3 punësim dhe 11 shërbime.

8. Gjatë vitit 2020, Komisioneri KMD:

- ka trajtuar 22 çështje (21 ankesa dhe 1 çështje *ex-officio*), me subjekte: 6 meshkuj; 5 femra; 5 grup personash dhe 5 organizata të shoqërisë civile (OJF);

- çështjet e trajtuara, janë: 3 të tilla kundër subjekteve private dhe 19 kundër institucioneve publike (9 çështje kundër institucioneve të pushtetit qendror dhe 10 çështje kundër institucioneve të pushtetit vendor);

- sipas fushave: 2 arsim, 3 punësim dhe 17 në shërbime.

9. Gjatë vitit 2020, Komisioneri është shprehur me 16 vendime: 14 vendime themeli dhe 2 vendime mospranimi, si më poshtë:

- 5 vendime diskriminimi (4 vendime në fushën e të mirave dhe shërbimeve janë në proces, 1 vendim në fushën e punësimit është kundërshtuar në gjykatë);

- 5 vendime mosdiskriminimi;

- 2 vendime mospranimi;

- 4 vendime arritje efektiviteti.

10. Gjatë periudhës janar–nëntor 2020, Komisioneri është shprehur me 14 vendime: 12 vendime themeli dhe 2 vendime mospranimi si më poshtë:

- 5 vendime diskriminimi (4 vendime në fushën e të mirave dhe shërbimeve janë në proces, 1 vendim në fushën e punësimit është kundërshtuar në gjykatë);

- 4 vendime mosdiskriminimi;

- 2 vendime mospranimi;

- 3 vendime për arritje efektiviteti.

11. Gjatë periudhës janar–prill 2021, KMD-ja ka trajtuar 19 çështje (16 ankesa dhe 3 çështje *ex-officio*), me subjekte: 8 meshkuj; 1 femra; 3 grup personash dhe 4 organizata të shoqërisë civile (OJF).

- Çështjet e trajtuara janë: 5 të tilla kundër subjekteve private dhe 14 kundër institucioneve publike (4 çështje kundër institucioneve të pushtetit qendror dhe 10 çështje kundër institucioneve të pushtetit vendor).

- Sipas fushave: 19 në shërbime.

12. Gjatë vitit 2021, Komisioneri është shprehur me 11 vendime: 8 vendime themeli dhe 3 vendime mospranimi, si më poshtë:

- 2 vendime diskriminimi (2 vendime në fushën e të mirave dhe shërbimeve janë në proces);

- 2 vendime mosdiskriminimi;

- 3 vendime mospranimi;

- 4 vendime arritje efektiviteti.

13. Raste të trajtuara – tipologjia e problematikave:

- Problematika e furnizimit me energji elektrike për anëtarë të pakicave rome dhe egjiptiane. Komisioneri urdhëroi Entin Rregullator të Energjisë Elektrike të marrë masa për ndryshimin e Rregullores duke çliruar nga barra e pagesës së tarifës së lidhjes së re, aplikantët që trajtohen me statusin e “klientit në nevojë”, të cilët ndodhen në pamundësi financiare.

- Problematika e furnizimit me ujë të pijshëm, mungesa e kanalizimeve apo ndriçimit në zona ku pjesa më e madhe e banorëve i përkasin pakicave rome apo egjiptiane është trajtuar në disa raste nga Komisioneri në qytete të ndryshme, si: Elbasan, Shkodër, Fier dhe Korçë. Në rastin e banorëve në Shkodër dhe në Korçë, autoritetet kanë zbatuar vendimet e Komisionerit duke zgjidhur problematikat e konstatuara.

- Problematika e përdorimit të terminologjisë së papërshtatshme për etiketimin e zonave të caktuara të cilët banohen nga anëtarë të pakicave rome ose egjiptiane, në dokumentacion zyrtar të përdorur nga ofruesi i shërbimit të furnizimit me energji elektrike në qytetin e Shkodrës. Gjatë shqyrtimit të çështjes nga Komisioneri operatoi i furnizimit me energji elektrike në qytetin e Shkodrës mori masa të menjëhershme mbi problematikën.

- Problematika e braktisjes së shkollës nga fëmijët romë për shkak të varfërisë. Institucionet përgjegjëse morën masat përkatëse për hapjen e klasave të arsimit bazë me kohë të pjesshme në shkollën 9-vjeçare “Agimi” Maliq, për vitin shkollor 2020–2021, duke zgjidhur problematikën e adresuar pranë Komisionerit.

- Problematika e segregimit të fëmijëve që u përkasin pakicave rome dhe egjiptiane në shkolla të caktuara. Komisioneri konstatoi diskriminimin në formën e segregimit, të nxënësve romë dhe egjiptianë, që mësonin në shkollën 9-vjeçare “Liria” Shkodër dhe shkollën vartëse “Isuf Tabaku”, Ajasem, Shkodër dhe urdhëroi marrjen e masave të menjëhershme për rregullimin e situatës dhe parandalimin e situatave të tilla në të ardhmen.

- Gjuha e përdorur në media, median sociale, ndaj pakicave rome, egjiptiane, nga gazetarë, persona publike madje edhe deputetë, janë konsideruar nga KMD-ja si diskriminim ndaj këtyre grupeve.

- Largimi nga puna, nga punëdhënësi institucion publik, për një grua që i përkiste pakicës rome, është gjetur diskriminuese nga Komisioneri.

14. Lidhur me arsimimin e pakicave kombëtare, Komisioneri ka konstatuar problematikat e mëposhtme, të cilat i ka adresuar tek organet kompetente.

- Problematika e regjistrimit të fëmijëve romë dhe egjiptianë në kopshtet publike në qytetin e Tiranës. Bazuar në rekomandimin e Komisionerit, Bashkia Tiranë mori masa për përfshirjen e fëmijëve që vijnë nga familje të komunitetit rom/egjiptian, si kategori, që përfiton shërbim pa pagesë në kopshtet dhe çerdhet publike të Tiranës.

- Problematika e segregimit të fëmijëve që u përkasin pakicave rome dhe egjiptiane në shkolla të caktuara është evidentuar nga Komisioneri. Problematikat me transportin e fëmijëve.

- Problematika e braktisjes së shkollës nga fëmijët romë për shkak të varfërisë. Përmes arsimit bazë të pjesshëm atyre mund t’u jepet mundësia për të përfunduar arsimin e detyrueshëm për t’u regjistruar më pas në arsimin e mesëm profesional dhe më tej.

15. *Amicus curie*/palë e tretë në gjykatë: bazuar në nenin 36, pika 4, të ligjit nr. 10 221, datë 4.2.2014, “Për mbrojtjen nga diskriminimi”, parashikohet se: “Gjykata mund t’i kërkojë Komisionerit, në çdo fazë të procedimit, që të paraqesë një mendim me shkrim, rezultatet e hetimit të tij, në qoftë se është bërë hetimi, ose çdo informacion tjetër që ka rëndësi për çështjen”. Komisioneri ka parashtruar mendimin e tij, si person i tretë, lidhur me çështjen objekt “Konstatimin e diskriminimit në formën e “Shqetësimit” dhe “Diskriminimit të tërthortë” ndaj paditësve anëtarë të pakicës rome dhe për shpërblimin e dëmit të shkaktuar nga sjellja diskriminuese përmes ndreqjes së shkeljeve ligjore.

16. Rritja e ndërgjegjësimin të opinionit publik është një nga veprimtaritë themelore të Komisionerit, gjithashtu, edhe e përfaqësuesve në zyrat rajonale në qytetin e Fierit, Shkodrës dhe Korçës. Aktivitetet ndërgjegjëse kanë qëllim nxitjen e parimit të barazisë dhe mosdiskriminimit, sensibilizimin dhe informimin, ofrimin e informacioneve për këtë ligj, në gjuhën shqipe, në gjuhët e pakicave, aktivitetet konsistojnë në:

- daljet publike të Komisionerit në median vizive dhe të shkruar;
- shpërndarja e materialeve ndërgjegjëse dhe organizimi i ditëve të hapura;
- botimeve i fletëpalosjeve të KMD-së dhe botimeve të tjera;
- vazhdimin e fushatave ndërgjegjëse në shkollat 9-vjeçare;
- leksione të hapura me studentët; zhvillimi i aktiviteteve për çështjet e diskriminimit me grupet përkatëse sociale, organizatat joqeveritare.

17. Në fushën e strehimit janë trajtuar temat:

- diskriminimi në fushën e strehimit;
- mungesa e banesave dhe kushtet në të cilat jetojnë romët dhe egjiptianët;
- mungesa e të ardhurave, kusht për të pasur një banesë;
- dëbimi i romëve dhe egjiptianëve nga banesat e tyre për shkak të ndërhyrjes në infrastrukturë;
- politikat sociale të Planit të Veprimit për Romët dhe Egjiptianët në fushën e strehimit.

18. Në fushën e punësimit janë kryer takime me grupe të ndryshme, siç janë: gratë e dhunuara, të rinjtë dhe vetë komunitetin. Temat që janë trajtuar:

- Punësimi. Situata aktuale e tyre.
- Diskriminimi që ndodh në vendin e punës nëpër institucionet dhe bizneset private.

- Punësimi informal.
- Kurset profesionale risi për t'u integruar në punë.
- Politikat e shtetit për këtë kategori dhe zbatueshmëria e tyre.
- Punësimi i të rinjve që kanë mbaruar arsimin e lartë.

19. Në fushën e arsimit janë trajtuar këto tema:

- Diskriminimi në arsimin parauniversitar;
- Braktisja e shkollës fenomen tepër shqetësues në ditët e sotme;
- Politikat sociale që ekzistojnë në fushën e arsimit parauniversitar dhe atë universitar;
- Promovimi i modeleve të suksesshme në komunitet;
- Promovimi i vlerave, kulturës, traditave të romëve dhe egjiptianeve. Rruajtja e gjuhës rome;
- Përfshirja e mësuesve romeve dhe egjiptianë në sistemin e arsimit parauniversitar;
- Arsimi mjet që të çon drejt integritit shoqëror. Arsimimi në kohë pandemie.

20. Në vendimmarrje:

- njohja me miratimin e ligjit për pakicat kombëtare;
- diskriminimi në institucionet;
- punësimi në administratë publike;
- rëndësia e votës. Përfshirja në këshillat bashkiakë dhe institucionet qendrore;
- regjistrimi i fëmijëve, fenomen që sjell problematika sociale për shfrytëzim dhe trafikim të qenieve njerëzore.

21. Në fushën e shëndetit:

- diskriminimi në fushën e shëndetit;
- marrja e shërbimeve në ambientet shëndetësore dhe spitalore; kushtet higjeno-sanitare të banesave në kohën e pandemisë.

22. KMD-ja ka rekomanduar përmirësimin dhe harmonizimin e legjislacionit, për:

- ligjin për gjendjen civile në lidhje me konceptin e “kryefamiljarit” dhe detyrave të parashikuara nga ligji, për të garantuar marrjen e pëlqimit të të dy bashkëshortëve në procedurat e deklarimit të vendbanimit (2016);

- ligjin kundër dhunës në familje për harmonizimin me nenin 3 të Konventës së Stambollit dhe identifikimin drejtpërdrejt në ligj të mbrojtjes nga diskriminimi (2018);

- Kodin e Punës mbi: shmangien e diskriminimit të punonjësve në rastet e llogaritjes së shpërblimit vjetor për punonjëset me leje lindje në mënyrë të ndryshme nga dhënia e masës së shpërblimit si gjithë punonjësit e tjerë që kanë punuar gjatë gjithë vitit; mos konsiderimin si diskriminim të rasteve kur llogaritja e shpërblimit vjetor për punonjëset/punonjësit me leje prindërore, bëhet në përpjesëtim me kohën e punuar, duke u zbritur periudha kur nuk është punuar për shkak të lejes; dhënien e shpërblimeve si inkurajim, apo shpërblimeve të një natyre që nuk kushtëzohen me punën e kryer në të shkuarën, për të gjitha/ë punonjëset/punonjësit pavarësisht nëse kanë qenë me leje lindje apo leje prindërore.

23. KMD-ja dhe AP-ja kanë lidhur marrëveshje bashkëpunimi (maj 2018) për koordinimin dhe bashkëpunimin efektiv në kuadër të garantimit të të drejtave dhe lirive të njeriut, veçanërisht për mosdiskriminim dhe barazi në ligj dhe para ligjit, promovimin e të drejtave, lirive dhe interesave të ligjshëm të individëve.

SHTOJCA NR. 3 KOMITETI PËR PAKICAT KOMBËTARE

1. Në nenin 20 të këtij ligji parashikohet se Komiteti për Pakicat Kombëtare përbëhet nga përfaqësuesit e pakicave kombëtare në Republikën e Shqipërisë, të parashikuara në pikën 2, të nenit 3, të këtij ligji, pra përfaqësues të 9 pakicave kombëtare të njohura me ligjin nr. 96/2017²⁶.

²⁶ Pakicat kombëtare të parashikuara në pikën 2, të nenit 3, të këtij ligji janë: greke, maqedonase, arumune, rome, egjiptiane, malazeze, boshnjake, serbe dhe bullgare.

- Secila prej pakicave kombëtare, ka të drejtë të ketë nga një përfaqësues në cilësinë e anëtarit të Komitetit për Pakicat Kombëtare. Anëtarët e Komitetit për Pakicat Kombëtare emërohen me urdhër të Kryeministrit, mbështetur në kandidaturat e paraqitura nga shoqatat që përfaqësojnë pakicat kombëtare. Mandati i anëtarit të komitetit është katërvjeçar, me të drejtë ripërtëritjeje.

- Kryetari i Komitetit për Pakicat Kombëtare dhe nënkryetari emërohen me urdhër të Kryeministrit, çdo katër vjet. 4. Përzgjedhja e kryetarit, nënkryetarit dhe anëtarëve të Komitetit për Pakicat Kombëtare bëhet nëpërmjet një procesi të pavarur, transparent dhe gjithëpërfshirës. Procedurat dhe rregullat për zhvillimin e këtij procesi rregullohen me vendim të Këshillit të Ministrave, të propozuar nga Kryeministri.

2. VKM nr. 726, datë 12.12.2018, “Mbi organizimin dhe funksionimin e Komitetit të Pakicave Kombëtare” është nxjerrë në zbatim të pikës 2, të nenit 18, të ligjit nr. 96/2017, “Për mbrojtjen e pakicave kombëtare në Republikën e Shqipërisë”, dhe të nenit 6, të ligjit nr. 90/2012, “Për organizimin dhe funksionimin e administratës shtetërore”.

3. VKM nr. 286, datë 10.5.2019, “Për miratimin e procedurave të zgjedhjes së kryetarit, nënkryetarit dhe anëtarëve të Komitetit të Pakicave Kombëtare” parashikon:

- miratimin e procedurave të përzgjedhjes së kryetarit, nënkryetarit dhe anëtarëve të Komitetit për Pakicat Kombëtare (në vijim “KPK”), nëpërmjet një procesi të pavarur, transparent e gjithëpërfshirës;

- përzgjedhjen e kandidaturave për kryetarin, nënkryetarin dhe anëtarët e KPK-së kryhet nëpërmjet zbatimit të procedurave të hapura e publike të konkurrimit, nga Kryeministria, bazuar në pikën 4, të nenit 20, të ligjit nr. 96/2017, “Për mbrojtjen e pakicave kombëtare në Republikën e Shqipërisë”.

4. Në zbatim të këtij vendimi, gjatë periudhës janar–shkurt 2021 janë shpallur procedurat e aplikimit për pozicionin e kryetarit dhe nënkryetarit të Komitetit për Pakicat Kombëtare. Procedurat e hapura publike të konkurrimit ndiqen nga Kryeministria, bazuar në pikën 4, të nenit 20, të ligjit nr. 96/2017, “Për mbrojtjen e pakicave kombëtare në Republikën e Shqipërisë”. Këto procedura përfshijnë edhe kriteret që duhet të plotësojnë kandidatët. Në datën 28 shkurt 2021, ka përfunduar afati i aplikimit dhe aktualisht po ndiqen procedurat përkatëse në bazë të ligjit nr. 96/2017 dhe VKM-së nr. 286, datë 10.5.2019. Ky njoftim është shpallur dhe publikuar në faqen zyrtare të Kryeministrit²⁷.

5. Lidhur me funksionimin e buxhetit të Komitetit të Pakicave për vitin 2021, është financuar numri i punonjësve të shtuar në përputhje me strukturën e tyre të miratuar.

6. Projektvendimi “Për kriteret e mbështetjes së nismave, projekteve që synojnë mbrojtjen e të drejtave të pakicave kombëtare, ruajtjen dhe promovimin e identitetit të tyre të dallueshëm kulturor, etnik, gjuhësor, tradicional dhe fetar dhe kriteret e përzgjedhjes për financimin dhe administrimin e “Fondit për Pakicat Kombëtare”, do të nxirret në zbatim të nenit 21, pika 3, të ligjit nr. 96/2017, “Për mbrojtjen e pakicave kombëtare në Republikën e Shqipërisë”, me propozimin e Kryeministrit (duke qenë se Komiteti për Pakicat Kombëtare funksionon si organ i pavarur pranë Kryeministrit).

7. Projektvendimi do të përcaktojë një procedurë transparente, funksionale, efektive, të bazuar në legjislacionin në fuqi, lidhur me:

- përfituesit e mundshëm të këtij fondi; procedurën që do të ndiqet për përcaktimin e shumës vjetore të fondit;

- parimet në të cilat mbështetet administrimi dhe shpërndarja e fondit; procedurat dhe kriteret e përzgjedhjes së fituesve;

- mënyrat e monitorimit të zbatimit të drejtë dhe të dobishëm të projekteve të financuara; garantimin e transparencës dhe të barazisë gjatë gjithë procesit, duke u bazuar në rregulla objektive të paracaktuara në detaje.

²⁷ <https://kryeministria.al/newsroom/n-j-o-f-t-i-m-p-e-r-a-p-l-i-k-i-m-8/>

8. Krijimi i këtij Fondi të posaçëm për financimin ekskluzivisht të nismave dhe projekteve, që ruajnë dhe promovojnë të drejtat e pakicave dhe karakteristikat e identitetit të tyre të dallueshëm përbën një hap të mirëpritur dhe të kërkuar nga shoqatat që përfaqësojnë pakicat kombëtare. Efektet e pritshme janë rritja e sasisë dhe cilësisë së kapaciteteve të shoqatave që përfaqësojnë pakicat kombëtare, si dhe ndjenja e vlerësimit dhe përfshirjes së tyre në politikat favorizuese të shtetit shqiptar ndaj kulturës dhe vlerave të tyre.

9. Fondi për Pakicat Kombëtare parashikohet të financohet nga buxheti i shtetit dhe pas miratimit administrohet nga Komiteti për Pakicat Kombëtare në përputhje me rregullat e parashikuara në legjislacionin buxhetor në fuqi. Fondi parashikohet si zë me vete në buxhetin vjetor të shtetit dhe duhet të jetë i mjaftueshëm për financimin e projekteve në bazë të një relacioni të argumentuar vjetor që i paraqet Komiteti i Pakicave Kombëtare dhe Ministrisë së Financave dhe Ekonomisë pas konsultimit me përfaqësuesit e pakicave kombëtare.

10. Projektvendimi mbi Fondin do të përcaktojë: përfituesit e mundshëm të financimit nëpërmjet fondit; shqyrtimin e projekteve dhe përzgjedhjen e kandidatëve përfitues; fazat e procesit dhe procedurës së përzgjedhjes, dokumentacionin e nevojshëm, afatet, kriteret e përgjithshme të pranimit të kandidatëve/aplikantëve, kushtet për përfitimin e grantit; detyrat e Komisionit të Vlerësimit të Projekteve, i cili ka dhe rolin kryesor gjatë procesit të përzgjedhjes. Kriteret e përzgjedhjes do të mundësojnë transparencën e procesit, si dhe arsyet përkatëse të argumentuara në rast të mos shpalljes si fitues. Fondi financiar (buxheti) do të jepet në bazë të një relacioni të argumentuar vjetor, që do të përgatitet nga Komiteti i Pakicave Kombëtare në konsultim me përfaqësuesit e nëntë pakicave kombëtare dhe do t'i paraqitet Ministrisë së Financave dhe Ekonomisë²⁸.

11. Projektvendimi është hartuar nga Komiteti për Pakicat Kombëtare dhe është në proces konsultimi me institucionet e linjës. Iniciativën propozuese për miratimin në Këshillin e Ministrave ushtrohet nga Kryeministri, duke qenë se Komiteti për Pakicat Kombëtare është institucion, në varësi të Kryeministrit.

SHTOJCA NR. 4 KULTURA

1. Ministria e Kulturës vijon të mbështesë financiarisht organizime ndër më prioritaret me të njëjtin fokus, duke përmendur aktivitetet, si:

- “Përmeti Multikulturor, Minoritete dhe Etni”, Festivali Folklorik Kombëtar i Gjirokastrës. Në kriteret shkencore të pjesëmarrjes parashikohet pasqyrimi si pjesë të trashëgimisë kulturore shpirtërore kombëtare, të gjitha ato vlera të krijuara nga pakicat kombëtare.”

- Festivali Multikulturor Berat;
- Kremtimi i 8 Prillit, Ditës Botërore të Romëve;
- Mbështetje financiare për botime veprash letrare mbi romët në Shqipëri;
- Mbështetje financiare për organizimin e projektit “Ditët e minoritetit Rom në Shqipëri”;
- Mbështetje financiare për koncert festiv me muzikë dhe veshje tradicionale nga pakica rome;
- Kremtimi i 5 Majit, Ditës së Shën Gjergjit (Herdelezi) – festë nga trashëgimia kulturore e pakicës rome;
- Kremtimi i Ditës Ndërkombëtare të Vllahëve;
- Organizimi i takimit botëror të vllahëve në Ditën e Shën Mërisë në Voskopojë;
- Promovime veprash letrare dhe historike mbi pakicën arumune në Shqipëri;
- Organizimi i takimeve me pakicën maqedonase në Prespë;

²⁸ Sipas propozimeve të Komitetit për Pakicat Kombëtare synohet të paraqiten dy thirrje për aplikim për financim projektsh në vit (një thirrje çdo gjashtë muaj) dhe do të financohen tetëmbëdhjetë projekte në çdo thirrje. Vlera totale e financimit vjetor të kërkuar është me një vlerë të paktën për 2 thirrje dhe rreth 45 000 000 lekë. Minimalisht vlera e një projekti të dedikuar për çdo pakicë në çdo thirrje do të jetë 1 000 000 lekë, atëherë $9 \times 1\,000\,000 = 9\,000\,000$ lekë.

- Mbështetje financiare për koncertin folklorik të pakicave kombëtare në Sarandë.
- Sigurimi i një aksesit më të lartë dhe pjesëmarrje aktive në kulturë nga pakicat kombëtare mund të sigurohen duke zhvilluar dhe zbatuar projekte që mbrojnë dhe promovojnë identitetin kulturor dhe gjuhën e tyre, si:
 - dhënia e asistencës profesionale dhe këshillimit për standardet e dokumentimit të diversitetit dhe trashëgimisë jomateriale (trajnime, seminare);
 - mbështetja financiare nga MK-ja e rrjetit të aktiviteteve të organizuara nga shoqatat kulturore sidomos të punës kërkimore në bashkëpunim dhe me pushtetin vendor;
 - publikimi i literaturës së shkruar në gjuhët e pakicave kombëtare, së bashku me përkthimin në gjuhën shqipe;
 - rritja e përfaqësimit të grupeve të pakicave kombëtare në festivalet artistike kombëtare dhe ndërkombëtare të organizuara nga Ministria e Kulturës etj.

SHTOJCA NR. 5

INFORMACION MBI INFORMIMIN E PAKICAVE MBI ZHVILLIMIN E PROCESIT ZGJEDHOR (FUSHATA NDËRGJEGJËSUESE, SPOTE, FLETË PALOSJE GJATË PERIUDHËS 2016–2020)

1. Komisioni Qendror i Zgjedhjeve (KQZ), në përmbushje të misionit të tij për edukimin zgjedhor të shtetasve, ka treguar vëmendje të veçantë për hartimin dhe realizimin e programeve edukues dhe informues për çështje zgjedhore për pakicat kombëtare, me fokus të veçantë pakicën rome dhe pakicën egjiptiane. Problemet ekonomike dhe sociale të këtij komuniteti kushtëzojnë qasjen me procesin zgjedhor, ku më evidentet janë mungesa e informacionit dhe pjesëmarrja e ulët në procesin e votimit.

2. Zgjedhje vendore 2019 – KQZ-ja nënshkroi marrëveshje bashkëpunimi me Komitetin Shtetëror të Pakicave Kombëtare. Të gjitha materialet informuese/edukuese/ndërgjegjësuere, u prodhuan edhe në gjuhët e nëntë pakicave kombëtare. Komiteti Shtetëror i Pakicave Kombëtare realizoi përkthimin në gjuhët e pakicave kombëtare të materialeve informuese, edukuese, ndërgjegjësuere për zgjedhjet e datës 30.6.2019, si dhe u angazhua për shpërndarjen e tyre në njësitë e vetëqeverisjes vendore me numrin më të madh të tyre.

3. Fletëpalosjet në gjuhë të pakicave kombëtare u shpërndanë në njësitë e vetëqeverisjes vendore ku personat që u përkasin pakicave kombëtare përbëjnë mbi 20% të numrit të përgjithshëm të popullsisë, bazuar në informacionin e dërguar nga Ministria e Brendshme, Agjencia për Mbushjen e Vetëqeverisjes Vendore, e cila referonte të dhëna për popullsinë banuese dhe pakicat kombëtare përkatëse në nivel bashkie, si dhe në nivel qarku. Posterat informues dhe edukues në gjuhë të pakicave kombëtare (5 lloje), u dërguan në KZAZ-të përkatëse për t'u shpërndarë dhe afishuar në qendrat e votimit me vendndodhje në njësitë e vetëqeverisjes vendore me numrin më të madh të pakicave kombëtare. Informacione për zhvillimin e procesit zgjedhor të datës 30.6.2019, si dhe mesazhe sensibilizuese për pjesëmarrje në votime u përcollën nga Komiteti Shtetëror i Pakicave Kombëtare, në kuadër të bashkëpunimit me KQZ-në, përmes hapësirës mediatike në gjuhë të secilës pakicë kombëtare në Radio-Televizionin Shqiptar (lajmet ditore).

4. U realizua projekti i veçantë “Vota ime vlen” për pakicën kombëtare rome dhe atë egjiptiane në bashkëpunimin me IRCA-në (Instituti i Kulturës Rome në Shqipëri), në 12 qarqet e vendit. Gjithashtu, KQZ-ja, në bashkëpunim me prezencën e OSBE-së, realizoi në vendqëndrimet e komuniteteve rome dhe egjiptiane projektin informues dhe ndërgjegjësuere me fokus gratë dhe të rinjtë.

5. Programi i veçantë për pakicat kombëtare, parashikon mjete dhe mënyra, jo vetëm të shkruara, por edhe përmes spoteve televizive, duke synuar që zgjedhësit që u përkasin pakicave kombëtare, edhe në gjuhën e pakicave kombëtare:

- të informohen për të drejtat dhe detyrat e zgjedhësit gjatë periudhës zgjedhore dhe ditën e zgjedhjeve;
- llojin e zgjedhjeve, orarin e votimit, kush gëzon të drejtën për t'u zgjedhur dhe për të zgjedhur;
- dokumentet e identifikimit të vlefshme për votim;
- kontrollin e emrit në ekstraktin e përbërësve zgjedhor dhe në listën e zgjedhësve, hapat që duhen ndërmarrë për korrigjimin e pasaktësive apo mungesës së emrit në lista;
- procedurat e votimit, ku në fokus do të jetë procedurat për identifikimin elektronik;
- veprat penale që prekin zgjedhjet e lira dhe sistemin demokratik të zgjedhjeve;
- informimin mbi procesin zgjedhor: sistemin e zgjedhjeve për Kuvend, përmbajtjen e fletës së votimit, kandidatët për deputetë, formulën e shpërndarjes së mandateve; administrimin e procesit zgjedhor të datës 25 prill 2021, ndërgjegjësimin, për:
 - vlerën që ka vota e lirë dhe e pandikuar në zgjedhjet demokratike;
 - shmangien dhe denoncimin e veprimeve që cenojnë votën e lirë dhe sistemin e zgjedhjeve demokratike;
 - pjesëmarrjen në votime, si e drejtë kushtetuese dhe detyrim qytetar për shoqërinë dhe vendin.

SHTOJCA NR. 6 AKTET NËNLIGJORE MBI STREHIMIN

- VKM nr. 453, datë 3.7.2019, “Për masën e subvencionit të interesave të kredisë dhe procedurën e dhënies së tij për familjet që përfitojnë banesë me kosto të ulët, me kredi të lehtësuara nga shteti”.
- VKM nr. 458, datë 3.7.2019, “Për procedurën e kthimit në fond banese, me qëllim strehimi, të objekteve pronë shtetërore, që përshtaten nga njësitë e vetëqeverisjes vendore me grante konkurruese nga buxheti i shtetit”.
- VKM nr. 459, datë 3.7.2019, “Për rregullat për administrimin e kërkesave të njësive të vetëqeverisjes vendore për fonde nga buxheti i shtetit për subvencionimin e qirasë ose uzufuktit, mënyrën e financimit të subvencionit, monitorimin dhe bashkëpunimin ndërmjet njësive të vetëqeverisjes vendore dhe ministrisë përgjegjëse për strehimin”.
- VKM nr. 384, datë 12.6.2019, “Për përcaktimin e dokumentacionit për të përfituar strehim sipas çdo programi social të strehimit dhe të afateve e të procedurave të miratimit nga organet e vetëqeverisjes vendore”.
- VKM nr. 361, datë 29.5.2019, “Për përcaktimin e procedurave të zhvendosjes së individëve/familjeve nga vendbanimi a strehimi i tyre, në rastet e parashikuara në ligj dhe të bashkëpunimit institucional”.
- VKM nr. 362, datë 29.5.2019, “Për kriteret e dhënies së subvencionit të qirasë për kategoritë që gëzojnë përparësi në subvencionimin e qirasë në tregun e lirë, nëpërmjet buxhetit të shtetit, dhe mënyrën e llogaritjes së tij”.
- VKM nr. 522, datë 25.7.2019, “Për metodikën e llogaritjes së masës së qirasë për banesat sociale me qira”.
- VKM nr. 823, datë 18.12.2019, “Për procedurat e blerjes së shtëpive në tregun e lirë që do t'i shtohen fondit publik të shtëpive me qira sociale.
- VKM nr. 179, datë 26.2.2020, “Për rregullat, kushtet dhe procedurat e privatizimit të banesave.
- VKM nr. 300, datë 15.4.2020, “Për procedurat e shkëmbimit të njësive të përballueshme të banesave.
- VKM nr. 301, datë 15.4.2020, “Për normat e strehimit, kushtet dhe standardet për shtëpitë sociale që blihen në tregun e lirë dhe shtëpitë me kosto të ulët”.

- Rregullorja e ministrit nr. 31, datë 18.11.2019, “Për procedurat standarde të aplikimit dhe kriteret për përfitimin nga fondet e buxhetit të shtetit për programet e strehimit.
- Mbështetje për strehimin e familjeve romë dhe egjiptiane, përmes projekteve të investimeve.
- Udhëzim i përbashkët nr. 22, datë 5.6.2020, “Për mënyrën e ndërveprimit të programeve sociale të strehimit me shërbimet sociale të punësimit, arsimit dhe kujdesit shëndetësor”.
- VKM nr. 496, datë 24.6.2020, “Për organizimin, funksionimin, kriteret dhe procedurat e përzgjedhjes së anëtarëve të këshillit kombëtar të strehimit, si dhe marrëdhëniet me institucionet e tjera shtetërore që veprojnë në këtë fushë”.
- VKM nr. 579, datë 22.7.2020, “Për përcaktimin e institucioneve publike që administrojnë strehët, i kriterëve, procedurave dhe kapaciteteve të mjaftueshme për të menaxhuar çështjet sociale, financiare e teknike, si dhe procedurat e administrimit dhe mirëmbajtjes së strehëve të përkohshme, kompetencat e subjekteve përgjegjëse dhe bashkëpunimi ndërmjet tyre”.
- Udhëzim i ministrit të Financave dhe Ekonomisë nr. 33 datë 26.8.2020, “Për kushtet e tjera që duhet të plotësojnë strehët e përkohshme”.
- Udhëzim i ministrit të Financave dhe Ekonomisë nr. 40, datë 23.10.2020, “Për mënyrën e administrimit dhe të mirëmbajtjes së banesave të specializuara”.
- VKM nr. 898, datë 18.11.2020, “Për rregullat, kushtet, kriteret e procedurat e privatizimit të banesave dhe të objekteve të kthyer në fond banesë të paprivatizuara”.

SHTOJCA NR. 7 TRAJNIMET E PERSONELIT LIGJZBATUES

1. Në vazhdimësi janë zhvilluar trajnime të stafit policor lidhur me rregullat dhe procedurat standarde që kanë të bëjnë me mbajtjen, sigurimin dhe trajtimin e personave të arrestuar/ndaluar në ambientet e dhomave të sigurisë të Policisë së Shtetit; respektimin dhe garantimin e të drejtave themelore të tyre si: mbrojtja me avokat; ofrimi i shërbimit mjekësor; njohja me të drejtat e tyre; njoftimi i familjarëve për arrestimin/ndalimin dhe vendndodhjen e tyre; trajtimi ushqimor; kushtet dhe standardet e ambienteve ku mbahen e trajtohen kjo kategori personash; e drejta për të paraqitur kërkesë – ankesa për trajtimin që ju bëhet/sjelljen e qëndrimin e policisë etj. Sipas programeve vjetore të trajnimeve në Policinë e Shtetit, realizohen trajnime të specializuara në Akademinë e Sigurisë me punonjës të policisë të nivelit zbatues dhe drejtues të drejtorive vendore të Policisë.
2. Në programet vjetore të trajnimeve të Policisë së Shtetit janë planifikuar trajnime, në shërbim i punonjësve të policisë të strukturave vendore dhe trajnime të specializuara për nivelin zbatues dhe atë të parë të drejtimit, si: shërbimi i patrullës përgjithshme, shërbimi i policisë rrugore, ndihmës specialistët e policimit në komunitet, punonjës të strukturave për krimet etj., lidhur me njohjen dhe respektimin e të drejtave dhe lirive themelore të njeriut dhe në veçanti të individëve gjatë shoqërimit, ndalimit, arrestimit dhe trajtimit në ambientet e Policisë së Shtetit.
3. Trajnimet lidhen me njohjen e akteve ndërkombëtare, Kushtetutën, Kodin e Procedurës Penale, ligji nr. 108/2014, “Për Policinë e Shtetit”, ligje të tjera, Manualin, “Për trajtimin dhe sigurimin e të arrestuarve/ndaluarve në dhomat e sigurisë të njësive të policisë”; “Rregullat dhe procedurat standarde për hedhjen e administrimit të dhënave për personat e shoqëruar dhe të ndaluar/arrestuar në sistemin ADAM; “Përcaktimet ligjore për shoqërimin, rastet e shoqërimit, trajtimi i të shoqëruarve dhe përcaktimet e bëra në procedurën standarde të punës.
4. Seminare dhe tryeza të rrumbullakëta të zhvilluara nga Komisioneri për Mbrojtjen nga Diskriminimi lidhur me njohjen dhe zbatimin e ligjit nr. 10221, datë 4.2.2010, “Për mbrojtjen nga diskriminimi”. Trajnime organizuar nga Këshilli i Evropës mbi “Trajtimin e përshtatshëm të të ndaluarve/arrestuarve në ambientet policore”. Janë zhvilluar seminare/tryeza të rrumbullakëta të përbashkëta me OJQ/OJF për të prezantuar dhe diskutuar raportet e monitorimeve të hartuara.
5. Nga strukturat e Drejtorisë së Policisë së Shtetit dhe ato të drejtorive vendore të policisë janë administruar njohur dhe analizuar raportet e monitorimeve të kryera nga Avokati i Popullit.

Gjithashtu, janë përgatitur e dërguar përgjigjet për Avokatin e Popullit lidhur me zbatimin e rekomandimeve të bëra pas inspektimeve të kryera. Janë realizuar takime midis Avokatit të Popullit dhe drejtuesve të Lartë të Policisë së Shtetit për forcimin e bashkëpunimit, përmbushjen e detyrave nga Policia e Shtetit duke respektuar liritë dhe të drejtat e njeriut, zbatimin e rekomandimeve të Avokatit të Popullit, ndjekjen dhe trajtimin ligjor të ankesave të për shkelje të të drejtave të tyre nga policia etj. Janë zhvilluar seminare e tryeza të rrumbullakëta nga Avokati i Popullit, lidhur me kushtet dhe standardet e ofrimit të shërbimit shëndetësor ndaj të ndaluarve/arrestuarve në ambientet e policisë; prezantimin e projekt raporteve të vizitave monitoruese të kryera në strukturat e Policisë së Shtetit.

6. Trajnime Drejtoria e Përgjithshme e Policisë – dhuna me bazë gjinore dhe dhuna ndaj grave.

- Përmirësimi i kuadrit ligjor në lidhje me dhunën me bazë gjinore dhe dhunën në familje;
- Dhuna në familje dhe roli i autoriteteve përgjegjëse;
- Kompjuterizimi i të dhënave dhe përdorimi i sistemit *on-line* të rasteve të dhunës në familje;
- Buxhetimi gjinor dhe ngritja e kapaciteteve të nëpunësve gjinorë në nivel qendror dhe vendor;
- Trajnim i nëpunësve gjinorë të ministrive;
- Standardet evropiane lidhur me barazinë dhe mosdiskriminimin – rëndësia e njohjes dhe zbatimit nga sistemi i drejtësisë;
- Trajnime të punonjësve të policisë, për dhunën në familje, në drejtoritë vendore të policisë;
- “Roli i Policisë së Shtetit në zbatim të ligjit, “Për masa ndaj dhunës në marrëdhëniet familjare” dhe në mekanizmin e reagimit të koordinuar ndaj dhunës në familje”;
- “Hetimi i krimeve seksuale”, dhuna në familje, të miturit dhe krimet seksuale, si dhe specialistë të krimeve në komisaritet e policisë.
- Trajnime për njohjen dhe zbatimin e ndryshimeve ligjore në adresimin e dhunës në familje.

SHTOJCA 8

INFORMACION MBI TRAJNIMET PERIODIKE TË SHKOLLËS E MAGJISTRATURËS

- Zbatimi i drejtpërdrejtë i Konventave për të drejtat e njeriut. Roli gjykatës dhe i sistemit të drejtësisë. Standardet evropiane lidhur me barazinë dhe mosdiskriminimin, rëndësia e njohjes dhe zbatimit të tyre nga sistemi i drejtësisë. Kuadri ligjor vendës dhe praktika gjyqësore lidhur me barazinë dhe mosdiskriminimin.

- Kuadri institucional lidhur me çështjet e barazisë dhe mosdiskriminimit.

- Trafikimi i qenieve njerëzore. Ndjekja dhe gjykimi penal i veprave të trafikimit të qenieve njerëzore në përputhje me risitë në Kodin e Procedurës Penale. Të drejtat e viktimës së trafikimit gjatë procesit penal.

- Barazia gjinore dhe dhuna me bazë gjinore, me fokus ndryshimet ligjore, shërbimet ndaj viktimës dhe rehabilitimin/punën me dhunuesit.

- Dhuna në familje dhe dhuna me bazë gjinore. Roli i gjykatës me fokus problematiken e praktikës gjyqësore

- Detyrimet që burojnë nga Konventa e Stambollit dhe Rekomandimet e Komitetit Grevio për sistemin e drejtësisë.

- Ndryshimet në ligjin, “Për masa ndaj dhunës në marrëdhëniet familjare” dhe bashkërendimi institucional në mbrojtje të viktimave të dhunës në familje.

- Rrethi i subjekteve që gëzojnë mbrojtje nga ligji nr. 9669/2006 dhe subjekteve të mbrojtura nga neni 130/a i Kodit të Familjes;

- Viktima dhe procesi penal. Ndryshimet dhe shtesat e ligjit nr. 35/2017 dhe standardet ndërkombëtare. Probleme të padisë civile në procesin penal. Dëmshpërblimi i viktimave.

- Jurisprudenca e Gjykatës Evropiane të të Drejtave të Njeriut me fokus kryesor praninë e të pandehurit në gjykim.

- Të drejtat e migrantëve dhe azilkërkuesve. Standardet e mbrojtjes së parashikuar në konventat e ratifikuara nga Shqipëria në fushën e migracionit dhe azilit, dhe direktivave të BE-së në këtë fushë. Probleme të praktikës gjyqësore shqiptare. Vështrim krahasimor me praktikën e mira.

- Azili, të drejtat e azilkërkuesve.

SHTOJCA NR. 9

TË DHËNA STATISTIKORE PËR PERIUDHËN 2018–2020, PËR DHUNËN DHE KRIME TË TJERA TË NDODHURA NË MARRËDHËNIET FAMILJARE – MINISTRIA E BRENDSHME:

1. Gjatë vitit 2018

Janë evidentuar gjithsej 4951 raste të dhunës dhe krimeve të tjera të ndodhura në marrëdhëniet familjare, nga të cilat:

- Janë referuar materialet për ndjekje penale në prokurori 1914 raste të dhunës dhe krimeve të tjera në marrëdhëniet familjare, prej të cilave 1373 raste janë bazuar në nenin 130/a “Dhuna në familje”, si dhe janë arrestuar në flagrancë 608 autorë.

- Janë trajtuar me kërkesëpadi, “Për lëshimin e urdhrit të menjëhershëm të mbrojtjes/urdhrit të mbrojtjes” 3037 raste të dhunës në familje.

- Janë evidentuar 11 vrasje në familje, me 20 viktime, prej të cilave gra/vajza janë 11 dhe nga këto 4 kanë qenë bashkëshorte.

2. Gjatë vitit 2019

- Janë evidentuar gjithsej 4629 raste të dhunës dhe krimeve të tjera të ndodhura në marrëdhëniet familjare, nga të cilat:

- Janë referuar materialet për ndjekje penale në prokurori në 1793 raste të dhunës dhe krimeve të tjera në marrëdhëniet familjare, prej të cilave 1341 raste janë bazuar në nenin 130/a “Dhuna në familje”, si dhe janë arrestuar në flagrancë 535 autorë.

- Janë trajtuar me kërkesëpadi, “Për lëshimin e urdhrit të menjëhershëm të mbrojtjes/urdhrit të mbrojtjes” 2836 raste të dhunës në familje.

- Janë evidentuar 14 vrasje në familje, me 17 viktime, prej të cilave gra/vajza janë 12 dhe nga këto 8 kanë qenë bashkëshorte.

3. Gjatë vitit 2020

- Janë evidentuar gjithsej 2053 raste të dhunës dhe krimeve të tjera të ndodhura në marrëdhëniet familjare, nga të cilat:

- Janë referuar materialet për ndjekje penale në prokurori 847 raste të dhunës dhe krimeve të tjera në marrëdhëniet familjare, prej të cilave 674 raste janë bazuar në nenin 130/a “Dhuna në familje”, si dhe janë arrestuar në flagrancë 270 autorë.

- Janë trajtuar me kërkesëpadi, “Për lëshimin e urdhrit të menjëhershëm të mbrojtjes/urdhrit të mbrojtjes” 1206 raste të dhunës në familje.

- Janë evidentuar 4 vrasje në familje, nga të cilat janë shkaktuar 5 viktime, prej të cilave gra/vajza janë 4 dhe nga këto 3 kanë qenë bashkëshorte.

4. Tabela përmbledhëse e të dhënave për dhunën në familje.

Viti	Raste dhune në familje/ evidentuar gjithsej	Kërkesëpadi për UMM/UM	Procedime neni 130/a, K.P.	Arrestuar për 130/a	Vrasje në familje
2018	4951	3037	1373	608	11
2019	4629	2836	1341	535	14
2020	2053	1206	674	270	4
6-mujori					

SHTOJCA NR. 10
TË DHËNA MBI PROCEDIMET PENALE (DHUNA) - PROKURORIA E
PËRGJITHSHME

Gjatë vitit 2018 janë regjistruar 1349 procedime penale dhe janë dërguar për gjykim 1050 procedime;

Gjatë vitit 2019 janë regjistruar 1239 procedime penale dhe janë dërguar për gjykim 878 procedime;

Gjatë vitit 2020 (6-mujori I) janë regjistruar 554 procedime penale dhe janë dërguar për gjykim 380 procedime.

SHTOJCA NR. 11
TË DHËNAT STATISTIKORE, MBI TRAFIKIMIN, PARAQITUR NGA DREJTORIA E
PËRGJITHSHME E POLICISË PËR PERIUDHËN 2014 – KORRIK 2020, PARAQITËN SI
MË POSHTË:

Për vitin 2018, janë evidentuar në total 38 vepra penale me 51 autorë, sipas veprave penale:

- 30 vepra penale për “Trafikimi personave të rritur”, me 42 autorë.
- 8 vepra penale për “Trafikim i të miturve”, me 9 autorë.

Për vitin 2019, janë evidentuar në total 41 vepra penale me 62 autorë, sipas veprave penale:

- 34 vepra penale për “Trafikim i personave”, me 21 autorë.
- 7 vepra penale për “Trafikim i të miturve”, me 8 autorë.

Për periudhën janar-korrik 2020 janë evidentuar në total 20 vepra penale me 25 autorë, sipas veprave penale:

- 16 vepra penale për “Trafikim i personave”, me 21 autorë.
- 4 vepra penale për “Trafikim i të miturve”, me 4 autorë.